

Arkistot arvojemme peilinä

Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkiston
heijastama oikeus- ja eläinkäsitys

Helena Anttila
Pro gradu -tutkielma
Suomen historia
Historian laitos
Turun yliopisto
Syyskuu 2020

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin -ja taiteiden tutkimuksen laitos/

Humanistinen tiedekunta

HELENA ANTTILA: Arkistot arvojemme peilinä, Turun eläinsuojeluyhdistyksen heijastama oikeus- ja eläinkäsitys.

Pro-gradututkielma

Suomen historia

...

Tässä pro-gradussani tutkin Turun eläinsuojeluyhdistyksen historiaa yhdistysarkistona, sekä arkiston kuvastamia arvoja, eläinsuojeluaatteen istuttamista kansalaisiin, eläinkäsityksiä ja eläinsuojelutyön -ja arkiston vaikutusta sosiaaliseen oikeuteen. Turun eläinsuojeluyhdistys on Suomen vanhin yhä toiminnassa oleva yhdistys. Se aloitti toimintansa vuonna 1871 ja arkistoaineisto päättyy vuoteen 1961. Olen tarkastellut koko aineiston, mutta tarkastelen gradussa niitä asiakirjoja, jotka kertoivat jotain merkityksellistä yhdistyksestä ja jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini. Tässä käytin yksinkertaista satunnaisotantaa. Turun eläinsuojeluyhdistyksestä on olemassa jo kolme historiikkia, ensimmäinen on yhdistyksen 50-vuotishistoriikki tuntemattomalta kirjoittajalta vuodelta 1921, toinen 100-vuotishistoriikki Matti Rasilalta vuodelta 1917. Eläinten asialla vuodelta 2003 Markku Lappalaiselta on uusin historiikki, mikä painottaa pitkälti Anja Eerikäisen työtä, mutta on perehtynyt kattavasti myös yhdistyksen varhaisempiin vaiheisiin.

Työni on tapaustutkimus ja se tarkastelee Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistoa yhdistysarkistona, joka tuo pienen ihmisryhmän työn ja yhteiskunnan marginaalissa elävien eläinten äänen kuuluviin. Arkistotieteessä minua on kiinnostanut esimerkiksi tohtori Andrew Flinnin ajatukset ja hänen artikkelinsa *Community Archives: Some opportunities and Challenges* sekä Flinnin, Wendy M. Duffin, Karen Emily Suurtammin ja David A. Wallacen *Social Justice Impact of Archives, A Preliminary Investigation*. Eläintutkimuksesta ja sosiaalisesta oikeudesta olen käyttänyt Martha C. Nussbaumin *Frontiers of Justice* sekä Elisa Aaltolan toimittamaa *Johdatus Eläinfilosofiaan*.

Tutkielmani näyttää, miten monipuolinen Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto on ja kuinka polttavan ajankohtainen se on yhä tänäkin päivänä. Se linkittyy osaksi tieteellistä keskustelua, missä ihmisen on tarkasteltava arvojaan ja valtakäsityksiään uudelleen ja nähtävä itsenä yhtenä eläimistä, ei kaiken hallitsijana.

Avainsanat: Turun eläinsuojeluyhdistys, yhdistysarkisto, arkistotiede, sosiaalinen oikeus, eläinhistoria.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Tutkimuskysymykset ja metodit	3
1.2. Tutkimusetiikka	5
1.3. Lähteet ja aikaisempi tutkimus.....	8
2. Tutkimuskohteena yhdistysarkisto.....	16
2.1. Turun eläinsuojeluyhdistyksen historia ja arkisto.....	16
2.2. Yhteisöarkistot ja sosiaalinen oikeus	25
3. Eläin ihmisten maailmassa.....	35
3.1. Rikos Jumalan käskyä vastaan, Suomen eläinsuojelun synty.....	35
3.2. Suuremman hyödyn nojalla.....	38
4. Eläinkäsityksiä arkiston kätköistä	42
4.1 Hevonen – ihmisen uskollinen kumppani sodassa ja ajokkina	42
4.2. Miehen parhaasta ystävistä unohdetuksi pihavahdiksi.....	45
4.3. Hullut kissanaiset ja heidän vaaralliset kissansa.....	48
5. Eläinsuojeluyhdistys yhteiskunnallisena vaikuttajana	58
5.1. Opettavaiset eläinsadut	58
5.2. Valistusta ja opetusta lapsille ja nuorille	64
5.3. Aikuisväestö kohderyhmänä.....	69
6. Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset.....	76
Lähdeluettelo.....	2
Liite 1.	8

1. Johdanto

”Jos joku haluaa esittää meillä niin usein sananpartena esitetyn kysymyksen: ”Mitä voidaan tehdä meillä eläimiin kohdistuvalle pahoinpitelylle? – niin siihen voidaan vastata vain kehottamalla perustamaan eläinsuojeluyhdistys, kuten monessa maassa on tehty. Niiden oleellinen päämäärä olisi näin ollen tuoda yleisölle tietoja eläinten oikeasta ja tarkoituksenmukaisesta käsittelystä, yhdistää yksityisten pyrkimyksiä tässä asiassa ja aikaansaada eläinräkkäyksen suhteen tarkempaa lainsäädösten noudattamista. Tällaista eläinsuojeluyhdistystä ollaan parhaillaan perustamassa Turkuun, ehdotus johtosäännöksi on tehty, ja yleisöä kutsutaan pian liittymään julkisella kuulutuksella liittymään yhdistykseen. Kun myöskin uskotaan monen jalomielisen ja taloudellisesti hyväosaisen henkilön paikkakunnallamme voivan osoittaa tavallista suurempaa kiinnostusta yhdistystä kohtaan ja yhdistyksellä on siten mahdollisuus onnistua, kiinnitämme lukijoidemme huomion tähän ilahduttavaan ajan merkkiin ja olemme sitä mieltä, että meidän pitää asian tärkeyden ja yhdistyksen tarpeellisuuden vuoksi lähemmin puhua tästä aiheesta.”¹

Turun eläinsuojeluyhdistys on maamme vanhin yhä toiminnassa oleva eläinsuojeluyhdistys. Yhdistys syntyi Turussa 22. helmikuuta 1871, kun kolmekymmentä henkilöä kokoontui ruotsalaisen teatterin lämpiöön keskustelemaan eläinsuojelusta – asiasta, joka ei vielä tuolloin ollut mitenkään tavallinen puheenaihe.²

Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistoa ole aiemmin tutkittu arkistokokonaisuutena. Yhdistysarkistotutkimus on lisääntymässä arkistotieteessä. Yhdistykset toimivat usein yhteiskunnan marginaalissa elävien toimijoiden äänenä. Varsinkin eläimet jäävät yhteiskunnassa marginaaliin, samoin käy usein myös eläinten ystäville. Derrida on kiinnittänyt huomiota siihen, kuinka eläimiin kohdistuvan massatuottamisen ja väkivallan jatkuvan lisääntymisen rinnalla myös eläinoikeusliike on kasvanut. Hänen mukaansa tämä voima, joka ei sekään ole täysin vapaa väkivallasta eläimiä kohtaan, koostuu heikoista ja marginaalisista äänistä, jotka eivät ole täysin varmoja diskurssistaan ja siitä, miten heidän ehdotuksensa tulisi toteuttaa lain ja oikeuksien julistamisen muodossa. Nämä äänet haluavat muistuttaa ihmisten velvollisuuksista eläimiä kohtaan. Derridan mukaan eläinsuojeluliike edustaa vähemmistöä, jolloin taistelu on epätasa-arvoinen, mutta samalla eläinsuojelukysymyksestä

¹ Lappalainen 2003, 39, alun perin Åbo Underrättelser 13.2.1871.

² Lappalainen 2003, 43.

on tullut ylitsepääsemätön.³ Myös eläinsuojeluyhdistyksellä oli kova työ raivata paikkansa lukuisien hyvää tarkoittavien yhdistysten joukossa. Arkistoteoreetikko Andrew Flinn painottaa, että virallisissa arkistoissa on vähän jälkiä tavallisten ihmisten elämästä, varsinkin mustien ja etnisten vähemmistöjen osalta. Hän lisää, että kansalaisten toimista löytyy kyllä arkistomateriaalia, mutta nämä jäljet ovat usein yksiulotteisia ja tilastollisia, jolloin yksilöt nähdään vain ongelmina esimerkiksi työttömyystilastoissa tai muuten jäykästi esitetyistä näkökulmista.⁴ Myös eläimet näkyvät valtavirtamediassa ongelmalähtöisesti kuvattuina. Eläimistä kirjoitetaan tavallisesti kertomalla, mitä tauteja tai vaaratilanteita ne ovat aiheuttaneet, ja luokitus haitta- ja vieraslajeihin näkyy vahvasti otsikoissa. Tämä luokitus vallitsi myös aikana, jolloin Turun eläinsuojeluyhdistys nosti esille eläinsuojeluaatteen merkityksen ja vaikutti myös eläinsuojelijoiden ajatteluun.

Humanistisessa tutkimuksessa eläinten toimijuus ja ihmisten ja eläinten välinen vuorovaikutus on noussut tutkimuksen keskiöön. Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkiston asiakirjoissa ei eläinten toimijuus nouse esiin, ja niiden valossa eläinten tarinat ovat pitkälti uhrihistoriaa. Arkistossa säilytettävissä asiakirjoissa eläimet esiintyvät ihmisen toiminnasta kärsivinä olentoina, jotka eivät toiminnallaan voineet vaikuttaa kohtaloonsa. Vuorovaikutus eläinten ja ihmisten välillä määrittyi ihmisen valta-asemasta käsin. Ne asiakirjat, jotka valikoituivat graduuni tarkasteluun, kertovat omista kiinnostuksen kohteistani, mutta ovat toisaalta hyvin ajankohtaisia. Jotkin esimerkit löytyivät onnekkiaan sattuman kautta. Aineisto myös yllätti innostavasti monipuolisuudessaan, sillä sieltä löytyi esimerkiksi aikalaisten näkemyksiä kaloista, mitä en osannut odottaa.

Tutkin Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistoa, jolloin tutkimukseni on yhtäältä arkistotutkimus, toisaalta eläimen ja ihmisen yhteiseloä tarkasteleva opinnäyte. Gradun ensimmäinen osa painottuu siihen, minkälainen on yhdistysarkisto erityispiirteineen, mutta ajatus arkistojen yhteydestä sosiaaliseen oikeuteen kulkee mukana myös läpi työn. Esittelen tutkimuskysymykseni tarkemmin johdannon ensimmäisessä kappaleessa. Johdannossa esittelen myös metodini ja tutkimusetiikan. Lisäksi tarkastelen aihepiiriini liittyvää aikaisempaa tutkimusta ja tutkimukseni kannalta oleellista lähdekirjallisuutta. Toisessa luvussa tarkastelen Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistoa yhdistysarkistona. Samassa kappaleessa pohdin ja selitän myös tarkemmin yhteisöarkistojen vaikutusta sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen.

Kolmannessa luvussa syvennyn arkistoaineiston avulla siihen, minkälaista on ollut eläimen asema ihmisten maailmassa ja pohdin hyötyajattelun vaikutusta eläinten asemaan. Neljännessä luvussa

---

³ Aaltola 2020, 164.

⁴ Flinn 2007, 160.

tarkastelen ja analysoin, minkälaisia eläinkäsityksiä arkistoaineistosta löytyy ja miten eläinkäsitykset ovat vaikuttaneet eläinten kohteluun. Viidennessä luvussa pohdin eläinsuojeluyhdistyksen toimintaa yhteiskunnallisena vaikuttajana. Yhdistyksen toiminta on kohdistunut lapsiin ja nuoriin, jolloin yhdistys on halunnut ennalta ehkäistä eläinrääkkäystä varhaiskasvatuksellisin keinoin. Toisaalta yhdistys on myös puuttunut aikuisten harjoittamaan rakenteelliseen eläimiin kohdistuvaan julmuuteen, mikä on liittynyt syvemmin eläimistä saatavaan taloudelliseen etuun. Tavoitteenani on tutkia, onko eläinsuojeluyhdistyksen tarkoitus lisätä eläinten sosiaalista oikeutta vai mahdollistaa eläinten hyötykäyttö siten, että se olisi mahdollisimman inhimillistä. Tutkin, miten eläinsuojelijat ovat ymmärtäneet eläinten tarpeet, tunteet ja aseman suhteessa ihmisiin.

1.1 Tutkimuskysymykset ja metodit

Eläinsuojeluaate lähti liikkeelle Suomessa Topeliuksen kuuluisasta toteamuksesta, että eläinsuojelussa tavoitellaan oikeutta kaikille. Tutkin, miten Turun eläinsuojeluyhdistys pyrki vaikuttamaan eläinsuojeluaatteen leviämiseen ja sitä kautta tuomaan sosiaalista oikeutta eläimille. Tarkastelen, millä keinoilla eläinsuojeluyhdistys vaikutti lapsiin ja nuoriin, sekä aikuisiin. Tarkastelen arkistosta niitä käsityksiä, joita Turun eläinsuojeluyhdistyksessä vaikuttaneilla toimijoilla on ollut siitä, mikä on oikein, ja mitä se on tarkoittanut eläinten kannalta. Onko nähtävissä esimerkiksi vallankäyttöä ja keihin sitä on kohdistettu? Pohdin myös, mikä on yhdistysarkiston merkitys, kun rakennetaan ja sosiaalista oikeutta. Kirjan *Archives, Recordkeeping and Social Justice* mukaan erityisesti yhdistysarkistoilla on merkitystä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta. Pohdin, voiko Turun eläinsuojeluarkisto lisätä eläinten sosiaalista oikeutta ja millä tavalla. Voiko esimerkiksi tutkimuskäyttö nostaa eläinten sosiaalisen oikeuden merkitystä? Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto on siitä tärkeä, että ilman sitä ei voisi tutkia 1800–1960-lukujen eläimiä ihmisten muodostamassa yhteiskunnassa.

Käytän alkuperäisaineistonani siis Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistosta löytyviä eläinsuojeluvalvojan raportteja vuosilta 1949–1953, kunniakirjoja ja kokouspöytäkirjoja 1871–1961. Käytän myös kirjeitä vuosilta 1902–1962, yhdistyksen pienoishistoriikkia vuodelta 1921, sekä perustamisasiakirjoja, jotka on laadittu ensimmäisen kerran 1871, mutta ne on uudistettu 1921. Raportit sisältävät eläinsuojeluvalvojan/ eläinsuojelupoliisin tekemiä lyhyitä merkintöjä erilaisista eläinten kaltoinkohtelutapauksista. Niissä on kuvaus tapauksesta, joka on tullut valvojan tietoon yksityisen ihmisen ilmoituksen kautta tai eläinsuojeluvalvojan tekemän tarkastuksen yhteydessä. Valvoja kirjoittaa, mitä on tapahtunut, kuka on tehnyt ja mitä sekä miten hän on tapauksen ratkaissut. Raporteista ei kovin tarkkaan kuvata yksittäisten eläinten kokemuksia, mutta joskus on lyhyitä

merkintöjä esimerkiksi siitä, onko eläin ollut viluinen ja nälissään. Raporttien lopussa voi olla myös valvojan pohdintoja siitä, miten kulunut vuosi on sujunut ja onko ollut edistystä eläintenkohtelussa.

Kokouspäiväkirjat ovat käsin kirjoitettuja ruutu- tai rivivihkoon tehtyjä huolellisia ja virallisia merkintöjä kokousten kulusta, ketkä ovat olleet koolla, kuka on ollut puheenjohtaja, sihteeri ja mitä asioita on käsitelty ja mitä on päätetty. Kaikki käyttämäni asiakirjat sisältävät tietoa siitä, miten eläimiä on käytetty, kohdeltu ja laiminlyöty. Toisaalta niistä näkyy hyvin myös eläinsuojeluaate, ja miten sitä on haluttu levittää ihmisten pariin. Joissakin asiakirjoissa on myös kuvia, kuten piirroksia linnunpöntöistä. Asiakirjat, mitä ei odottaisi löytävänsä eläinsuojeluyhdistyksen arkistosta, sisältävät viivapiirroksia oikeaoppisesta tainnutusvälineen ja ampuma-aseen käytöstä eläinten teurastuksessa. Lisäksi arkisto sisälsi kauniisti kuvitettuja satuja ja lehtiä, joita oli jaettu kouluihin ja koteihin. Kaikki käsittelemäni esimerkit eivät kerro ainoastaan Turun eläinsuojeluyhdistyksen toimihenkilöiden käsityksistä, koska arkisto sisältää myös muun muassa lehtikirjoituksia ja kirjeitä niin viranomaisilta kuin yksityishenkilöiltäkin. Se kertoo siitä, että Turun eläinsuojeluyhdistys oli julkinen yhdistys, jonka toiminta tavoitti niin yksityishenkilöt, muut yhdistykset kuin viranomaisetkin.

Yhdistys toimi alun perin tiennäyttäjänä eläinsuojeluaatteelle, mutta kun yhdistyksiä syntyi lisää, syntyi myös eläinsuojeluyhdistysten kattojärjestö Helsinkiin. Yhdistykset seurasivat paljon toistensa tekemiä eläinsuojeluaiheisia lehtikirjoituksia, tallensivat niitä tulevaa käyttöä varten ja tekivät yhteistyötä. Marja Pohjolan mukaan yhdistyksen arkistoon kuuluvat vain sen omat asiakirjat. Kaikki muu, kuten esimerkiksi muiden yhdistysten tiedoksi lähettämät aineistot, on Pohjolan mukaan rajattava pois.⁵ Tämän mukaan voisi ajatella, että kyseiset asiakirjat eivät kuuluisi arkistoon lainkaan. Koska Turun eläinsuojeluyhdistys on tallentanut muiden eläinsuojeluyhdistysten lehtikirjoituksia, on sen täytynyt osallistua niiden kirjoittamiseen, ja niistä käytyihin keskusteluihin ja samat asiat ovat olleet todennäköisesti myös Turun eläinsuojeluyhdistyksen tehtävälistalla. Vaikka valitsemani lehtikirjoitukset eivät käsittelesikään Turun eläinsuojeluyhdistyksen jäsenten näkemyksiä, ne kertovat siitä, minkälaisia eläinsuojelukysymyksiä Turun eläinsuojeluyhdistys käsitteli ja minkälaisia eläinkäsityksiä esiintyi eläinsuojeluihmisten keskuudessa.

Toisena tutkimuskysymyksenäni etsin, mitä Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto kertoo ihmisten eläinasenteista ja eläinkuvasta, ja miten eläinkäsitykset vaikuttivat eläinten asemaan ja suojeluun. Tarkastelen, miten eläin nähtiin 1800-luvun ja 1900-luvun maailmassa, ja minkälaista oli eläinten ja ihmisten välinen vuorovaikutus, löytyykö sitä. Mitä ajateltiin ihmisen ja eläimen välisestä suhteesta 1800- ja 1900-luvun maailmassa. Tässä etsin lähinnä sitä, minkälaista eläinten kohtelua pidettiin

---

⁵ Marja Pohjola, Arkistot kuntoon s.15.

toivottuna ja mikä taas uhkasi yleistä järjestystä ja normeja. Yritän löytää myös alkuperäisaineistosta eläinkäsityksiä ja merkkejä siitä, miten käsitettä eläin on käytetty. Erottuuko arkistosta niitä rakenteita, jotka ohjasivat eläinten asemaa yhteiskunnassa? Miten ihmiset saattoivat esimerkiksi omistaa eläimiä ja mitkä yhteiskunnan rakenteet säätelivät muuta ihmisen eläimeen kohdistamaa toimintaa, entä miten eläinsuojeluyhdistys pyrki toiminnallaan muuttamaan näitä rakenteita?

Käytän gradussani käsiteanalyysiä, minkä avulla tarkastelen erilaisiin eläimiin kohdistunutta arvottamista. Pohdin miten käsitteet ovat vaikuttaneet erilaisten eläinten kohteluun ja mitä ne kertovat vallankäytöstä. Eläinten asema ihmisten maailmassa on vahvojen valtarakennelmien sanelema. Eläinsuojeluarkiston kautta voidaan pohtia, käyttääkö ihminen valtaansa väärin suhteessa heikompiinsa. Myös eläinsuojeluväki käytti valtaa eri tavoin. Arvoihin liittyen pohdin teemaa arvot, eli mikä on tavoittelemisen arvoista, toivottavaa ja arvossa pidettyä? Pitivätkö eläinsuojelijat tai eläinten kanssa työskentelevät eläimiä arvossa, ja minkälainen eläinten kohtelu oli toivottavaa ja arvostettua?

Käsiteanalyysi kartoittaa käsitteen ominaispiirteitä ja ominaisuuksia, tarkastelee käsitettä systemaattisesti ja määrittelee käsitteen kielellisesti. Kyseessä on tieteellinen menetelmä, jolla pyritään selittämään ja tekemään ymmärrettäväksi erilaisia avainkäsitteitä.⁶ Käsiteanalyysijä voidaan käyttää monin eri tavoin. Itselleni parhaiten sopii Chinnin ja Kramerin käsiteanalyysi. Heidän mukaansa käsiteanalyysin avulla tunnistetaan, selkiytetään ja tutkitaan käsitteitä, niihin liittyviä ilmiöitä, arvoja ja tunteita. Käsiteanalyysin tulos muuttuu aina uudessa kontekstissa ja tieteen kehittyessä. Menetelmän vahvuutena pidetään sen pyrkimystä sisällyttää arvot ja tunteet mukaan analyysin. Tällä tavoin saadaan mahdollisimman perusteellinen ja kattava merkitys käsitteelle.⁷ Tämä malli on kehitetty hoitotieteessä, mutta soveltuu hyvin työhöni, missä arvot ja tunteet ovat keskeisiä.

1.2. Tutkimusetiikka

Jo puoli vuosisataa sitten yhdysvaltalainen historian tutkija Howard Zinn huomautti, että arkistokäytäntönä ammatillinen puolueettomuus on pelkkä myytti, joka enemmänkin hämärtää sitä tosiasiaa, että kaikki arkistotyö on luonteeltaan väistämättä poliittista. Väitteet puolueettomuudesta peittävät status quota ylläpitävää vallankäyttöä. Zinn peräänkuulutti arkistonhoitajien kapinaa perinteistä asemaansa vastaan toivoen, että he hylkäisivät sosiaalisen kontrollin, joka on ristiriidassa

---

⁶ Suhonen 2010, 2.

⁷ Suhonen 2010, 21–22.

oikeudenmukaisen, rauhan, tasa-arvon ja oikeuden arvoja edistävän yhteiskunnan ihanteen kanssa. Kirjan *Archives, Recordkeeping and Social Justice* kirjoittajat jakavat tämän toiveen arkistotyöstä ja tutkimuksesta, joka taistelee vallankäyttöä, sortoa ja epäoikeudenmukaisuutta vastaan.⁸

Koska pohdin, miten eläinten sosiaalista oikeutta on yritetty parantaa ja miten se on ymmärretty, on mahdotonta piiloutua neutraalin tutkimusotteen taakse. Pelkästään aihe on jo kannanotto, koska se nostaa esiin pienen ihmisryhmän työn yhteiskunnan marginaalissa ja ulkopuolella elävien eläinten hyväksi. Myös sanat ovat harvoin sisällöltään neutraaleja, joten kuvaavien sanojen käyttö voi sisältää arvoja. Eläinfilosofiaan linkittyy myös poliittisia näkökantoja. Yksi niistä koskee vallan mekanismeja, joita on sovellettu ihmisiin ja muihin eläimiin. Tällöin on tärkeää miettiä, voidaanko eläinten arvosta ja asemasta puhua neutraaliin sävyyn, vai vaikuttaako taustalla joukko historiallisia tai esimerkiksi taloudellisia valtasuhteita, joita ei voi sivuuttaa.⁹ Eläinfilosofi Ludwig Wittgenstein on pohtinut, miten myös toisten eläinten asema on kietoutunut erilaisiin ihmisen tuottamiin kielilabyrintteihin. Yksinkertaistetusti siis kieli tekee ympäröivästä maailmasta ihmiselle merkityksellisen, jolloin muiden eläinten asema ja moraalinen arvo on (ihmisen näkökulmasta) sidoksissa kielen perusmerkityksiin. Ihminen ei voi koskaan olla objektiivisen puolueeton: hän ei siis voi analysoida arvoja neutraalista näkökulmasta, koska hän on sidoksissa kieleen ja sen tuottamaan väistämättömän puolueelliseen perspektiiviin. Tätä näkökantaa seuraava eläinfilosofia korostaakin, että käsiteltäessä eläimiä koskevia moraalisia kysymyksiä tulee pohtia kielellisiä merkityksiä ja vivahteita sen sijaan, että keskityttäisiin objektiivisten teorianmallien etsintään. Esimerkiksi Gilles Deleuze, joka kyseenalaisti ihmiskeskeisen todellisuuskäsityksen ja huomauttaa, että ei ole olemassa kasvottomia prototyyppisiä ”ihminen” tai ”eläin”, vaan ainoastaan erityisiä olentoja.¹⁰ Tulkitsen ajatuksen niin, että on oleellista ymmärtää, minkälaisen kielellisten merkitysten kautta eläinten kohtelu määrittyy. Sana eläin erilaisine luokitteluineen, joiden kautta ihmiskieli määrittää eläimet esimerkiksi lajin mukaan, sisältää hyvin paljon merkityksiä.

Kielellisillä merkityksillä on vaikutusta myös useissa eriarvoisuutta luovissa järjestelmissä. Esimerkiksi ”mielenterveysongelmista toipuvien arkisto”-projektin ohjaaja Anna Sexton toteaa, ettei ole olemassa sellaista asiaa kuin neutraali tilasto, lokero tai kehys. Hän tarkoittaa tällä sitä, että mielisairaus leimaa ihmistä, kun hänet nähdään vain hänen sairautensa kautta, joka on jotain muuta kuin terve ja ”yhteiskuntakelpoinen” ihminen. Kaikki terminologia vaihtelee historiasta ja paikasta riippuen ja muuttuu ajan saatossa. Mielenterveyden kontekstissa tämä määrittyy suhteessa siihen,

⁸ Wallace, Duff, Saucier, Flinn 2020, lainaus kirjan alussa.

⁹ Aaltola 2013, 179.

¹⁰ Aaltola 2013, 130.

kuinka muut kuvaavat yksilöä välittämättä siitä, mitä yksilö on kokenut, ja tavalla, mistä yksilö ei itse tunnista itseään. ”Potilasta” käytetään lääketieteellisessä yhteydessä. Ihmiset, jotka ovat joutuneet lääketieteellisen kontrollin piiriin, voivat kuitenkin nousta lääketieteellisen arvomaailman yläpuolelle kertomalla omista kokemuksistaan.¹¹

Käsittelen työssäni esimerkkeinä muutamia eläinsuojeluasiakirjoista löytyneitä tapauksia, joita olen pitänyt kiinnostavina ja otan niihin kantaa. Aikana, jolloin ensimmäiset eläinsuojeluihmiset tekivät työtään, yhteiskunnassa vallitsi voimakas hyötyajattelu, mikä heijastui siihen, kuinka eri eläimiä kohdeltiin ja arvotettiin. Kun käsittelen näitä tapauksia, en jaa samoja arvoja, joita lähteistä heijastuu, vaan pyrin tuomaan esiin havaitsemiani arvotuksia ja tarkastelemaan niitä kriittisesti. Jos eläimellä ei nähty olevan taloudellista hyötyä ihmiselle, eläintä ei pidetty samalla tavoin suojelun arvoisena, kuin eläimiä, jotka nähtiin ihmiselle hyödyllisinä. Eläinfilosofian mukaan ihmisten suhde eläimiin rakentuu usein hierarkioiden ja vastakkainasetteluiden varaan. Vaikka eläinsuojelu- ja eläinoikeusliikkeet ovat saaneet aikaan yhteiskunnallista keskustelua eläinten moraalisesta asemasta, valtavirta-ajattelu on yhä voimakkaan ihmiskeskeinen.¹²

Huomionarvoista on myös se, että ensimmäiset eläinsuojelijat pyrkivät sanoutumaan irti ”liiallisesta sentimentaalisuudesta” saadakseen työlleen uskottavuutta. Åbo Underrättelsenissa julkaistussa kirjoituksessa ”Turun eläinsuojeluyhdistys” huomautetaan, että

*”myös eläinsuojelijoiden joukosta löytyy liioittelijoita, jotka tekevät haittaa eläinsuojelulle. Jumala säästääköön minut ystäviltäni, vihollisteni kanssa pärjään kyllä. Sillä minkälaisia nämä ystävät ovatkaan, jos heissä asustaa epäaito tunteellisuus, jos he tunnepitoisesti ajavat asiaa epäkäytännöllisemmästä kulmasta ja asettavat vaatimuksia, jotka ovat yhtä mahdottomia kuin naurettaviakin.”*¹³

Eläinsuojelu oli tämän mukaan aluksi käytännönläheistä, ja maltillista. Myös tieteellisessä tutkimuksessa on perinteisesti vältetty omien tunteiden ja arvojen esille tuomista ja pitäydytty neutraalissa tutkimusotteessa. Feministisessä tutkimuksessa tähän on kiinnitetty huomiota, koska neutraaliuskin voi olla vallitsevien valtarakenteiden toisintamista. Esimerkiksi Michel Foucault on huomauttanut, että vallan jatkuvat virtaukset täyttävät historian, ja usein päällisin puolin huomaamattomat ja viattoman tuntuiset seikat, kuten tiede, voivat olla vallan työkaluja.¹⁴

¹¹ Sexton 2020, 206–207.

¹² Aaltola 2013, takakansi.

¹³ Lappalainen 2003, 39.

¹⁴ Aaltola 2013, 180.

1.3. Lähteet ja aikaisempi tutkimus

Oma tutkielmani linkittyy osaksi eläinkäännettä ja arkistokäännettä. Arkistotieteessä eläinten arkistot eivät ole olleet esillä. Ainakaan itse en onnistunut löytämään eläimiin keskittyvää arkistotieteellistä gradua, vaikka paljon eläintutkimusta onkin. Haulla *animal archives* löytyi 46 osumaa. *Archives of animal nutrition*, *Archives of physiology and biochemistry*, *Animal biography – Re-Framing Animal Lives* ovat näistä kolme ensimmäistä. Arkistotieteessä puhutaan paljon arkistokäänteestä ja humanistisessa tutkimuksessa eläinkäänteestä. Löytämäni osumat liittyvät kuitenkin eläinkäänteeseen, eivätkä arkistotieteeseen. Viimeksi mainitussa useat kirjoittajat pohtivat sitä, millä tavoin monet tieteenalat ovat tarttuneet eläinkäänteeseen ja kyseenalaistavat eettisiä ja filosofisia perusteita ihmiskeskeisyydelle, suunnaten mielenkiinnon nyt ei-inhimillisiin eläimiin, jotka kummittelevat historian marginaaleissa. Miten uudelleen ajatella ja problematisoida eronteko ihmisen ja muiden eläinten välillä? Mitä eettisiä ja poliittisia merkkipaaluja meillä on suhteessamme eläimiin? Miten paikantaa ja tunnistaa eläinten toimijuus (*agency of animals*) kulttuurissamme.¹⁵

Historian tutkimuksessa marginaalisten ryhmien tutkimus on ollut kauan nousussa, ja heidän elämäänsä pääsee tutkimaan yhdistysarkistojen kautta. Eläinten toimijuus ja kokemusmaailma on noussut tutkimuskohteeksi 2000-luvulla, ja tätä paradigman muutosta sanotaan eläinkäänteeksi. Aikaisemmassa tutkimuksessa eläimet esiintyivät pitkään vain ihmisen historian sivujuonteina, kuten elinkeinona. Esimerkiksi Erkki Kallio kirjoittaa gradussaan ”Riistaturkiksesta tarhaturkikseen, Kettutarhaus Suomessa 1900–2004” ketuista puhtaasti turkistuotannon näkökulmasta – kettu on ”artikkeli”, eikä eläimen roolia tuotteena tai välineenä tarkastella kriittisesti tai pohdita turkistuottajan ja eläimen välistä vuorovaikutusta. Tarhausta käsitellään laillisena ammattina, jota vastaan *kettutyöt* tekivät ”*sabotaasia*.” Kallion tutkielma on kirjoitettu turkistarhaajien näkökulmasta, joiden ”*päälle oli noussut mustia pilviä, kun ekoterrorismi oli ulottanut lonkeronsa lailliseen ja hyväksytyyn elinkeinoon.*”¹⁶

Antti Nylén on pohtinut, minkälainen käännekohta kettutyttöjen aktiivisen toiminnan malli oli Suomen eläinsuojeluhistoriassa. Käsitteet kettutyöt, sabotaasi ja ekoterrorismi ovat niin vakiintuneita, että niitä ei useinkaan kyseenalaisteta arvottamisena ja miehisen vallan ilmentäjinä. Nylénin mukaan kettutyttöjä nimitettiin luontevasti ekoterroristeiksi ja heidän toimintansa myötä melkein mitä tahansa eläinoikeuspuhetta saatettiin luonnehtia 1990-luvun Suomessa rikokseen yllyttämisenä. Tällä tavoin 1990-luvusta muodostui eläinsuojelussa epookki, jonka aikana

¹⁵ Krebber & Roscher, 2018, v.

¹⁶ Kallio 2007, 4.

nimenomaan tytöt muodostivat vakavimman uhkan yhteiskunnan järjestykselle ja lailliselle eläinten hyväksikäytölle.¹⁷ Oma tutkimukseni liittyy eläinsuojelun alkuvaiheisiin, jolloin suojelu oli luonteeltaan valistustyötä, eikä eläintalouteen pohjautuvia ammatteja vielä yritetty kieltää.

Eläinaiheisen tutkimuksen voi jakaa osiin esimerkiksi seuraavasti: 1. Elinkeinokeskeinen ja ihmiskeskeinen tutkimusnäkökulma, 2. Vegaanieettinen näkökulma, missä keskeistä on eläinsuojelu, eläinten hyväksikäytön kritiikki ja eläinten väärinkäytön esiintuominen. 3. Eläimen näkökulma, missä eläimen ja ihmisen välinen vuorovaikutus ja eläinten oma toimijuus korostuvat 4. Eläinten käyttäytymistä koskeva tutkimus, kuten Helena Telkänrannan Millaista on olla eläin, missä tarkastellaan maailmaa eläimen näkökulmasta.

Yksi monista eläimen näkökulmaan tarttuneista on sosiologi Salla Tuomivaara, joka analysoi väitöskirjassaan niitä muotoja ja käyttötarkoituksia, joissa eläin ja eläimet esiintyvät sosiologian klassisen vaiheen teksteissä ja sitä, millaiset sosiologiset teemat nostavat eläimet näkyville. Tuomivaara on havainnut sosiologisessa tutkimusperinteessä vahvan poissulkemisen ja eronteon ihmisen ja eläimen välille. Tuomivaara toteaa, että nykyään eläinten kognitiivisia ja sosiaalisia kykyjä koskevaa tutkimusta on tarjolla ennennäkemättömän paljon, joten ihmiset joutuvat pohtimaan, onko heidän tapansa kohdella eläimiä oikeutettu. Lisäksi eläinten ja ihmisten välinen kahtiajako on noussut tärkeäksi poliittiseksi kysymykseksi. Tuomivaara tarkastelee, miten kauan eläin on poissuljettu sosiologiassa ja onko eläin nähty eri tavoin jossain vaiheessa tutkimusta. Hän tutkii erilaisia käsitteitä ja käyttää posthumanistista kritiikkiä tutkimuksessaan.¹⁸ Tuomivaara tutkii näin sosiologista tutkimusperinnettä. Omassa tutkielmassani tarkastelen, miten eläinsuojelijat aikoinaan pohtivat, minkälainen eläinten kohtelu oli oikein ja puuttuivat havaitsemiinsa väärinkäytöksiin. Eläinten ja ihmisten välistä kahtiajakoa ei heidän aikanaan pyritty purkamaan, mutta ihminen ei saanut kohdella eläintä miten tahansa.

Eläintutkimuksesta ja sosiaalisesta oikeudesta on kirjoittanut Martha C. Nussbaum kirjassaan *Frontiers of Justice*. Nussbaum tarkastelee oikeudenmukaisuuden teorioita useasta eri näkökulmasta. Hän toteaa, että nykyään on olemassa kolme keskeistä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ongelmaa, joita ei ole kyetty ratkaisemaan. Ensiksi hän nostaa esiin ongelman siitä, että ihmisiä, joilla on psyykkisiä ja fyysisiä vammoja ei kohdella tasaveroisinä ihmisinä muiden ihmisten kanssa. Toinen

¹⁷ Aaltola & Keto, 2015, 20–21.

¹⁸ Tuomivaara, Salla: *Searching for the Roots of Exclusion, animals in the sociologies of Westermarck and Durkheim*, Omakustanne 2018, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201804241569>

ongelma on, miten ulottaa oikeudenmukaisuus kaikkiin ihmisiin. Kolmas ongelma koskee ei-inhimillisiä eläimiä ja sitä, kuinka kohdellaan näitä tuntevia ja kärsiviä olentoja.¹⁹

Nussbaum toteaa, että ihmisillä on muiden lajien jäseniin erilaisia suhteita, joihin sisältyy vastavuoroisuutta, myötätuntoa, iloa ja yhteistä osaamista, huolenpitoa, mutta myös manipuloimista, välinpitämättömyyttä ja julmuutta. Nussbaum huomauttaa, että näitä suhteita tulisi tarkastella oikeudenmukaisuuden kautta sen sijaan, että ne ovat ihmiselle selviytymisen ja vallan kautta määritettyjä.²⁰ Samantyyppisiä kysymyksiä pohditaan myös kirjassa *Johdatus eläinfilosofiaan*.²¹ Elisa Aaltolan toimittamassa kirjassa syvennytään eläinten ja ihmisten välistä suhdetta, mikä rakentuu vallankäytön kautta, ihmiskeskeisten tarkoitusten ja vastakkainasettelujen varaan. Kirjassa pohditaan esimerkiksi eläimiä kärsivinä olentoina, miten ihminen on oikeuttanut eläinten hyötykäytön, sekä eläinten itseisarvoa.²² Kulttuuriteoreetikko Carol J. Adams tarkastelee eläimen toiseutta teoksessaan *The Sexual Politics of Meat*. Adams tavoittelee vegaanisista arvoja, ja haluaa tukea eläimiä. Hän kritisoi lihaistamisen ja seksuaalisoinnin kulttuuria ja sitä ajatusta, että voimme kohdata toisen olennon vain ruumiina, fyysisenä resurssina, ei subjektina. Adams tarkastelee niitä kulutuksen prosesseja, jotka tekevät mahdolliseksi eläinten alistamisen. Eläimet näyttäytyvät ihmisille usein olemattomina teknologian, kielen ja oman kulttuurin suhteen.²³

Historian tutkimuksen parissa eläintutkimukseen ovat tarttuneet Taina Syrjämaa sekä Tuomas Räsänen, jotka pohtivat eläinten toimijuuden ja ihmisten ja eläinten vuorovaikutuksen kysymyksiä kirjassaan *Shared Lives of Humans and Animals*. Syrjämaa johtaa tutkimusryhmää, joka tarkastelee eläinten toimijuutta aina 1890-luvulta tulevaisuuteen 2040-luvulle asti. Syrjämaa toteaa, että tutkimusryhmä ei pidä eläimiä vain ihmisen toiminnan kohteena, vaan haluaa tarkastella myös vuorovaikutusta.²⁴ Syrjämaa huomauttaa, että tutkijat eivät pääse eroon ihmiskeskeisyydestä, koska ihmiset ymmärtävät maailman vain ihmisinä ja aineistot ovat ihmisen tuottamia.²⁵ Räsänen ja Syrjämaa toteavat, että eläimet ovat tietoisia olentoja, jotka toimivat vuorovaikutuksessa ihmisten ja muiden lajien kanssa omasta näkökulmastaan.

Kun aiemmin eläimiä pidettiin passiivisina esineinä, nykytutkimus nostaa esiin eläinten toimijuuden. Feministinen tutkimus on halunnut nostaa esiin myös ei-inhimillisen toimijuuden. Mainitsemisen

---

¹⁹ Nussbaum 2006, 1–2.

²⁰ Nussbaum 2006, 326.

²¹ Aaltola 2013.

²² Aaltola 2013

²³ Hannele Huhta, Maailma ilman hierarkioita, Vihreä Tuuma Ajatuspaja Vision verkkolehti 14.12.2015.
<https://www.vihreatuuma.fi/maailma-ilman-hierarkioita-2/>

²⁴ Valta, Aurora 2/2015, 12.

²⁵ Valta, Aurora 2/2015, 12.

arvoisia ovat myös Heta Lähdesmäen suden ja ihmisen vuorovaikutukseen pureutuvat tutkimukset; gradu *Hallitsematon ja hallittu susi – valta ihmisen ja suden välisessä suhteessa porohoitoalueen ulkopuolisessa Suomessa 1990-luvun lopulla 2011*, sekä väitöskirja *Susien paikat*. Otto Latva Turun yliopiston kulttuurihistorian laitokselta on tehnyt paljon eläintutkimusta, kuten esimerkiksi väitöskirjan *Merihirviöt: merenneidosta mustekalaan*, missä hän tarkastelee ihmisen suhdetta merieläimiin, kuten jättiläiskalmariin. Oman tutkielmani kannalta tärkeä on myös amerikkalaisen maantieteilijän Will McKeithenin artikkeli *Queer Ecologies of Home: Heteronormativity, speciecism, and the strange intimacies of Crazy Cat Ladies*. Hänen kiinnostuksenaan on ihmisen ja ympäristön suhteen politiikka, feministinen ja queer-tutkimus, terveys ja ruumiillisuus myöhäiskapitalistisella ajalla sekä eläin- ja ihmissuhteet.²⁶

Kansatieteilijä Jussi Lehtonen on tutkinut, miten avustajaeläimet voivat olla osa vanhusten elämää tulevaisuudessa ja tarjota niin henkistä kuin fyysistäkin hyvinvointia. Lehtonen selvitti asiaa tutkimusmatkallaan Englannissa, missä hän osallistui kokeeseen, jossa koiria havainnoitiin soveltamalla kansatieteen osallistavan havainnoinnin menetelmää. Lehtosen mukaan eläintutkimus avaa kansatieteilijälle uusia ovia. Kansatieteilijä voi tutkia esimerkiksi ihmisen ja eläimen välistä vuorovaikutusta, miltä ihmisen rakentama yhteiskunta näyttää eläimen näkökulmasta, ja eläimen suhdetta materiaaliseen kulttuuriin. Myös eläintoimija voi tuottaa tutkimustietoa ihmisten rinnalla.²⁷

Lehtosen tutkimuksessa on erityisen inspiroivaa se, että hän kirjoittaa tekevänsä tutkimusta yhteistyössä koiran kanssa. Tällä tavoin hän nostaa toisen eläimen tasa-arvoiseksi kanssatutkijaksi. Myös Sanna Lillbroända tunnustaa kissan aktiivisena toimijana, joka tuottaa autoetnografista tutkimusta hänen kanssaan. Lillbroända ja hänen miehensä kohtasivat useita kulkukissoja Rhodoksen matkallaan. He näkivät kuolleita, sairaita ja aliravittuja kissoja ja kissanpentuja kaikkialla ja pohtivat, eikö kukaan huolehtinut kissoista. Lomamatkaksi aiotulla reissulla Sanna Lillbroända päätyikin tekemään tutkimusta ja oppi ajattelemaan katuelämää kissan näkökulmasta.²⁸

Kansatieteilijä ja arkeologi Harri Nyman ja toimittaja Minna Keinänen ovat tutkineet kissojen historiaa ja laatineet siitä kirjan *Kissojen Suomi – katit historian poluilla*. He ovat selvittäneet kissojen historiaa Suomessa. Käytän heidän tutkimustaan historiallisena lähteenä tarkastellessani kissoihin liittyviä käsityksiä.

---

²⁶ McKeithen 2017, 125.

²⁷ Lehtonen 2019, 7.

²⁸ Lillbroända 2019, 114. Voin myös hyvin samaistua Lillbroändan kokemukseen, koska Kreikan matkalla 1997 kohtasin paljon kulkukissoja. Kissat ovat opettaneet minulle siitä, että heistä jokainen on oma persoonansa, jolla on oma tahto. Siksi minua innostaa ajatus kissan tai muiden eläinten osallistumisesta tutkimukseen.

Adrew Flinn, Wendy M. Duff, Karen Emily Suurtamm ja David A. Wallace ovat tarkastelleet sosiaalista oikeudenmukaisuutta arkistotieteen näkökulmasta. Heidän kirjoittamansa artikkeli ”*Social Justice Impact of Archives: A preliminary investigation*” on narratiivinen taustatyö, missä tunnistetaan ja havainnollistetaan, minkälainen vaikutus arkistoilla, arkistonhoitajilla ja arkistolaitoksilla on sosiaalisen oikeudenmukaisuuden muotoutumiseen. Artikkelissa selvitetään arkistojen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden monitahoisia suhteita. Lisäksi tutkimuksessa esitetään, miten erilaisten tapojen, käytäntöjen ja metodien kautta sosiaalinen oikeudentaju voi olla tutkimuksen kohde ja kuinka se linkittyy laajemmin keskusteluun, jota käydään historiallisen oikeudentajun maisemasta.²⁹ Flinn, Duff, Suurtamm ja Wallace toteavat, että valta ja sen jakaantuminen on ydinasia, kun halutaan ymmärtää sosiaalista oikeutta ja epäoikeudenmukaisuutta.³⁰ Oikeudenmukaisen historian löytäminen on kiinnostanut myös useita arkistoteoreetikkoja, mikä tulee esiin Richard J. Coxin kokoamasta teoksesta *Archives and the public good: accountability and records in modern society*. Kirjassa on 14 artikkelia, jotka pureutuvat apartheidin, holokaustin ja eriarvoisuuden kysymyksiin.³¹

Duff, Flinn, Suurtamm ja Wallace julkaisivat toukokuussa 2020 laajemman tutkimuksen *Archives, Recordkeeping and Social Justice*. Arkistot ja sosiaalinen oikeus on siis tutkimusaiheena hyvin uusi. Esimerkiksi Lontoon yliopistossa työskentelevä professori Susan Pell toteaa, että kun arkistojen voima historiankirjoituksessa ja todistusmateriaalina on julkisessa arkistotoimessa tunnustettu, niin arkistojen vaikutusta sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen on vasta alettu tutkia ja arvostaa.³² Kun keskusteluja sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta on käyty monilla tieteenaloilla, arkistoinnin ja kirjanpidon roolia ei vielä ole tarkasteltu. Kirjassa on yhdeksän eri arkistoalan asiantuntijan tekemää mielenkiintoista tapaustutkimusta erilaisten ihmisten näkökulmasta, heidän elämästään ja historiallisista tilanteista, missä sosiaalinen oikeudenmukaisuus on jäänyt toteutumatta.³³ Jotkut kirjoittajat syventyvät arkiston käyttäjien kanssa niihin syihin, joita heillä on tuottaa sosiaalista oikeutta mobilisoimalla arkistot.

Esimerkiksi mielisairausten historia on pitkälti sairashistoriaa, joka näkyy lääkärin tekeminä yksipuolisina sairauskuvauksina. Kun vaikean mielisairausten kanssa elävät yrittävät saavuttaa mahdollisuuden itse vaikuttaa historiaansa, saadaan paljon monipuolisempi ja syvällisempi tarina heidän elämästään. Kirjassa käsitellään juutalaisten, seksuaalivähemmistöjen, alkuperäiskansojen,

²⁹ Duff, Flinn, Suurtamm, Wallace 2013.

³⁰ Duff, Flinn, Suurtamm, Wallace 2013, 319.

³¹ Cox & Wallace 2002, vi.

³² Pell 2020, 169.

³³ Duff, Flinn, Wallace, Saucier 2020, 3.

poliittisten iskujen kohteeksi joutuneiden ihmisten elämää ja lasten historiaa. Lapsuuden maailmaan syvennyttään nostaan esiin lapsen oikeuksia sekä niiden rikkomisen, kuten fyysisen koskemattomuuden aiheuttamaa traumaa ja sen seurauksia. Kirjassa rakennetaan näille ihmisille oikeudenmukaisempaa historiankuvausta, missä totuus tapahtumista kerrotaan heidän omasta näkökulmastaan.³⁴ Kirja antaa tarkan kuvan arkistojen, arkistoinnin ja arkiston ylläpitäjien sitoutumisesta sosiaalisen oikeudenmukaisuuden hyväksi käytävistä yhteiskunnallisista kamppailuista. Kirja luo poikkitieteellisen katsauksen sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen historiallisista ja nykyaikaisista näkökulmista ja tutkii, miten arkistot edistävät yhdenmukaisuutta, demokratiaa ja auttavat arvioimaan esimerkiksi alkuperäiskansojen asemaa uudelleen, oikeudenmukaisemmin.³⁵

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja epäoikeudenmukaisuuden ymmärtäminen arkistointinäkökulmasta liittyy moniin laajalti tunnettuihin oikeudenmukaisuuden muotoihin, kuten prosessioikeudellisiin, distributiivisiin, poissulkeviin ja osallistaviin tapoihin, rankaisumenetelmiin, voimaannuttamiseen, korvaamiseen sekä historiallisiin tapauksiin, joista jokaiseen liittyy erilainen todistusaineisto, erilaiset anomukset ja merkitykset. Yksittäistapaukset eivät rajoitu yhteen oikeudenmukaisuuden muotoon, vaan voivat paljastaa yhteydet moniin muotoihin samanaikaisesti. Vaikka oikeudenmukaisuuden eri osa-alueiden erottaminen ei ole yksinkertainen tehtävä, yhdellä tasolla arkistot merkitsevät sosiaalista oikeudenmukaisuutta siltä osin kuin ne heijastavat dominointi- ja sorronjärjestelmiä, jotka vahingoittavat edelleen toisten etuja toisten kustannuksella aineellisten hyödykkeiden jakelussa, sosiaalisissa eduissa, oikeuksissa, suojajärjestelmissä ja mahdollisuuksissa.³⁶

Saucier ja Wallace toteavat, että arkistoissa sosiaalinen oikeudenmukaisuus merkitsee sitä, arkistonhoitajat tekevät yhteiskunnassa mahdolliseksi laajemman osallistumisen arkiston kokoonpanoon, saavutettavuuteen ja mobilisointiin. Se velvoittaa myös arkistonhoitajia olemaan tietoisia poissulkemisista ja puutteista, jotka johtuvat ideologisista vinoutumista – tuskin havaittavasta täysin avoimiin- jotka ilmentävät epäoikeudenmukaisuutta. Arkistonhoitajien pitää harkita, kuinka epäoikeudenmukaisuutta vaimentavat hiljaisuudet voidaan korjata, miten voidaan myötävaikuttaa historian selkeyttämiseen, palauttaa tai korvata puuttuvat aineistot sekä pyrkiä torjumaan nykypäivän epäoikeudenmukaisuutta. Hooksin ja Kuehnin mukaan todellisuuttamme määrittää ”imperialistinen valkoinen yliverisuus ja kapitalistinen patriarkaatti.” Arkistoinnin

³⁴ Duff, Flinn, Wallace, Saucier 2020, xii.

³⁵ Duff, Flinn, Wallace, Saucier 2020, 3.

³⁶ Saucier & Wallace 2020, 5.

sosiaalinen oikeudenmukaisuus ei ole erillinen ja pelkästään arkistojen asia, vaan asiakirjat, arkistot, arkistonhoitajat ja arkistointi kytkeytyvät järjestelmällisesti monenlaisiin historiallisiin ja nykyaikaisiin sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen ja epäoikeudenmukaisuuteen liittyviin aiheisiin ja toimijoihin.³⁷ Myös eläinrakkauden väheksyminen edustaa kirjailija Antti Nylénin mukaan patriarkaalista valtaa.³⁸

Opotowin ja Belmonten empiirisessä analyysissä arkistojen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden välisestä suhteesta löydettiin neljä leikkauspistettä: Arkistot tarjoavat nykyaikaan todistusaineistoa menneisyyden epäoikeudenmukaisuuksista, useita näkökulmia, jotka tekevät ymmärrettäväksi passiivisten tarkkailijoiden ja tekijöiden roolin. Arkistot tukevat sitä, että aiemmat sosiaaliset normit, jotka oikeuttivat historiallisen epäoikeudenmukaisuuden, ovat siirtyneet ajan myötä eteenpäin, kuten rotuun, sukupuoleen, etnisyyteen, luokkaan ja valtioon perustuvaan väkivaltaan liittyvät tapahtumat. Arkistot osoittavat, että aiemmat institutionaaliset keräyskäytännöt olivat puolueellisia ja ennakkoluulottomia, mikä näkyy hiljaisuuksista ja poissulkemisista. Arkistot mahdollistavat epäoikeudenmukaisuuksia todistaneiden silminnäkijöiden kokemusten siirtämisen sukupolvien välillä.³⁹

Yhteisöarkistotutkimus lisää myös omalta osaltaan moniäänisyyttä historiaan. Andrew Flinn tarkastelee artikkelissaan *Community Histories, Community Archives: Some Opportunities and Challenges* yhdistysarkistojen liikettä, sen juuria, monimuotoisuutta ja viimeaikaista kehitystä. Flinn toteaa, että yhdistysarkistojen tutkimus vaikuttaa kansallisarkistojen kulttuuriperintöön, täydentäen puuttuvia aukkoja ja hiljaisuuksia, joita on huomattu nykyisessä kulttuuriperinnössä.⁴⁰ Flinn toteaa, että paikallishistorian kirjoittamisella ja harrastamisella on pitkät juuret muinaistutkimuksessa aina 1600-luvulta lähtien 1800-luvulle ja paikallishistoriantutkimusryhmiin 1900-luvulla. Sotien jälkeisenä aikana työläisten koulutusliike ja aikuiskoulutusluokat lisäsivät paljon kiinnostusta paikallishistoriaan harrastaja- että tiedeyhteisön keskuudessa. Haluttiin nostaa katoavien ammattikuntien merkitystä, perhehistoriaa, naishistoriaa ja muita ryhmiä, joita valtavirtahistoria oli laiminlyönyt.⁴¹

Proscovia Svärd tarkastelee kuuden ruotsalaisen yksityisarkiston kohtaamia haasteita arkistojen pitkäaikaissäilytyksessä artikkelissaan *The Woes of the Swedish Archival Institutions*. Yksityisarkistot ovat osa Ruotsin kulttuuriperintöä ja tärkeä lisä julkisille arkistoille. Ne tuovat esiin

³⁷ Saucier & Wallace 2020, 6.

³⁸ Aaltola & Keto 2015, 20.

³⁹ Saucier & Wallace 2020, 5.

⁴⁰ Flinn 2007, 151.

⁴¹ Flinn 2007, 155–156.

muita yhteiskunnan osa-alueita ja antavat tärkeää tietoa arkielämän historiasta, politiikasta sekä Ruotsin yhteiskunnan kehityksestä.⁴² Svärd toteaa, että erilaisten yhteisöjen arkistojen tallentaminen ja säilyttäminen on tärkeää, koska se vahvistaa äänettömien ääntä, joka muuten jäisi valtavirtaa edustavien kulttuuri-instituutioiden kätköihin.⁴³ Usein sanonta äänettömien äänestä toimii voimallaiseksi myös eläinsuojelijoiden puheissa.

Lars-Erik Hansen ja Anneli Sundqvist ovat pohtineet ruotsalaisten yksityisarkistojen merkitystä sosiaaliselle muistille artikkelissaan *Memory at Stake – Swedish private archives in a changing landscape*. Artikkelit tuo esiin, että Ruotsissa arkistomaailman tyypillinen piirre ovat kaikkialle levinneet arkistoinstituutiot, jotka ovat syntyneet omaehtoisesti osana tietynlaista kansanliikettä.⁴⁴ Artikkelit on gradulleni tärkeä juuri sosiaalisen muistin kannalta ja käytän sitä, kun pohdin, miten Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistosta näkyy sosiaaliseen muistiin vaikuttaminen.

Professori Jeannette A. Bastian Bostonin Simmons Collegesta sekä Ben Alexander Queens Collegesta, New Yorkin kaupungin yliopistosta ovat yhdessä toimittaneet kirjan *Community Archives, The Shaping of Memory*. Kirjan neljätoista esseetä tarjoavat erilaisia näkökulmia yhteisöistä ja niiden arkistoista. Toimittajat esittävät, että yhteisöt ja ihmisten tarpeet kohtaavat usein arkistojen välityksellä. Asiakirjojen laatiminen, arkistojen ylläpitäminen ja käyttäminen voi olla keskeinen osa yhteisön elämää ja osaltaan yhteisöllisyyden kantava voima. Muut artikkelien kirjoittajat tutkivat, miten arkistot voisivat muodostaa perustan yhteisöllisyydelle ja edistää oikeudenmukaisuutta ja sovintoa sekä lisätä yhteiskunnan marginaaleissa elävien henkilöiden omanarvontuntoa ja rakentaa ja vahvistaa kollektiivista muistia.⁴⁵

Omassa tutkimuksessani tarkastelen, miten sosiaalinen oikeudenmukaisuus näkyy Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistossa. Perehdyn aiheeseen, jota ei mielestäni ole aikaisemmin tutkittu Turun yliopistossa. Yhdistysarkistotutkimus on vielä uusi tutkimuskohde, samoin eläinten historia sekä arkistojen vaikutus sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Yhdistän nämä teemat tutkimalla, miten Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistonmuodostajat aikanaan yrittivät vaikuttaa eläinten sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Tarkastelen arkistoa yhdistysarkistona ja pohdin myös, millä tavoin eläinten ja ihmisten vuorovaikutus näkyy, sekä voiko asiakirjoja käyttää sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi myös nykyään.

---

⁴² Svärd 2016, 275–285.

⁴³ Svärd 2016, 276.

⁴⁴ Hansen & Sundqvist 2016, 124.

⁴⁵ Bastian & Alexander, 2009, x.

2. Tutkimuskohteena yhdistysarkisto

Tämän luvun ensimmäisessä kappaleessa kirjoitan lyhyesti Turun eläinsuojeluyhdistyksen historiasta ja kuvailen arkiston erityispiirteitä kuten, millaisia asiakirjoja arkistossa on, kuka niitä on tuottanut ja minne ne ovat arkistoitu, miksi ja kuka on vastannut arkiston säilytyksestä. Toisessa kappaleessa pohdin yhteisöarkistojen ja sosiaalisen oikeuden välistä suhdetta. Tässä luvussa käyn läpi myös tutkimukseni kannalta keskeisimmät käsitteet.

2.1. Turun eläinsuojeluyhdistyksen historia ja arkisto

*Mutta miksi me olemme täällä? Miksi ei ennemmin jossakin niistä lukemattomista yhdistyksistä, joita joka päivä nousee ympärillämme ja tunkeilee esiin samoin kuin mekin? Kaikki ne ovat asettaneet päämääräkseen ihmisten parhaan ja ne huutavat meille, eläinparkojen ystäville: - pois tieltä, pois tieltä! Tietä ihmiselle! Odottakaa, kunnes me kaikki hyvää tekevät, hyödylliset, valistavat yhdistykset olemme täyttäneet tarkoituksemme. Sitten, vasta sitten, voidaan ajatella myös eläimiä.*⁴⁶

Alun lainaus kiteyttää eläinsuojeluyhdistyksen idean. Se kertoo myös jotain hyvin keskeistä yhteiskunnasta ja yhdistyksistä. Vaikka yhdistysten tavoitteena on ollut marginaalisuuden vähentäminen ja oikeudenmukaisemman yhteiskunnan rakentaminen, niin näkökulma on ollut ihmiskeskeinen. Eläinsuojelijat yrittivät kyseenalaistaa ihmiskeskeisen maailmankuvan ja raivata tietä myös eläinten oikeuksille. Turun eläinsuojeluyhdistys toimi yksityisten henkilöiden muodostamana yhdistyksenä, mutta sen toiminta oli luonteeltaan julkista. Koska yhdistys teki yhteistyötä poliisin kanssa, herää kysymys, miksi asiakirjat ovat juuri siinä arkistossa, eivätkä esimerkiksi poliisiarkistossa. Asiakirjat itsessään eivät välttämättä vastaa kaikkiin niitä koskeviin kysymyksiin. Niistä voi ehkä nähdä, että kuka ne on laatinut ja allekirjoittanut ja minne ne on osoitettu. Yhdistyksessä on ollut paljon jäseniä ja asiakirjoja on myös tavallisilta kansalaisilta, jotka ovat havainneet eläinrääkkäystapauksia, ja kirjoittaneet niistä yhdistykselle. Siksi asiakirjojen laatijoita on ollut paljon.

Turun eläinsuojeluyhdistyksellä ei ollut arkistonmuodostussuunnitelmaa. Yhdistyksellä oli kuitenkin säännöt, missä määritellään myös asiakirjojen ja kokouspöytäkirjojen pitämisestä. Momentti 8. määrää, että kokouksissa on pöytäkirjaa pidettävä ja johtokunnan huolena olkoon paikkakunnan viranomaisten luona koettaa saada aikaan toimenpiteitä ja määräyksiä, mitkä, mikäli mahdollista, edistävät yhdistyksen tarkoituksia, missä suhteessa johtokunnan on näitten viranomaisten kanssa

---

⁴⁶Topelius 1860, 9.

ryhdyttävä kirjeenvaihtoon. Momentti 12 määrää, että sihteerin tulee varmentaa ulosmenevät toimituskirjat ja yhdistystä sitovat asiakirjat, jotka myös esimies tai varaesimies allekirjoittavat. – Tarpeelliset otteet pöytäkirjoista allekirjoittaa sihteeri yksin, ja hän on vastuunalainen niiden oikeellisuudesta. Kassanhoitajan tulee pitää kirjaa yhdistyksen tuloista ja menoista ja toimittaa tilit kalenterivuoden loputtua tilintarkastajalle.⁴⁷ Nämä säännöt olivat pysyneet samoina yhdistyksen perustamisesta lähtien. Näin ollen siis yhdistyksen johtokunta vastasi yhdistyksen asiakirjoista ja niiden säilyttämisestä.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto on otettu vastaan Turun kansallisarkistossa 27.4.1971⁴⁸, ja se on saanut luovutusnumeron 276/1971. Luovuttajina on ollut kaksi yhdistystä edustanutta henkilöä, joiden nimikirjoituksista ei arkiston tietopalvelusihteerin mukaan saa selvää. Arkiston kuvailutietoja ovat tehneet Outi Farerström ja Juhani Nurmi – viimeksi mainittu vuonna 2001.⁴⁹ Yksityisluontoiset arkistot ryhmitellään varsinaisiin yksityisarkistoihin, asiakirjakeräelmiin, jäljennöskokoelmiin, tieteellisiin käsikirjoituksiin ja aineistokokoelmiin. Yksityisarkistot jaetaan tavallisesti yksityishenkilöiden ja suku-, kartano -ja talo-, teollisuuslaitosten ja liikeyritysten sekä järjestöjen arkistoihin.⁵⁰

Aineistoa ei ollut helppoa ottaa haltuun kokonaisuutena, koska arkistoyksiköitä on arkiston kokoon nähden paljon, 20 yksikköä ja arkistoon kuuluvia kotelota lopulta vain kuusi.⁵¹ Aineiston koko valkeni vasta, kun sain kaikki kotelot käsiini, kun eräs arkistovirkailija Kansallisarkistosta auttoi minua tilaamaan sen vapaamuotoisella haulla. Jos aineisto olisi järjestetty toisin, niin se vähentäisi sekä tutkijan että arkistonhoitajien työtä. Yksiköt piti kuitenkin tilata yksi kerrallaan, mikä vei aikaa. Aineiston mahduttaminen kuuteen koteloon kertoo siitä, miten hyvin arkistonmuodostajat osasivat säästää materiaalia. Paperia ei tuhlatu, ja käsiala oli pientä ja siistää. Kaikkein ohuimmatkin paperit käytettiin tarkkaan hyödyksi.

Toisaalta kaikki yhdistyksen jäsenten synnyttämä aineisto ei voinut olla vain kuuden kotelon kokonaisuus, olihan kyse noin 80 vuoden papereista. Vaikka yhdistyksellä on ollut hiljaisempia aikoja, ei vaikuta todennäköiseltä, että kaikki aineisto olisi saatu talteen. Paljon asiakirjoja on varmasti kadonnut, jäänyt entisten jäsenten ja heidän sukulaistensa haltuun ja osa voi olla Turun eläinsuojeluyhdistyksen yhteistyökumppanien ja koulujen, poliisin tai muiden virallisten tahojen

⁴⁷ Turun eläinsuojeluyhdistyksen säännöt, Sosiaalhallituksen hyväksymänä 7.4.1921, Ha:1, Tesy, KA.

⁴⁸ Silloin vielä Turun maakunta-arkisto.

⁴⁹ Turun kansallisarkiston tietopalvelusihteerin Aino Siitonen vastauksena sähköpostikysymykseen 17.6.2020.

⁵⁰ Litzen, 1980, 30.

⁵¹ Seitsemäs kotelo, joka oli arkistoitu Turun eläinsuojeluyhdistyksen yhteyteen, sisälsi Autos Oy:lle kuuluvaa aineistoa, joka ei vaikuttanut kuuluvan eläinsuojeluyhdistyksen asiakirjoihin.

hallussa. Koska yhdistyksen toiminta oli käytännön läheistä ja eläinten hyvinvointi oli etusijalla, asiakirjojen säilyttämiseen panostettiin vähemmän.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto on siitä ongelmallinen, että eläinsuojeluvalvoja Anja Eerikäinen arkisto on muusta yhdistyksen arkistosta erillään. Kansallisarkiston sektorijohtaja Marja Pohjolan mukaan yhdistysarkistoon sisältyy kaikki yhdistyksen toiminnasta syntynyt aineisto, myös se, mikä aikanaan on jäänyt entisten puheenjohtajien, sihteerien tai muiden toimihenkilöiden haltuun. Arkistonmuodostaja on yhdistys itse, eivätkä sen eri toimihenkilöt.⁵² Vaikka Eerikäisen arkisto tämän mukaan kuuluisi Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistoon, en saanut arkistoon pitkään aikaan tutkimuslupaa ja kun tutkiminen oli viimein mahdollista, graduni oli jo pitkällä. Kävin katsomassa arkistoa, ja pelkästään kirjeen vaihto oli yhtä iso, kuin vanhemmasta arkistosta tallennettu aineisto. On ehkä perusteltua käsitellä näitä arkistoja erillisinä kokonaisuuksina, koska arkistonmuodostajan kokoonpano on muuttunut, eikä Eerikäisellä ollut enää yhteyksiä yhdistyksen perustajiin. Lisäksi hän toimi pääasiassa yksin ja muodosti arkistoaan yksityishenkilönä.

Eerikäisen arkisto oli passiivivaiheessa silloin, kun aloitin graduni teon. Silloin sitä ei ollut järjestetty, eikä sen luovuttajiin saatu yhteyttä tutkimuslupaa varten. Nykyään se on Turun Kaupunginarkistossa loppusijoitus ja tutkimusvaiheessa. Muu Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto on siis eri laitoksessa. Osa yhdistyksen arkistoa elää vielä aktiivivaihetta nykyisten jäsenten toimiessa arkistonmuodostajana. Se kertoo siitä, että Turun eläinsuojeluyhdistys on yhä toiminnassa oleva arkistonmuodostaja, jonka toimihenkilöt vaihtuvat, vaikka nimi pysyy samana.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen metatiedoista selviää yhdistyksen historia pähkinänkuoressa. Turun Eläinsuojeluyhdistys, Suomen ensimmäinen eläinsuojeluyhdistys, perustettiin 1871. Alkuvaiheessa yhdistyksen toimintamalleina oli syytteiden nostaminen eläinrääkkäystapauksissa ja kituvien eläinten tuskaton lopettaminen sekä valistustyö. Eläinsuojelutyö keskittyi hevosiin ja erityisesti markkina-aikoihin. Painostusjärjestöksi kuvattu yhdistys pyrki vaikuttamaan viranomaisiin, jotta nämä antaisivat eläinsuojelua koskevia määräyksiä. Huomiota kiinnitettiin erityisesti kaupungin vuokra- ja pika-ajurien ajokkien kohteluun ja teurastuksen julmuuteen. Yhdistys levitti ja myöhemmin myös itse toimitti erilaisia julkaisuja koululaisille ja maaseudun väestölle. Yhdistyksen alkuvuosikymmeninä toiminta keskittyi räikeimpien eläinrääkkäystapausten poistamiseen, mutta myöhemmin yhdistyksen toiminnan pääpaino saattoi siirtyä asennekasvatukseen. Eläinsuojeluyhdistyksen pääasiallinen toiminta-alue oli Turku, mutta 1900-luvun alussa toimintaa laajennettiin myös ympäröivälle

---

⁵² Pohjola 2010. 15.

maaseudulle.⁵³ Arkisto on luokiteltu arkistonmuodostajakohtaisena alaryhmänään ympäristön- ja eläinsuojelujärjestöihin.

Hyvästä eläinten kohtelusta palkittiin maaseudulla kunniakirjoin ja pienin lahjoituksin, mikä toimi kannustimena myös muulle yhteisölle. Yhdistyksen toimesta Turkuun nimitettiin vuonna 1908 erityinen eläinsuojelupoliisi, joka toimi poliisilaitoksen palveluksessa ja raportoi yhdistykselle toiminnastaan. Yhdistyksen toiminta lamaantui 1950-luvun jälkipuolella ja oli lopulta vuoteen 1967 asti pysähdyksissä. Uudelleen herätetyn yhdistyksen toiminnassa korostui eläinlääkärien ja eläinsuojeluvalvojen tekemä valvontatyö. Turun eläinsuojeluyhdistyksen jäsenistön rakenne on muuttunut suuresti vuosien saatossa: entisten säätyläisten sijasta jäsenistöön kuuluu eläinsuojeluhenkisiä ihmisiä yhteiskunnan kaikista kerroksista.”⁵⁴

Suomen oikeusjärjestykseen on kuulunut Ruotsin vallan ajoista alkaen vapaa yhdistymisoikeus. Perinne jatkui vielä, kun Suomi oli tullut osaksi Venäjän valtakuntaa. Vuonna 1849 siirryttiin kuitenkin toimilupajärjestelmään, jolloin yhdistys tarvitsi hallitsijan luvan toimintaansa. Keisari Nikolai I pelkäsi nimittäin, että länsimaiset vaikutteet ja Euroopassa riehuneet vallankumousaallot olisivat levinneet myös Suomen suuriruhtinaskuntaan.⁵⁵

Yhdistyselämä vilkastui 1800-luvun loppupuolella. Syinä tähän oli teollistuminen, väestökeskusten kasvu, sääty-yhteiskunnan mureneminen sekä valtio- ja yhteiskuntaelämän kansanvaltaistuminen. Samaan aikaan kansansivistys- ja muita uusia aatteita alkoi levitä Suomessa. Suomalaiskansallinen liike nousi voimakkaasti. Vuosisadan lopulla aloittivat toimintansa naisasialiike, raittiusliike, nuorisoseurat, vapaapalokunnat, työväenliike ja ammattiyhdistysliike. Siksi Suomesta alettiin puhua yhdistysten luvattuna maana. Uusi aate, eläinsuojelu liittyi muiden yleishyödyllisten liikkeiden joukkoon ja pyrki niiden kanssa yhteistyöhön.⁵⁶

David A. Wallacen mukaan 1800-luvulla tietoisuus kansalaisryhmien välisestä eriarvoisuudesta suhteessa filosofisen oikeuden mukaisuuden ihanteeseen kasvoi kapitalistisissa yhteiskunnissa. Tämän seurauksena syntyi monenlaisia uudistushenkisiä ja vallankumouksellisia liikkeitä, jotka puuttuivat epätasa-arvoa ja hyväksikäyttöä ylläpitäviin, poliittisiin ja taloudellisiin olosuhteisiin kyseenalaistaen näkemyksen ”luonnollisesta järjestyksestä.” Työvoima, asuminen, kolonialismi, lasten hyvinvointi, naisten äänioikeus, kansanterveys, rodullinen eriarvoisuus, maahanmuutto ja

⁵³ Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto, Vakka, Kansallisarkisto

⁵⁴ Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto, Vakka, Kansallisarkisto.

⁵⁵ Nieminen, 2001, 11.

⁵⁶ Nieminen 2001, 11.

yksilönvapaus nähtiin asioina, joissa kaivattiin muutosta parempaan ja yksittäisten henkilöiden kamppailut kytkettiin selkeästi laajempiin sosiaalisiin rakenteisiin.⁵⁷ Kun kansalaisliikkeet tavoittelivat sosiaalista oikeutta, myös kansalaistoiminta eläinten olojen puolesta voimistui Euroopassa. Yksittäisten ajattelijoiden pohdintoista syntyi laajempia keskusteluja. Eläinten oikeuksien puolustus ja eläinkokeiden vastustus kasvoivat. Julkisen keskustelun vahvistuminen synnytti tarpeen myös säätää lakeja, joilla valvottiin ihmisten ja eläinten vuorovaikutusta. Tämä tarve syntyi, kun yksittäiset ihmiset kiinnittivät huomiota eläinten kohteluun. Esimerkiksi Kangasalan Karhuna tunnettu Agathon Meurman, joka taisteli myös suomalaisuuden puolesta, kirjoitti karjan kurjista oloista Liuksialan kartanossa.⁵⁸ Turkulaisten lehtien palstoilla kirjoitettiin myös kiivaasti havaituista eläinrääkkäystapauksista. Kaupunkikuvassa kaikkein näkyvimpien eläinten, hevosten, kohtelua kritisoitiin vilkkaasti.⁵⁹

Ensimmäinen suomalainen eläinsuojeluyhdistys oli Zacharias Topeliuksen perustama lasten Kevätyhdistys ”Majföreningen”, joka keskittyi pikkulintujen suojeluun. Topelius korosti turvattomien ja hyödyllisten lintujen muistuttavan ihmisiä hyvydestä ja rakkaudesta kaikkia eläviä olentoja kohtaan. Kevätyhdistyksiä perustettiin ympäri Suomea ja myöhemmin niitä alettiin kutsua Sylvia-yhdistyksiksi. Nuoria jäseniä oli parhaimmillaan kymmeniä tuhansia.⁶⁰ Kiinnostava huomio on, että Topelius liitti pikkulinnut hyvyteen, mikä oli alkusiemenenä koko eläinsuojeluaatteelle. Suomen väestöstä suurin osa sai toimeentulonsa maa- ja metsätaloudesta 1800-luvulla. Eläinten hoitoon liittyviin ongelmiin, kuten rehun puutteeseen ja väärin teurastustapoihin alettiin kiinnittää huomiota. Tuotantoeläimet olivat kaupunkikuvassakin vielä arkipäiväinen näky. Turun eläinsuojeluyhdistys perustettiin 1871 ja se oli ensimmäinen eläinsuojeluyhdistys, joka kiinnitti huomiota tuotantoeläinten kohteluun. Helsingin eläinsuojeluyhdistys syntyi kolme vuotta myöhemmin marraskuussa 1874 Topeliuksen aloitteesta.⁶¹

Jo seuraavana vuonna 1875 perustettiin eläinsuojeluyhdistys Hämeenlinnassa ja Porvoossa ja vuonna 1876 Tampereelle, 1877 Viipuriin. Topeliuksen kehotuksesta syntyi jälleen lasten ja nuorten valistamiseen tarkoitettu Yhdistys Eläinten Ystävät (Föreningen Djurvännerna) vuonna 1892. Se oli ensimmäinen eläinsuojeluyhdistys, jonka toimialue ylsi koko maahan. Vuosina 1871–1907 Suomessa toimi 90 eläinsuojeluyhdistystä.⁶² Kun Suomen eläinsuojeluyhdistys aloitti toimintansa Uudenmaan eläinsuojeluyhdistyksenä vuonna 1901, elettiin ensimmäistä sortokautta. Aatteellisille yhdistyksille

---

⁵⁷ Wallace 2020, 24.

⁵⁸ Lappalainen 2003, 27.

⁵⁹ Lappalainen 2003, 39.

⁶⁰ Nieminen 2001, 11.

⁶¹ Nieminen 2001, 12.

⁶² Nieminen, 2001, 12.

ei ollut helppoa saada lupaa, sillä osana sortotoimia Venäjä alkoi rajoittaa yhdistysten perustamislupia. Myös monia toimivia yhdistyksiä lakkautettiin.⁶³

Perustamislupa oli haettava kuvernööriltä, jonka oikeudet ja velvollisuudet oli määritelty 1895 annetussa Keisarillisen Majesteetin Armollisessa Johtosäännössä Suomen Suuriruhtinaanmaan Kuvernööreille sekä Lääninhallituksen virkamiehille.⁶⁴ Yhdistysten perustamista koskeva kohta määräsi:

*”Yleiseen taloudenhoitoon sekä sen kanssa yhteydessä oleviin juttuihin ja asioihin nähden Kuvernöörin tulee: myöntää lupa perustaa eläke- ja apukassoja, joille ei anneta apua valtionvaroista, säästöpankkeja, vapaaehtoisia palonsammutuskuntia sekä laitoksia, seuroja ja yhdistyksiä taloudellisia ja hyvää tekeviäisiä tarkoituksia varten, jos ne ovat aijotut vaikuttamaan ainoastaan omassa läänissä, sekä vahvistaa niiden sääntöjä ja suostua jo vahvistettujen sellaisten sääntöjen muuttamiseen; ja on sellaisista yhdistyksistä ja laitoksista pidettävä lääninhallituksessa luetteloa, jossa viitataan asiakirjoihin.”*⁶⁵

Suomen yhtyneitten Eläinsuojeluyhdistysten Keskusliitto perustettiin vuonna 1918 ensimmäisenä eläinsuojeluyhdistysten katto-organisaationa. Se toimi vuoteen 1939 saakka. Vaikka eläinsuojeluyhdistyksiä oli paljon, aatteesta ei noussut esimerkiksi raittiusliikkeen tapaista massaliikettä. Yhdistysten perustajat olivat tavallisesti ruotsinkielistä sivistyneistöä, virkamiehiä ja porvaristoa.⁶⁶ Tämän voi huomata myös Turun eläinsuojeluyhdistyksen asiakirjoista, jotka ovat varsinkin 1800-luvun puolelta ruotsinkielisellä kaunokoukerolla kirjoitettuja. Suomenkielisiä asiakirjoja ja kirjeitäkin sekä pienpainatteita on paljon. Yhdistysten toiminta keskittyi kaupunkeihin, joissa valvottiin kotieläinten lisäksi lemmikkieläimiä, eläinkauppaa kuten hevosmarkkinoita ja teurastuslaitoksia. Maaseudulla valvottiin pääasiassa hevosten ja karjan kohtelua. Suurin osa yhdistysten varoista hupeni ”ajokulujen” hevosten ostamiseen pois väkivaltaisilta omistajiltaan ja näiden loppuun ajettujen eläinparkojen lopettamiseen. Käytännön elämän tarpeiden ohella alkoi maailmalta kiiriä ääniä myös tieteellisten eläinkokeiden vastustamiseen.⁶⁷

Lainsäädännössä eläintä tarkasteltiin pitkään vain ihmisen omaisuutena ja sen arvo oli suoraan verrannollinen eläimen taloudelliseen tuottavuuteen. Suomi sai ensimmäisen eläinsuojelulakinsa

---

⁶³ Nieminen, 2001, 18.

⁶⁴ Nieminen, 2001, 18.

⁶⁵ Nieminen, 2001, 18.

⁶⁶ Hannu Nieminen, Sata vuotta eläinten puolesta, s. 12. Ekenäs 2001.

⁶⁷ Nieminen 2001, 12.

vasta 1934.⁶⁸ Sitä ennen Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus eläinten tahalla rääkkäämisestä määräsi, ettei eläimiä, että henkilön, joka harjoitti tahalla rääkkäämistä toisen eläintä kohtaan, oli maksettava sakkoa 10–200 markkaa. Sama koski omia eläimiä. Säädöksellä haluttiin estää eläinten julkinen pahoinpitely, koska sitä pidettiin ihmistä raaistavana.⁶⁹ Vuonna 1864 säädettiin toinen asetus, joka velvoitti eläinten omistajaa aitauksin estämästä karjansa liikkuminen muiden ihmisten maille. Jos eläimen omistajaan saatu yhteyttä, vieraalla maalla vaeltaneet eläimet sai myydä eläimen aiheuttamien kulujen kattamiseksi.⁷⁰

Vuonna 1889 eläinrääkkäysasetus liitettiin uudistetun rikoslain 43. luvun viidenteen pykälään, mutta sen periaatteet säilyivät samana. Ainoastaan rangaistusuhkaa tehostettiin siten, että eläinrääkkäyksestä saattoi rapsahtaa kolme kuukautta vankeutta. Vasta vuonna 1914 rikoslaissa suojan saivat kaikki eläimet riippumatta siitä, omistiko joku ne vai ei.⁷¹ Eläinsuojelun kannalta merkityksellinen oli 1898 säädetty metsästysasetus, joka haluttiin saattaa myös koululaisten tiedoksi. Keisarillinen asetus määräsi suojeltavaksi pikkulinnut rastasta lukuun ottamatta, ja lisäksi, ettei ”otuksia” saanut häiritä rauhoitusaikana. Säädös jätti suojatta haittaeläimiksi luokitellun huuhkajan, merikotkan, hiiliäispöllön, lapinpöllön, tunturipöllön, haukat, kalasääsken, lokin, merimetson, kuikan, härkälinnun, ja varislinnut.⁷²

Eläinrääkkäystä pidettiin hyvin pitkään rikoksena ennen kaikkea eläimen omistajaa ja yhteiskuntaa kohtaan, koska se loukkasi yleisiä siveysnäkemyksiä. Naisliike yritti saada aikaan täydellisen eläinsuojelulain 1919, mutta laki torjuttiin. Maan ensimmäinen luonnonsuojelulaki 1923 edisti eläinsuojelua rauhoittamalla tietyt linnut ja kieltämällä umpimähkään toimivat pyydykset.⁷³ Vasta eläinsuojelulaissa vuonna 1934 eläin huomioitiin kärsivänä ja tuntevana olentona. Laki velvoitti omistajan antamaan eläimelle tarpeeksi ravintoa ja hoivaa. Eläimelle ei saanut aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä. Ongelmia onkin aiheutunut sen tulkinnasta, mikä on tarpeellista kärsimystä. Esimerkiksi oriiden kastroimisesta keskusteltaessa tällä kysymyksellä oli suuri merkitys.⁷⁴

Lähtökohtana eläinsuojelulle oli ajatus siitä, että myös eläin kokee tuskaa ja kärsimystä, ja turhan kärsimyksen tuottaminen oli epäsiveellistä. Ongelmia aiheutui esimerkiksi siitä, että vivisektiota - elävällä eläimellä suoritettua tieteellisissä tarkoituksissa tehtyä kirurgista toimenpidettä, ei pidetty eläinrääkkäyksenä, mikäli siitä ei aiheutunut eläimelle tämän tieteellisen perustelun vaatimaa

---

⁶⁸ Helminen 2017, 80.

⁶⁹ Lappalainen 2003, 21.

⁷⁰ Lappalainen 2003, 21.

⁷¹ Nieminen 2001, 13.

⁷² Lappalainen 2003, 22.

⁷³ Lappalainen 2003, 23.

⁷⁴ Helminen 2017, 80.

suurempaa kärsimystä.⁷⁵ Laissa määriteltiin mikä on eläinrääkkäystä, miten eläin tuli oikeaoppisesti teurastaa, milloin sen voi ottaa huostaan ja lopettaa. Laissa oli säädöksiä koskien koe-eläimiä. Se määräsi poliisin valvomaan lakia ja antoi maaherralle oikeuden nimittää eläinlääkäriä tai jonkun toisen luotettavan henkilön toimimaan eläinsuojeluvalvojana poliisin valtuuksin. Eläinkokeita ja sirkuksia ei kielletty, eikä juutalaisten uskonnollista rituaaliteurastusta, vaikka eläinsuojelijat pyrkivät saamaan niitä lakiin.⁷⁶ Turun eläinsuojeluyhdistys on toiminut aktiivisesti muuttaakseen vallinneita tapoja ja vaikuttaakseen yhteiskuntaan. Se on toiminut yhteistyössä koulujen kanssa ja tällä tavoin muokannut varhaiskasvatusta jo aivan perustuksista lähtien.

Yksityisarkistot sisältävät usein hyvin erilaista ja monimuotoisempaa materiaalia, kuin julkiset arkistot. Niiden kokoelmien keräilypolitiikka on ollut yleensä laajempaa kuin virallisissa arkistolaitoksissa, sillä ne sisältävät esimerkiksi kirjoja, pamfletteja, julisteita, esineitä ja taideteoksia.⁷⁷ Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto sisältää esimerkiksi kunniakirjoja ja kokonaisia pieniä satukirjoja ja lehtiä, jotka eroavat virallisista asiakirjoista ja muistuttivat enemmänkin taideteoksia ja julisteita. Yksityisluotoiset arkistot eroavat julkisista arkistoista myös esimerkiksi siinä suhteessa, miten asiakirjoja voitiin säilyttää. Pohjola toteaa, että monilla yhdistyksillä ei ole käytössään kunnollisia tiloja arkistojen säilyttämiseen, eikä varsinkaan tutkijoille sopivia tiloja. Monella pienyhdistyksellä ei ole edes kunnollisia toimitiloja ja vastuullisesta arkistonhoitajasta on voinut vain haaveilla.⁷⁸ Oheinen kuva kertoo siitä, minkälaiset tilat Turun eläinsuojeluyhdistyksellä oli käytössään, koska siitä näkyy selkeästi kosteuden aiheuttamat hometäplät.

Kysyin Kansallisarkistolta, miksi aineisto on huonossa kunnossa, mutta arkiston kunnosta luovuttamishetkellä ei ole tietoa. Arkiston muodostaminen ei ole ollut Turun eläinsuojeluyhdistyksen päällimmäinen tavoite, joten asiakirjoja on säilytetty siellä, missä on voitu. Koska yksityisarkistot ovat yksityisomaisuutta, ei ole yleisiä sääntöjä siitä, kuinka ja missä niitä säilytetään tai pitääkö niitä säilyttää jälkipolville. Viranomaisarkistot päätyvät sen sijaan pysyvästi säilytettäväksi yleisten periaatteiden mukaan seulottuina ja järjestettyinä, mutta yksityisarkistojen säilyttäminen pohjautuu Suomessa vapaaehtoisuuteen. Kirjanpitolaissa on joitain määräyksiä, jotka koskevat yksityisiä asiakirjoja, samoin verolainsäädännössä, osakeyhtiölaissa ja työntekijälaissa. Pysyvään säilytykseen ne eivät kuitenkaan velvoita. Kaikkea yksityisluontoista arkistomateriaalia ei pystytä säilyttämään.

---

⁷⁵ Lappalainen 2003, 31.

⁷⁶ Lappalainen 2003, 24.

⁷⁷ Sandler & Cox 2018, 161.

⁷⁸ Pohjola, Hakala, Hirvilahti, 2010, 145.

Siksi ongelma keskittyy sen pohtimiseen, mikä on säilyttämisen arvoista ja saadaanko yksityisluontoisista arkistoista säilytettyä jälkipolville riittävän kattava osuus.⁷⁹

Kuva 1: Eläinten ystävän lehti kertoo eläinkäsityksestä ja eläinten maailmasta.

Turun eläinsuojeluyhdistys on halunnut säilyttää arkistonsa ja sen järjestyksestä voi päätellä, että koska esimerkiksi samassa kansiossa tai vihossa on asiakirjoja melko pitkältä aikaväliltä, vaikuttaa siltä, että aineisto on haluttu pitää kronologisessa järjestyksessä. Suunnitelmaa siitä, miten paljon asiakirjoja tulisi esimerkiksi yhteen sidokseen, ei selvästikään ole ollut. Tämän voi huomata esimerkiksi mustasta vihosta, jonka väliin on liimattu vihon kansia isompia A3 arkkeja.⁸⁰ Vuosikertomukset 1871–1960⁸¹, kirjekonseptit 1871–1954, ja saapuneet kirjeet 1902–1961 on laitettu irtokoteloihin, jotka on sidottu kiinni nauhalla. Huomattavaa on myös, että samat ihmiset ovat toimineet yhdistyksessä pitkiä aikoja, jolloin esimerkiksi kokouspöytäkirjojen säilyttäminen on ollut aina samoissa käsissä. Koska Turun eläinsuojeluyhdistys on tehnyt yhteistyötä poliisin kanssa ja

⁷⁹ Kuusanmäki 1994, 275.

⁸⁰ Ca:1, hallituksen pöytäkirjat 1871–1961, Tesyn arkisto, KA.

⁸¹ Vuosikertomukset 1871–1960, Db, Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto, KA.

pyrkinyt myös aktiivisesti toiminnallaan parantamaan eläinsuojelulakia, on yhdistyksen kirjanpito ollut huolellista. Jäsenistön joukossa on ollut myös esimerkiksi läänin kirjanpitäjä.⁸²

2.2. Yhteisöarkistot ja sosiaalinen oikeus

Tutkimaani arkistoa kuvaavat käsitteet yhdistysarkisto, yhteisöarkisto ja yksityisarkisto. Lisäksi tärkeitä käsitteitä tutkielmassani ovat eläin, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja sosiaalinen muisti. Arkistot ja asiakirjat hallitsevat ja muokkaavat historian tutkimuksen suuntaa ja ovat tärkeitä kollektiiviselle muistille, kansalliselle identiteetille, kuinka muodostamme käsitykset siitä, keitä olemme yksilöinä, ryhminä ja yhteiskuntina.⁸³

Jari Lybeck huomauttaa, että kehittyneet yhteiskunnat eivät tulisi toimeen ilman arkistoja. Hallinto, oikeuksien ja velvoitteiden todentaminen sekä demokratian toimivuus edellyttävät asiakirjoja ja arkistoja.⁸⁴ Perinteisen suurmiestutkimuksen jäädessä taka-alalle yksityisarkistot tarjoavat lisävaloa aiemmin marginaaliin jääneiden ryhmien elämästä. Esimerkiksi vähemmistöjen ja naisten asiakirjakokoelmat ovat aiemmin jääneet kokonaan pois arkistoinstituutioista, mutta useiden kokoelmaprojektien myötä on syntynyt uusia arkistoja esimerkiksi paikallishistoriasta, ja lisäksi arkistoinstituutioihin on saatu lahjoituksina monia mielenkiintoisia kokoelmia.⁸⁵

Yksityisluontoiset arkistot mainitaan arkistolaissa julkisten arkistojen rinnalla. Valtionarkisto tai maakunta-arkisto ottavat säilytettäväksi ja ylläpidettäväksi yksityisluonteisia arkistoja niiden omistajan kanssa tehdyn sopimuksen pohjalta. Yleensä yksityisarkistoja siirretään yleisarkistoihin joko määräaikaisena talletuksena vähintään viideksi vuodeksi, pysyvänä talletuksena tai lahjoituksena, jolloin niiden omistusoikeus siirtyy vastaanottajalle. Luovutuksen yhteydessä sovitaan myös aineiston tutkimuskäytöstä, ja määritellään, onko aineisto vapaasti käytettävää vai luvanvaraista.⁸⁶

Yhdistysarkistoja alkoi ryöpytä Kansallisarkistoon 1990-luvulla vuosittain.⁸⁷ Kansallisarkiston lisäksi yhdistysarkistoja ovat vastaanottaneet seitsemän maakunta-arkistoa, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, *Svenska litteratursjälskapet i Finland* ja kymmenen muuta yksityistä keskusarkistoa, Kansalliskirjasto (Entinen Helsingin yliopiston kirjasto) ja Åbo Akademin

⁸² Turun eläinsuojeluyhdistyksen pienoishistoriikki, 1921, 6–7, Tesy, KA

⁸³ Sadler & Cox 218, 158.

⁸⁴ Jari Lybeck et al 2006, 10.

⁸⁵ Hakala & Saarenpää, 2018, 44.

⁸⁶ Litzen 1980, 27–28.

⁸⁷ Pohjola, Hakala, Hirvilahti 2010, 144.

kirjasto.⁸⁸ Vaasan maakunta-arkistoon on luovutettu niin henkilö -kuin yhdistysarkistojakin 2010 alkaen. Niistä suurin ryhmä ovat erilaiset yhdistysarkistot, joihin sisältyy suomalaisen järjestötoiminnan historiaa ammattijärjestöistä partio -ja raittius- sekä asukas yhdistyksiin.⁸⁹

Eniten viranomaisarkistoja muistuttavat rakenteeltaan yhdistysten ja yritysten uudemmat arkistot, joissa arkistonmuodostus on parhaassa tapauksessa tapahtunut säännönmukaisesti. Yhdistysten arkistoissa tärkeimpiä asiakirjoja ovat pöytäkirjat, jäsenluettelot ja toimintakertomukset. Yhdistykset ammattikunnissa ja 1700-luvun salaseuroista 1800-luvun jälkipuoliskolla syntyneiden kansanliikkeiden, kuten raittius-, työväen-, nuorisoseura- ja naisasialiikkeiden järjestöverkkoihin sekä 1900-luvun puolueisiin ja etujärjestöihin ovat synnyttäneet tuhansia arkistoja, joita on päätynyt kaikkiin yksityisarkistoj kerääviin laitoksiin.⁹⁰ Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto voidaan lukea myös edellä mainittuihin liikkeisiin.

Tässä tutkielmassa käytän eläin-termiä Lehtosen tavoin tarkoittaessani muita eläimiä kuin ihminen, ja osaksi myös persoonapronominia ”hän”. Hän ja se pronomini viitataan siihen, että ihminen ymmärretään omaksi itsenäisenä persoonana, kun taas eläin nähdään lajinsa edustajana tai ihmisen kulutushyödykkeenä. Eron teko on kuitenkin niin vakiintunut, että arkikielessä ihmiset eivät liitä pronomineihin välttämättä tällaisia arvotuksia. Hän-pronomini tuntuukin vieraalta ehkä useimpien ihmisten mielestä. Huomionarvoista on myös, että esimerkiksi Turussa puhekielellä käytetään usein ”se” pronominiä myös ihmisistä puhuttaessa. Itse kiinnitin asiaan huomiota ollessani kuuntelemassa Birgitta Wahlbergin luentoa, jota mainostettiin kuvasarjalla, missä oli naisen, miehen, lapsen ja lehmän kasvokuva. Kaikkien muiden kohdalla luki *hän*, mutta lehmän kohdalla *se*. Luennon myötä *se*-pronominin käyttäminen alkoi vaikuttaa vanhanaikaiselta ja jäykältä. Wahlberg halusi nostaa esiin sen lainsäädännöllisen ongelman, että eläimillä ei ole Suomessa edes perusoikeuksia. Hän kuuluu Suomen eläinoikeusjuristit ry-ryhmään. Ryhmä on saanut alkunsa yhdysvaltalaisesta *Nonhuman Rights*-Projektista, jonka tavoitteena on turvata eläimille tietyt perusoikeudet. Projektin työ on käynnistänyt samanlaisia ryhmiä myös muihin maihin.⁹¹

Termi yhteisöarkisto on kiistanalainen ja sitä on myös käytetty kuvaamaan suurta joukkoa erilaisia toimintoja.⁹² Arkistoteoreetikko tohtori Andrew Flinnin mukaan määritelmät siitä, mitä yhteisö voi olla tai mitä yhteisöarkisto on ja mitä siihen sisältyy, eivät ole selkeitä ja kiinteitä. Usein käytetään

⁸⁸ Pohjola, Hakala, Hirvilahti 2010, 144.

⁸⁹ Mikko Nykänen, Yksityisarkistojen moninaisuudesta, Tutkijan Blogi Vaasan maakunta-arkisto, <http://nakokulmiaarkistosta.blogspot.com/2011/03/yksityisarkistojen-moninaisuudesta.html>.

⁹⁰ Kuusanmäki 1994, 284.

⁹¹ Birgitta Wahlberg, Suomen eläinoikeusjuristit Ry, Eläinten vuoro, Hän ei Se, <https://www.elaintenvuoro.fi/>

⁹² Sadler & Cox 2018, 159.

myös termejä yhteisöhistoriaprojekti tai muistitietoprojekti, sekä suullinen muistitieto. Termiä yhteisöarkisto käytetään paljon erilaisissa hankkeissa, jolloin voidaan puhua yhteisöarkistoliikkeestä. Jotkin määritelmät keskittyvät paikallisuuteen, toiset jaettuihin uskomuksiin ja yhteisiin arvoihin, joilla on yhteinen päämäärä. Muut määritelmät tarkastelevat sitä problematiikkaa, kuka määrittelee yhteisön ja yhteisön jäsenyyden, sekä kuka päättää, ketkä ovat mukana, ja ketkä jätetään ulkopuolelle ja pitäisikö sitä pitää osallistavana vai eksklusiivisena ja jakavana käsitteenä. Tietoisuus näistä monimutkaisuuksista on Flinnin mukaan välttämätöntä, jos on tarkoitus tutkia, mitä yhteisöarkistot merkitsevät yhteisön yhteiselle muistille ja identiteetille.⁹³

Flinn toteaa, että yhteisö on ryhmä, joka itse määrittelee itsensä perustuen paikallisuuteen, kulttuuriin, uskontoon, lähtökohtiin tai muihin jaettuihin mielenkiinnonkohteisiin tai yhteiseen identiteettiin. Viime vuosina yhteisöarkisto-termin käyttö on kasvanut ja sitä käytetään myös keinona ryhmittää usein hyvin erilaisia ja eritavoin nimettyjä yhteisöprojekteja ja hankkeita aivan kuin pyrittäisiin luomaan yksi ja yhtenäinen ”yhteisöarkistojen liike.”⁹⁴ Flinn, Stevens ja Shepherd painottavat, että tärkein piirre yhteisöarkistoissa on se, että yhteisö itse osallistuu aktiivisesti tietyn ryhmän ja /tai paikkakunnan historian dokumentointiin ja saattaa sen myös tutkimuskäyttöön ja yhteiseen käyttöön omilla ehdoillaan.⁹⁵ Eläinsuojeluyhdistyksen jäsenillä oli yhteinen päämäärä ja yhteiset arvot. Mutta heidän arkistonsa ei syntynyt muistitietohankkeen kautta ja eroaa myös muista yhdistyksistä muutenkin. Yhdistys ei muodostanut heterogeenista ja yhtenäistä ryhmää, missä tietty ihmisjoukko olisi esimerkiksi halunnut kerätä yhteistä kulttuuriperintöä. Yhdistyksen jäsenet olivat monien ammattiryhmien edustajia, mutta vaikuttaa siltä, että erityisesti yhdistyksen johtokunta olisi ollut yhteiskunnan ylempiä sosiaaliryhmiä.⁹⁶

Vuonna 1921 julkaistussa Turun eläinsuojeluyhdistyksen pienoishistoriikissa on luettelo pitkäaikaisista jäsenistä. Jäseninä on ollut esimerkiksi raatimies, lehtori, kauppiaita, lääninkamreeri, hovioikeuden notaari, neljä eläinlääkäriä, tullikamarin kasööri, eversti, läänin kirjanpitäjä, höyrylaivan päällikkö, tehtailijoita, sihteereitä, maalarimestari, säästöpankin kamreeri, sokerileipuri, senaattori, rautatievirkailija, hovioikeuden neuvos, raatimies, maanviljelijä, kenraalitar, ravintoloitsija, poliisimestari ja kruununvouti.⁹⁷ Jäsenten ammatit luovat kaupunkikuvaa kertoen samalla tekniikan, merenkäynnin, kaupankäynnin, kaupungin järjestyksenvalvonnan,

⁹³ Flinn 2007, 152–153.

⁹⁴ Flinn 2007, 153.

⁹⁵ Sadler & Cox 2018, 159.

⁹⁶ Useissa tutkielmissa, jotka liittyvät eläinsuojelun historiaan, on myös pohdittu, onko eläinsuojelu ollut osaltaan yläluokan harjoittamaa kontrollia. Esimerkiksi Mika Vehmas pohtii asiaa gradussaan *Kun hevonen tarvitsisi semmoisen kurituksen – eläinrääkkäys ja -suojelu Keski-Suomessa 1890-1900*.

⁹⁷ Turun eläinsuojeluyhdistyksen pienoishistoriikki, 1921, 6–7, Tesy, KA

terveydenhoidon ja eläinten historiasta. Listasta piirtyy helposti se kuva, että eläinsuojeluaate on levinnyt hyvin ihmisten keskuuteen ammattikunnasta toiseen ja ehkä matkannut eteenpäin rautatieasemilta, leipomoista ja tupakkasalongeista aina kauemmas ympäri kyliä ja kaupunkeja. Mutta listaa katsoessa voi myös huomioda, keitä siitä puuttui. Suurin osa jäsenistä näyttää olleen varakkaampaa väkeä.

Yhteisöarkistotoiminnalla on pitkä historia, mutta arkistotieteessä siihen on kiinnitetty runsaasti huomiota viimeisten 15 vuoden aikana. Iso-Britanniassa ammatillisessa kirjallisuudessa aiheesta on keskusteltu vain viimeiset kymmenisen vuotta. Suuri osa yhteisöarkistoista kertovasta kirjallisuudesta perustuu tapaustutkimuksiin yksittäisistä hankkeista, kuten esimerkiksi etnisten vähemmistöjen yhteisöarkistoista, paikallisyhteisöistä tai LGBT-yhteisöjen arkistoista. Flinnin mukaan myös poliittisten kampanjointiryhmien, työväen järjestöjen ja sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävien liikkeiden ryhmät tulisi sisällyttää yhteisöarkistoihin. Muut alan kirjailijat, kuten Sellie, Goldstein, Fair ja Hoyer, ovat kutsuneet tällaisia arkistoja ”aktivistiarkistoiksi” korostaakseen selkeämmin näiden arkistotoimien taustalla olevia poliittisia pyrkimyksiä.⁹⁸

Luciana Duranti toteaa kirjassaan *Encyclopedia of Archival Science*, että vaikka yhteisöarkistojen käyttö on lisääntynyt, termiä yhteisöarkisto ei ole tarkkaan määritelty. Joissain maissa termiä käytetään pääasiassa kuvailemaan paikallisia, maantieteellisen sijainnin perusteella määriteltyjä yhteisöjä ja arkistoja, mutta muualla paikasta riippumatta määriteltyjä yhteisöjä, jotka rajautuvat rodun, etnisyyden, uskonnon, kansallisuuden, sukupuolen, ruumiillisen rajoitteen tai vammaisuuden, seksuaalisen suuntautuneisuuden, yhteiskuntaluokan, ammattiryhmän, yhteisen mielenkiinnon kohteen, tai joidenkin edellä mainittujen yhdistelmän perusteella.⁹⁹ Nämä yhteisöt ovat säilyttäneet ja tallentaneet omaa muistiaan tuodakseen esiin oman näkökulmansa yhteiskunnasta.¹⁰⁰

Kirjasto- ja informaatiotieteen apulaisprofessori Jeannette A. Bastian korostaa, että arkistot toimivat oikeuden työkaluina kansainvälisissä tuomioistuimissa ja neuvottelutoimikunnissa. Bastianin mukaan yhteisöarkistot tuovat voimaa marginalisoiduille ryhmille, jotka etsivät paikkaansa yhteiskunnassa toimien liimana, joka liittää yhteen ihmiset, joilla on samanlaisia kokemuksia ja muistoja.¹⁰¹ Yhteisöarkistoilla on ollut usein tavoitteenaan tietyn ryhmän oikeuksien ja näkyvyyden lisääminen.

⁹⁸ Sadler & Cox 2018, 159–160.

⁹⁹ Encyclopedia of Archival Science s.145.

¹⁰⁰ Hansen & Sundqvist 2016, 125.

¹⁰¹ Bastian 2009, xxii.

Saucier ja Wallace pohtivat yhteisöarkistojen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden suhdetta kirjassa *Archives, Recordkeeping and Social Justice*. Heidän mukaansa yhteisöarkistot kiinnittyvät erityisen voimakkaasti sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Arkistojen parissa on myös noussut kasvavaa aktivismia ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolesta puhujia, jotka korostavat ammattietiikkaa sekä aiempien arkistointimenetelmien puutteiden tunnistamisen merkitystä. Haasteena on ymmärtää paremmin erilaisten arkistotoimien vaikutusta, mikä näkyy viimeaikaisessa arkistokirjallisuudessa, missä käsitellään arkistojen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden yhteyttä. On tärkeää pohtia, mikä merkitys on asiakirjojen luomisella ja arkistoinnilla (mitä arkistoidaan, kuka, miten, mihin tarkoitukseen ja missä olosuhteissa), kirjanpito (miten tallennettua sisältöä ylläpidetään, hallitaan, käytetään ja poistetaan) ja seulonta (mikä on valittu ja suljettu pois), millä on pysyvä arvo ja miten valitut asiakirjat otetaan käyttöön, kuvaillaan, säilytetään, tehdään saavutettaviksi ja kuinka arkistot perintö- ja muistilaitoksina luodaan, muutetaan ja ylläpidetään ajan myötä). Nämä kaikki arkistoinnin osa-alueet ovat sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja epäoikeudenmukaisuuden tärkeitä aktiivisia paikkoja. Sosiaalisen ja oikeudellisen merkityksensä kautta arkistot muodostavat ja heijastavat yhteiskunnallista kontekstia, jossa ne toimivat, ja auttavat ymmärtämään menneisyyttä sekä myötävaikuttavat nykypäivän sosiaaliseen oikeuteen. Arkistoissa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden yhteys leikkautuu osittain siihen, miten menneisyys kaikissa muunnelmissaan voidaan ymmärtää, muotoilla ja mobilisoida tiedottamaan ja muuttamaan nykyisyyttä ja tulevaisuutta oikeudenmukaisemmaksi ja tukemaan uusia dokumentaatioaloitteita.¹⁰²

Hansen ja Sundqvist toteavat, että kansanliikkeillä on paljon erilaisia päämääriä ja suunnitelmia, mutta myös jotain yhteistä. Ne ovat ideologisesti painottuneita, demokraattisesti toimivia, syrjimättömiä ja itsenäisiä kansanliikkeitä, jotka kaikki tähtäävät muutokseen.¹⁰³ Kansanliikkeiksi luetaan perinteisesti työväenliike, raittius-, herätys-, urheiluseurat, naisten vapautusliike, kansanvalistusliike, rauhanliike ja ympäristöliike.¹⁰⁴ Huomionarvoista on, että eläinsuojeluyhdistyksen arkistoa ei mainita silloin, kun luetellaan yksityisluontoisia arkistoja. Eläinsuojeluyhdistyksissä pyritään muuttamaan eläinten kohtelua yhteiskunnassa, joten se sopii melko hyvin edellä mainittujen liikkeiden kanssa samaan liikkeiden ja järjestöjen sarjaan. Eläinsuojeluyhdistykset ovat syntyneet ajaakseen eläinten oikeuksia, eivät muistitietohankkeiden vuoksi tai siksi, että haluttaisiin täydentää historiasta puuttuvia aukkoja. Ne eivät ole myöskään halunneet tietoisesti lisätä eläinten näkyvyyttä tai omaa näkyvyyttään, kuten eri kansanliikkeet. Siksi

¹⁰² Wallace & Saucier 2020, 4–5.

¹⁰³ Hansen & Sundqvist 2016, 128.

¹⁰⁴ Hansen & Sundqvist 2016, 129.

ei myöskään sosiaalisen muistin käsitettä ole helppoa tarkastella Turun eläinsuojeluyhdistyksen aineiston valossa. Siinä ei ole kyse niinkään kollektiivisesta muistista ja yhteisen identiteetin etsimisestä ja voimaannuttamisesta.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto on siitä erilainen moniin yhdistyksiin verrattuna, että yhdistyksen tavoitteena ei ole alkujaan kerätä arkistoaineistoa, joka esittäisi tietyn yhteiskunnallisen ryhmän yhteistä muistia ja toisi esiin heidän näkökulmansa yhteiskunnasta. Toisaalta samojakin piirteitä on. Yhdistys tuotti arkistomateriaalia, kuten muutkin yhdistykset ja halusi, että materiaali säilytetään tutkimuskäyttöön. Myös esimerkiksi Lesbian Herstory Archive Brooklynissä New Yourkissa toimii täysin itsehallinnollisesti. Kaikilla on sinne vapaa pääsy ja arkistoon voi kuka tahansa, joka identifioi itsensä lesboksi, jättää materiaalia, ja tällä tavoin osallistua historian luomiseen. Se ei siis perustu ammattimaiseen arkistoprojektiin ja se toimi vapaaehtoisvoimin.¹⁰⁵

Yksityisarkistot ovat nousseet viime vuosikymmenien aikana jatkuvasti tärkeämmäksi historian tutkimuksen lähdeaineistoina. Yksityisarkistolla tarkoitetaan ensisijaisesti yksityisen arkistonmuodostajan, kuten yksityishenkilön, järjestön tai yrityksen toiminnan tuloksena syntynyttä asiakirjakokonaisuutta.¹⁰⁶ Erityistä yksityisarkistoille on, ettei niiden muodostuminen ole yleensä säännösten ohjaamaa, suunniteltua ja harkittua, vaan sitä ohjaa arkistonmuodostajalle ominainen toiminta ja kiinnostuksen kohteet. Henkilöarkistojen luonne on tästä vielä vaihtelevampi, kuin viranomais-, järjestö ja yritysarkistoilla. Henkilöarkistoissa julkinen ja yksityinen sekoittuvat, ja ne dokumentoivat yksilöiden elämää ja persoonallisuutta, eivätkä ainoastaan heidän julkista toimintaansa.¹⁰⁷

Voimakkaat järjestöt, elinvoimaiset yritykset, merkityksestään tietoiset suvut ja perheet, politiikan, talouden ja kulttuurielämän vaikuttajajaksilöt sekä niiden seuraajat ja perilliset ovat pitäneet huolta asiakirjajäämistöjensä säilymisestä ja paikasta historiassa. Jussi Kuusanmäki Suomen arkistolaitokselta pohtiikin, pitäisikö valtion arkistolaitosten kiinnittää enemmän huomiota yksityisarkistoihin ja kysellä myös sellaisten aineistojen perään, joita ei muuten luovutettaisikaan säilytettäväksi.¹⁰⁸

Kansatieteilijä Jussi Lehtonen käyttää eläinkäsitettä tarkoittaen sillä muita eläimiä, kuin ihminen.¹⁰⁹ Tällä tavoin hän lukee ihmisen eläimiin ja pyrkii vähentämään erontekoa ihminen vrt. eläin. Myös

¹⁰⁵ Belmonte & Opatow 2017, 63.

¹⁰⁶ Kuusanmäki 1994, 275.

¹⁰⁷ Hakala & Saarenpää, Artukka, Keskinen, Saarenpää 2018, 45.

¹⁰⁸ Kuusanmäki 1994, 275.

¹⁰⁹ Lehtonen 2019, 107.

ranskalainen filosofi Jacques Derrida pohtii ihmisen eläimyyttä tutkimuksessaan *An Animal Therefore I am* syventymällä eläimen katseeseen, joka kohdistuu tutkivasti ihmiseen, jolloin ihminen huomaa oman toiseutensa suhteessa eläimeen. Derrida kuvaa tilannetta, missä suihkusta tullut ihminen kohtaa kissan suoran ja peittelemättömän tuijotuksen, mikä saa ihmisen tuntemaan häpeää omasta alastomuudestaan aivan kuin hän kohtaisi toisen ihmisen.¹¹⁰ Noora Kotilainen toteaa, että ”eläin-sanaa on kuvattu yhdeksi merkittävimmistä eläimiin kohdistuvasta väkivallanteoista. Kotiaisen mukaan tämä kieltää useilta erilaisilta elämänmuodoilta niiden ainutlaatuisuuden ja alistaa ne alempaan kategoriaan kuuluviksi. Hän huomauttaa, että ihminen ei ole koskaan *vain* eläin.”¹¹¹ Siksi sosiaalinen oikeudenmukaisuus on tärkeä teema tutkimuksessani.

Arkistoteoreetikko Renée Sausier sekä professori David A. Wallace määrittelevät, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden visioksi siitä, että jokaisella ihmisellä on samanarvoinen ja muuttumaton arvo, sekä yhtäläinen oikeus vapauteen, tasa-arvoon ja kunnioitukseen. Näitä standardeja sovelletaan myös laajempiin sosiaalisiin kokonaisuuksiin, kuten yhteisöihin ja kulttuuriryhmiin. Jos näitä standardeja rikotaan, on rikkomukset tunnustettava ja kohdattava. Tämä edellyttää huomion kiinnittämistä epätasa-arvoisiin valtarakenteisiin ja toimimista niitä vastaan. On selvitettävä, mikä yhteiskunnallisessa järjestelmässä aiheuttaa epätasa-arvoa ja miten valtaa käytetään instituutioissa, järjestelmissä ja hallinnossa. Mikä järjestelmässä aiheuttaa sortoa, joka vahingoittaa toisten oikeuksia toisten kustannuksella siten, että aineellinen hyöty, sosiaaliset edut, suoja ja mahdollisuudet jakautuvat epätasa-arvoisesti.¹¹² Kimberly Belmounte ja Susan Opatow kiteyttävät, että sosiaalinen oikeudenmukaisuus on ideaali, joka huomioi kaikkien yhteiskunnan jäsenten hyvinvoinnin.¹¹³

Sosiaalinen oikeus on Duffin, Flinnin, Suurtamin ja Wallacen mukaan myös monimutkainen käsite, jossa on monta näkökantaa, ja myös heidän mielestään tarvittaisiin tarkempaa määrittelyä, mutta myös he painottavat taloudellisen eriarvoisuuden ohella yhteiskunnan marginaaliin jättämistä, tai sen ulkopuolelle sulkemista sosiaalisen oikeuden keskeisenä kysymyksenä.¹¹⁴ Kun huomioidaan, että sosiaalinen oikeus ei arkistotieteessä käsittele vain taloudellista eriarvoisuutta vaan myös rakenteita

¹¹⁰ Jacques Derrida, *An animal Therefore I am*, s.3. Fordham University Press 2008. ”*Since so long ago, can we say the animal has been looking at us? what animal? -The other. – I often ask myself, just to see who I am – and who am I (following) at the moment when, caught naked, in silence, by the gaze of an animal, for example a cat, I have trouble, yes, a bad time overcoming my embarrassment. Whence this malaise?*”

¹¹¹ Aaltola & Keto 2015, 62.

¹¹² Renée Saucier Saucier on valmistunut arkisto- ja informaatiotieteen linjalta Toronton yliopistosta ja hän on työskennellyt esimerkiksi juutalaisten arkistossa Ontariossa, sekä Kanadan LGBTQ-arkistossa. David A. Wallace Michiganin yliopistosta on perehtynyt sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymyksiin useissa eri julkaisuissa. Saucier & Wallace 2020, 10.

¹¹³ Kimberly Belmounte & Susan Opatow, *Archivist on Archives and Social Justice*, 2017, 61.

¹¹⁴ Duff, Flinn, Suurtamm, Wallace 2013, 319.

järjestelmällisestä ulkopuolelle sulkemisesta ja marginaalisuudesta,¹¹⁵ niin se on myös kiinnostava lähtökohta tarkastella eläinsuojeluyhdistyksen arkistoa.

Eläinten hyväksi käyttäminen on tiukasti kiinni yhteiskunnan rakenteissa. Tämä näkyy jo siinä, että ihmiskeskeinen, hierarkkinen maailmankuva on pysynyt niin tieteiden kuin länsimaisen arkielämänkin perustana.¹¹⁶ Ilona Hietavuo toteaa, että oikeusjärjestys ei perusta oikeuksia tai käyttäytymisvaatimuksia muille kuin ihmisille. Siksi eläinten huonoa kohtelua rajoittavia säännöksiä ei johdeta eläinten oikeuksista, vaan ihmisten intresseistä.¹¹⁷ Näin ollen ei eläimiä ole ulotettu sosiaalisen oikeuden piiriin, koska heiltä puuttuu yhteiskunnan jäsenyys. Siksi heidät on rakenteellisella tavalla suljettu sosiaalisen oikeuden ulkopuolelle. Eläinsuojeluyhdistyksen jäsenet olivat kuitenkin yhteiskunnan täysivaltaisia jäseniä, ja tietyllä tavalla eläinten ääni, joka tuotti materiaalia eläinten kohtelussa havaitsemistaan epäkohdista.

Sosiaalinen oikeudenmukaisuus arkistoissa merkitsee asiakirjojen aktiivikäyttöä ja mobilisoimista palvelemaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden pyrkimyksiä ja torjumaan epäoikeudenmukaisuutta. Tämä tapahtuu arkistointiprosessien, arkistonjärjestämisen ja tallentamisen kautta.¹¹⁸ Eli arkistointivaiheessa kehitetään tapoja, joilla jo arkistointimenetelmässä tunnistetaan systemaattinen eriarvoisuus, jonka kautta yksilöt, ryhmät ja organisaatiot jätetään pois niistä tärkeistä päätöksistä, jotka koskevat heitä ja yhteiskuntaa. Jo arkistointiprosessissa on tärkeää toimia siten, että sosiaalinen oikeus toteutuisi, ja miettiä, miten tieto-objekteja hallitaan, valitaan ja tallennetaan. Tämä haastaa ja muuttaa nämä syrjäytymisen, ja ylivallan rakenteet.¹¹⁹ Arkistojen vaikutus sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen taas merkitsee muutoksia yksilö-, yhteisö- ja yhteiskunnallisella tasolla. Tämä tapahtuu arkistojen ja asiakirjarekisterien keräämisen, tallentamisen ja aktivoinnin eli tutkimuskäyttöön saattamisen kautta.¹²⁰

Asiakirjan käsitettä voidaan lähestyä monelta kannalta. Asiakirjoilla on kiinteä yhteys organisaation tai yksilön toimintaan. Asiakirjoilla suoritetaan toimenpiteitä ja saadaan aikaan oikeusvaikutuksia. Demokraattisessa yhteiskunnassa jokainen organisaatio on tavalla tai toisella vastuullinen joko sidosryhmälleen tai laajemmin koko yhteiskunnalle. Osoittaakseen toimintansa asianmukaisuuden organisaatio tarvitsee asiakirjoja. Asiakirjoihin taltioidaan ja niillä välitetään tietoa. Asiakirjat myös

¹¹⁵ Duff, Flinn, Suurtamm, Wallace 2013, 319.

¹¹⁶ Aaltola & Keto 2015, 67.

¹¹⁷ Ilona Hietavuo, Eläinsuojelu ja rikosoikeus Tutkielma, Turun yliopisto oikeustieteen laitos joulukuu 1997.

¹¹⁸ Saucier & Wallace 2020, 11.

¹¹⁹ Duff, Flinn, Suurtamm, Wallace 2013, 329.

¹²⁰ Saucier & Wallace 2020, 11.

symbolisoivat ja välittävät yhteiskunnan arvoja.¹²¹ Marja Pohjolan mukaan yhdistyksen arkistoon kuuluvat asiakirjat ovat joko lähetetty yhdistykselle tai syntyneet yhdistyksen toimihenkilöiden tehtävien hoitamisesta.¹²²

Eläinsuojeluyhdistyksen asiakirjoissa juuri niiden välittämät arvot ovat merkityksellisiä. Se miten ihminen kohtelee eläimiä, heijastaa hänen arvojaan. Eläinsuojeluyhdistyksen arkistossa eläinten arvo yhteiskunnalle, yhteisölle ja yksilöille nousee esiin monin tavoin. Asiakirjan tärkeimpänä tuntomerkinä voidaan pitää Lybeckin mukaan sen liittymistä toimintaan. Viranomaisen päätösasiakirja ei pelkästään dokumentoi päätöksentekoa vaan se on itse tuo päätös, jolla saadaan aikaan tiettyjä oikeusvaikutuksia.¹²³ Eläinsuojeluyhdistys on dokumentoinut useita päätöksiä, joilla se on omalla toiminnallaan pyrkinyt parantamaan eläinten oikeuksia.

Sosiaalinen muisti on arkistotieteessä usein käytetty käsite. Lars-Erik Hansenin ja Anneli Sundqvistin mukaan ajatus siitä, että arkistot ovat sosiaalinen muisti, on saanut yleistä hyväksyntää nykyisessä arkistodiskurssissa. Arkistoinstituutit keskittyvät säilyttämiseen ja tiettyjen aineistojen keräämiseen. Ne tarjoavat myös pääsyn asiakirjoihin sekä muodostavat yhteiskunnan muistin kehykset ja toimivat muisti-instituutioina.¹²⁴

Kanadalainen arkistoteoreetikko Terry Cook toteaa, että arkistoajattelun painopiste on siirtynyt todisteista muistiin, missä keskeisiä tekijöitä ovat identiteetti ja yhteisö, sitä mukaa kun laajemmat henkiset virtaukset ovat muuttuneet esimodernista moderniin, postmoderniin ja nykyaikaan.¹²⁵ Myös Rosa Sadler ja Andrew Martin Cox Sheffieldin yliopiston informaatitieteen laitokselta toteavat, että arkistot hallitsevat historiallisen tutkimuksen, kollektiivisen muistin ja kansallisen identiteetin suuntaa ja muotoa sekä määrittävät sen, kuinka tunnemme itsemme yksilöinä, ryhminä ja yhteiskuntina. Arkistoilla on näin myös tärkeä vastuu, jotta ne edustaisivat kollektiivista muistia mahdollisimman monipuolisesti. Kuitenkaan arkistot eivät ole historian saatossa täysin onnistuneesti edustaneet koko yhteiskunnan monimuotoisuutta.¹²⁶ Yksi vastaus tähän on ollut huomattava kasvu, jolla kansalaiset ovat osallistuneet arkistotoimiin. Asiakirjojen, esineiden, uuden materiaalin kerääminen suullisten perimätietoprojektien kautta on lisääntynyt. Vuonna 2007 esimerkiksi Isossa-Britanniassa oli 3000 yhteisöarkistoa.¹²⁷

---

¹²¹ Jari Lybeck et al, 2006, 12.

¹²² Pohjola 2010, 15.

¹²³ Lybeck et al, 2006, 12.

¹²⁴ Hansen & Sundqvist 2016, 126.

¹²⁵ Cook 2012, 95.

¹²⁶ Sadler & Cox 2018, 158.

¹²⁷ Sadler & Cox 2018, 158.

Cookin mukaan historiantutkijoiden näkemys on, että menneisyyden identiteetti muotoutuu yhteisen kollektiivisen muistin avulla, joka elävöittää luotuja traditioita, eivätkä sellaiset identiteetit ole jäykkiä, vaan muuttuvia sekä alituisesti soviteltuja yhteen nykyisyyden kanssa.¹²⁸ Siinä missä rodun, etnisyyden, luokan, sukupuolen ja seksuaalisen suuntautuneisuuden vaikutukset tulevat tunnetuksi, niihin vertautuvat ryhmät muokkaavat identiteettiään uudelleen etsien menneisyydestä jälkiä voitoista, väärinkäytöstä, traumoista tai saavutuksista, mikä antaa voimakkaat perustan oikeuttaa ja vahvistaa identiteetin muodostamista. Tutkijoita onkin usein kiehtonut se prosessi, jossa rekonstruoidaan yhteistä muistia ja identiteettiä enemmän kuin se, mikä on lopullinen tulos muistista ja identiteetistä kuten patsas, muistomerkki, arkistodokumentti vai historia sivusto.¹²⁹ W. James Booth huomauttaa myös, että muisti kietoutuu usein yhteen oikeuden kanssa. Muisti voi olla kuin heikolla liekillä palava taistelu muistaa tai joukko vakiintuneita tapoja, jotka ovat muodostuneet pitkään kestäneissä yhteyksissä. Se on ylläpitänyt piilotettuja politiikan perinteitä, mutta toiminut myös vapautuksen ja tunnistamisen aseena heille, jotka on vaimennettu, ja jotka ovat kohdanneet vääryyttä. Muisti voi olla yksilöllistä tai sosiaalista, se vaikuttaa tavoissa, nimissä, paikoissa, kirjastoissa ja arkistoissa, instituutioissa ja laeissa.¹³⁰ Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistosta on kuitenkin löydettävissä jälkiä voitoista, saavutuksista, väärinkäytöksistä, traumoista ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan rakentamisesta.

Yleisarkistot antavat ohjeita myös yksityisarkistojen hoidossa. Kun yksityisarkistot sisältävät erityisen arvokkaita asiakirjoja, joita pidetään asiakirjallisina muistomerkkeinä, valtionarkistolla on oikeus ottaa jäljennös niistä tai lunastaa ne valtiolle, jos ne muuten aiotaan hävittää. Yksityisarkistojen merkitys on jatkuvasti lisääntynyt järjestöjen vaikutusvallan myötä ja tutkimuksen suuntautuessa yhä enemmän vaikuttavien organisaatioiden omiin arkistoaineisiin. Yksityishenkilöiden arkistot sisältävät myös korvaamatonta lähdemateriaalia, joka täydentää virallisten asiakirjojen tietoja. Koska viralliset asiakirjat ovat muodoltaan kaavamaisia, niiden syntyyn vaikuttaneet järjestöt ja henkilöt voivat täydentää tietoja.¹³¹ Kuten Mikko Nykänen Vaasan maakunta-arkistosta on todennut, jokainen yksityisarkisto on arvokas osa yhteistä kulttuuriperintöämme.

---

¹²⁸ Cook 2012, 96

¹²⁹ Cook 2012, 96.

¹³⁰ Booth 2006, 1.

¹³¹ Litzen 1980, 27–28.

3. Eläin ihmisten maailmassa

Tämän luvun ensimmäisessä kappaleessa tarkastelen sitä, minkälaisen arvojen pohjalta eläinsuojeluaate Suomessa syntyi. Pohdin, miten uskonto määritteli eläimen paikan ihmisten maailmassa. Toisessa kappaleessa pohdin, miten raakakin eläinten käsittely voitiin oikeuttaa suuremman hyödyn nimissä. Kyse ei ollut välttämättä eläinkuvasta, millä kyseistä toimintaa puolusteltiin, vaan siitä, mitä ihmiset halusivat saavuttaa tieteen nimissä. Tällöin eläimen osa ihmisen maailmassa oli julma. Eläimen vartaloita muokattiin myös ihmisten kauneusihanteiden miellyttämiseksi.

3.1. Rikos Jumalan käskyä vastaan, Suomen eläinsuojelun synty

Eläinsuojeluaate on Suomessa saanut alkunsa kristillisistä arvoista, jolloin aatteen alkuvoimaksi valjastettiin Jumala. Aloittaessaan toimintaansa vuonna 1871, Turun eläinsuojeluyhdistys kirjoitti:

*”Myös eläimet, vaikka eivät omistakaan sielua, ansaitsevat paremman kohtalon, kuin nälän ja janon näkemisen, ylläpidon, iskujen ja lyöntien saamisen – luonto on opettanut eläimille niiden kipeimmät tarpeet ja nämä on tyydytettävä, ja missä sellaista ei ihmisten tekojen takia tapahdu, siellä kotieläinten huokaileva syyte kohoo kohti taivasta kutsuen rankaisevan Jumalan oikeudenmukaisuutta.”*¹³²

Ajatus eläinten sieluttomuudesta teki eroa eläinten ja ihmisten välillä. Sen avulla ihminen toisaalta saattoi pitää itseään eläinten herrana, mutta huono kohtelu kostautui ihmisen omalle sielulle, koska eläimetkin kääntyivät hädässään Jumalan puoleen. Jos siis eläinsana on väkivallan teko eläimiä kohtaan, myös sieluttomuus voidaan tulkita vallankäyttönä. Tämä Jumalalta saatu oikeus liittyi toisaalta aikakauden uskonnollisiin arvoihin, mitkä toimivat myös sen pohjana, mikä on oikein ja väärin. Leena Sorsa on pohtinut oikeuden ja uskonnon sudetta kirjassaan *Uskonnolliset tavat ja julkinen tila Suomessa*. Hän toteaa, että uskonnolliset opit eivät ohjaa Suomessa lainsäädäntöä tai julkista toimintaa, mutta vaikuttavat yhteiskunnassa niiden ihmisten kautta, jotka valmistelevat lainsäädäntöä. Oikeusjärjestyksen pitää perustua joihinkin arvoihin ja ymmärrykseen oikeasta ja väärästä saavuttaakseen uskottavuuden kansalaisten silmissä.¹³³

¹³² Lappalainen 2003, 41.

¹³³ Sorsa 2018, 66.

Suomessa 1700-luvulla vaikuttanut kirkkoherra Anders Chydenius kauhisteli saarnoissaan eläinten raakaa kohtelua, ja kielsi niiden julman käsittelyn ja kohtuuttoman rasittamisen.¹³⁴ Joissakin uskonnollisissa liikkeissä virisi ajatus eläinten lempeästä kohtelusta ja luonnontieteen kehittyessä yritettiin myös estää eläinten kärsimyksiä. Suomessa alettiin puhua ja kirjoittaa eläinsuojelusta 1800-luvun alkupuolella. Jaakko Juteini (1781–1855) toimi sekä eläinten että suomen kielen edistyksellisenä puolustajana ja kansanvalistajana. Hän oli ensimmäinen suomenkielinen kirjailija, joka sai akateemisten piirien tunnustuksen, sillä hänet vihittiin 1840 kunniatohtoriksi.¹³⁵ Juteini kirjoitti runoja ”mykkien veljemme” puolesta ja viitoitti tietä uudelle ajattelutavalle kiinnittämällä huomiota epäkohtiin, joita hän havaitsi eläinmarkkinoilla, metsästys- ja teurastustavoissa. Häntä voidaan pitää Suomen eläinsuojeluyhdistyksen aatteellisena esi-isänä, sillä yhdistyksen toimintalinjan suunnitellut T.K. Forstén piti häntä suuressa arvossa.”¹³⁶

Kansallisfilosofi J.V. Snellman (1806–1881) kirjoitti eläinsuojelun merkityksestä kasvatustyössä, jonka päämääränä oli ihmisen jalostaminen. Snellman painotti, että eläinsuojeluyhdistysten toiminnan kohde oli ihminen, sillä eläinten huono kohtelu aiheutti raakuutta, jota haluttiin kitkeä ihmisistä. Vasta toissijaisena tarkoituksena oli lievittää eläinten kärsimyksiä ja vaatia oikeudenmukaista kohtelua.¹³⁷

Konkreettisesti uskonto, opetus ja kasvatus näkyvät Turun eläinsuojeluyhdistyksen syyskuun 1920 vuosikokouspöytäkirjasta, missä mainitaan myös, että kirkkoherra halusi puhua ihmisille eläinten hyvästä kohtelusta, koska sillä oli merkitystä ihmisen sielulle ja hyvinvoinnille.¹³⁸ Pöytäkirjassa ei mainita kirkkoherran nimeä, mutta hän oli luultavasti Einar Fredrik Napoleon Candolin, joka toimi Turun suomalais-ruotsalaisen tuomiokirkkoseurakunnan kirkkoherrana vuosina 1920-1921.¹³⁹ Kokouksen lopulla on myös puhuttu siitä, että eläinsuojeluaate on haluttu mukaan koulujen opetussuunnitelmiin. Asiaa on ajateltu esitettävän opettajakollegoille ja koulujen johtajille.”¹⁴⁰

¹³⁴ Nieminen 2001, 8.

¹³⁵ Forstén keräsi ja julkaisi vuonna 1906 ”Jaakko Juteinin eläinsuojelukirjoitelmat ja kirjoitti esipuheessaan: ” Juteini toi esiin mikä demoraliseeraava vaikutus sillä oli. – Eikä Jaakko Juteini eläinystävällisyyttään osoittanut ainoastaan paperilla, vaan myös teoissakin. Usein näet tapahtui, että hän kelpo selkäsaunalla palkitsi näkemänsä eläinrääkkäyksen.” Myös Suomen Eläinsuojeluyhdistyksen aktiivi Aukusti Simelius julkaisi kirjasen ”Jaakko Juteinin mietteitä eläinsuojeluksesta. Nieminen 2001, 8.

¹³⁶ Nieminen, 2001, 10.

¹³⁷ Nieminen, 2001, 10.

¹³⁸ Axel R. Spoof, 10.3.1920. Cb vuosikokouspöytäkirjat, Tesy, KA.

¹³⁹ <http://hiski.genealogia.fi/seurakunnat/srk>.

¹⁴⁰ Axel R. Spoof, 10.3.1920. Cb vuosikokouspöytäkirjat, Tesy, KA.

Suomalaisen eläinsuojelun varsinaiseksi johtohahmoksi kohosi Zacharias Topelius (1818–1898), jonka isänmaallisuuskannolliset kirjoitukset nostivat aatetta ja toimivat mallina ja innoittajina seuraajille. Snellmanin tavoin Topelius näki eläinsuojelun kasvattavana ja kansan moraalia kohottavana tekijänä, mutta hän vaati eläimille oikeuksia niiden itsensä tähden.¹⁴¹ Topelius näki eläimillä arvoa, joka oli ihmisistä riippumaton. Ihmisten velvollisuus oli rakastaa luontoa ja kohdella sitä hyvin, koska Jumala oli antanut sen heidän hoidettavakseen. Petoeläimiin Topelius suhtautui kuitenkin vihamielisesti.¹⁴² Topelius viitoitti tietä eläinsuojeluaatteelle, jonka iskulauseeksi nousi hänen puheestaan lainattu tunnuslause ”oikeutta kaikille!” Topelius oli myös aktiivinen eläinsuojeluaatteen organisoinnissa.¹⁴³ Topelius piti tärkeänä kristillisiä arvoja. Myös Turun eläinsuojeluyhdistys keskusteli kokouksissaan siitä, minkälaisen arvojen pohjalta yhdistys toimisi, ja 1906 pidetyssä kokouksessa päätettiin, että eläinsuojelutyötä oli tehtävä kristillissiveellisessä hengessä.¹⁴⁴

Oheisessa kuvassa (Kuva 3.) on 10 sääntöä eläintenkohtelusta. Niistä huomaa, että Jumala oli ylin auktoriteetti. Säännöissä sanotaan:

*”eläinrääkkäys on synty ja rikos Jumalan käskyä vastaan, sitä paitsi vähentävät ne usein eläimen arvoa ja näin ollen vahingoittavat sinua itseäsi. Jokainen hyvä työ eläimiä kohtaan sen sijaan kantaa hyviä hedelmiä. Jumala on näkevä hyvät teot, ja hyvä ihminen ansaitsee myötätuntoa ja kunnioitusta.”*¹⁴⁵

Säännöistä henkii myös eläinsuojeluaatteen liikkeelle puhaltava Topeliaaninen ajatusmaailma. Topeliuksen myötätunto ulottui luontoon, sen eläimiin ja olentoihin. Topeliuksella myötätunto oli pohjana myös kaikessa opetuksessa ja kasvatuksessa. Hän halusi opettaa, että myötätunto oli myös viisauden peruskivijalka.¹⁴⁶ Eläinsuojelu on pohjimmiltaan moraalinen kysymys, missä Jumalallakin oli suuri merkitys vielä 1800-luvulla. Jumala valjastettiin ylimmäksi eläinten suojelijaksi. Tässä kohtaa nousee esiin kulttuurianalyysin teemat siitä, miten universumin nähtiin rakentuvan tuona aikana. Samalla myös se, miten maailmankaikkeus rakentui ja mitä rajanvetoja tehtiin pyhän ja maallisen välillä, näkyi uskon kautta. Jumala edusti korkeampaa voimaa ja suurinta auktoriteettia, joka määräsi myös ihmiselämää ja sitä, miten hän sai kohdella muita elollisia olentoja.¹⁴⁷ Usko

¹⁴¹ Nieminen, 2001, 10.

¹⁴² Nieminen, 2001, 10.

¹⁴³ Nieminen, 2001, 10.

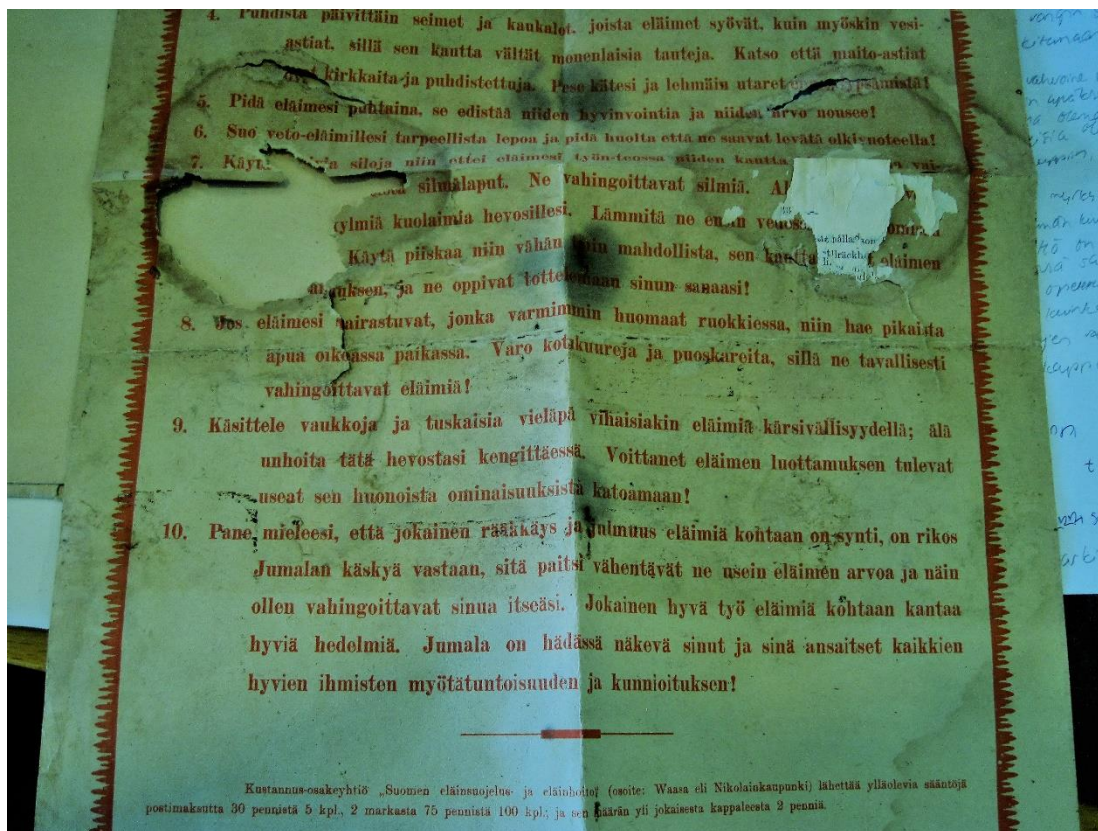
¹⁴⁴ Nieminen 2001, 107.

¹⁴⁵ Ha, perustamisasiakirjat, säännöt ym, Tesy, KA.

¹⁴⁶ Jantunen, 2019, 9.

¹⁴⁷ Ehn & Löfgren, 1997, 27.

Jumalaan määritti käsitystä oikeasta ja väärästä. Hyvä eläintenkohtelu liitti ihmisen hyvyteen ja tällä tavoin hän palveli parhaiten Jumalaa.

Kuva 2. Jokainen rääkkäys ja julmuus eläimiä kohtaan on synti, on rikos Jumalan käskyä vastaan.¹⁴⁸

3.2. Suuremman hyödyn nojalla

Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistosta löytyy kirjeenvaihtoa ja tiedotuksia muilta eläinsuojeluyhdistyksiltä. Asiakirjat kertovat yhdistysten välisestä yhteistyöstä ja yleisestä eläinkuvasta. Esimerkiksi Suomen yhdistyneiden eläinsuojeluyhdistysten keskusliitto on lähettänyt kiertokirjeen jäsenyhdistyksilleen. Kirje on pohjoismaisten eläinsuojeluyhdistysten yleiskokouksen esityslista, missä käsiteltävänä oli yhteinen eläinsuojelulaki, vivisektio ja hevosten kuljetukset. Kokous pidettiin 1. kesäkuuta Kööpenhaminassa. Vuotta kirjeessä ei ole, mutta se on voinut olla vuonna 1935 tai 1936, koska muut paperit sitä ennen ja sen jälkeen samassa pahvikansiossa ovat näiltä vuosilta.

¹⁴⁸ Ha, perustamisasiakirjat, säännöt ym, Tesy, KA.

Vivisektiota käsitellään kirjeessä ympärilyöreästi asiana, joka aiheuttaa epäsovia useimmissa yhdistyksissä, mutta koska se on kansainvälinen kysymys, eivät pohjoismaalaiset yhdistykset voi kirjeen mukaan sekaantua asiaan yksittäisinä yhdistyksinä. Sen vuoksi niitä, jotka haluavat puuttua asiaan, kehoitetaan liittymään Pohjoismaiseen seuraan. Ilmeisesti tähän tarjoutuu mahdollisuus yleiskokouksessa.

”Vivisektiokysymys. Tämä kysymys aiheuttaa paljon eripuraa ja ei ole niinkään pohjoismainen, vaan kansainvälinen kysymys. Siksi katsotaan oikeimmaksi, että pohjoismaiset yhdistykset, eivät suoraan puuttuisi kysymyksiin vivisektiosta. Niiden, jotka tahtovat toimia niin, kannattaa liittyä Pohjoismaiseen yhdistykseen, joka on syventynyt erikoisesti juuri näihin kysymyksiin.”

Kokouksessa käsiteltiin myös teurashevosten kuljetuksia, ja pohdittiin säädöksiä niitä varten. Kokouksessa käsiteltiin muitakin eläinsuojelukysymyksiä yleisemmin ja julkaisutoimintaa, kuten Constance Ullneristä kertovaa kirjaa *Boken om Constance Ullner*. Kirjan sai Eläinsuojeluyhdistyksen kansliasta Helsingistä 50 markalla, kirjakaupasta 60 markalla.¹⁴⁹ Vivisektio ilmensi Descartesilaista näkemystä, missä eläin nähtiin kellon kaltaisena mekaanisena olentona. Tätä kartesiolaista eläinkäsitystä on pidetty äärimmäisen julmana, koska se oikeuttaa tieteellisen eläinrääkkäyksen.¹⁵⁰ Tämän näkemyksen on Voltaire osuvasti kyseenalaistanut näpäyttämällä: ”Kerro minulle, koneilija, onko luonto järjestänyt eläimeen kaikki tuntoisuuden rakenteet vain, jotta eläin ei voisi tuntea?”¹⁵¹ Tästä huolimatta ihminen usein määrittää eläimen kyvyn tuntea omien päämääriensä mukaisesti.

Vivisektioeläinkokeet eivät välttämättä kerro siitä, minkälainen eläinkäsitys kokeiden tekijöillä oli. Vivisektiota perusteltiin usein välttämättömänä ja se oikeutettiin siitä saatavan ”suuremman hyödyn” nojalla.¹⁵² Tietosanakirjassa, joka on julkaistu 1900-luvun alussa, vivisektiota selitettiin näin:

*”Lääketieteen on usein pakko, tehdä tutkimuksia elävällä elimistöllä ja saadakseen siten selville elinten tervettä ja sairaalloista toimintaa, kehittääkseen seerumeja tai erilaisia rokkoaineita, koetellakseen lääkeaineiden vaikutuksia, tehdä väkivaltaa eläimille, käyttää eläviä olentoja tutkimuksen välineinä.”*¹⁵³

Tällä tavoin eläimet välineellistettiin ihmisen hyödyn nimissä. Peter Singerin mukaan eläinkokeet ja lihansyönti ovat spesimin merkittävimpiä muotoja yhteiskunnassamme. Kokeiden tekijä suosii omaa

¹⁴⁹ Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto, Ea Saapuneet kirjeet 1902–1961, Tesy, KA.

¹⁵⁰ Ranki 2009, 32.

¹⁵¹ Aaltola 2013, 10.

¹⁵² Aaltola 2013, 78–79.

¹⁵³ Nieminen 2001, 15.

lajiaan, jolle kokeista toivottiin esimerkiksi lääketieteellistä voittoa tai apua. Hyöty on kuitenkin usein ollut kaukainen tai pieni, kun taas muille lajeille aiheutuva vahinko ilmeinen.¹⁵⁴ Klassisessa utilitarismissa keskipisteenä on kärsimys. Utilitarismin teoreettiset uranuurtajat Jeremy Bentham ja John Stuart Mill olivat huolissaan eläinten hyvinvoinnista. Benthamin tunnetuimpia näkemyksiä on, että laji on etiikassa yhtä merkityksetön tekijä kuin rotu, se ei tarjoa perusteita riistää tuntoiselta olennotta mahdollisuutta kunnolliseen elämänlaatuun. Nussbaumin mukaan utilitarismin kompastuskivi on kuitenkin kokonaishyödyn tavoite. Koska hyöty nähtiin utilitarismissa kivun poissaolona tai mielihyvinä, sillä tavoiteltiin radikaalia muutosta eläinten kohtelussa. Vaikka utilitaristien näkemykset kärsimyksestä ovat tärkeitä, niissä on vakavia ongelmia. Suurin ongelma Nussbaumin sanoin liittyy kokonaissummaamiseen. Kun päätöksen tekijää ohjaa tavoite suurimmasta mahdollisesta mielihyvästä. Silloin on mahdollista, että pieni osa olennoista joutuu elämään kurjissa oloissa, jos suuri joukko lihansyöjiä hyötyy tai koe-eläin joutuu kärsimään kipua, kun tavoitellaan ihmisille toimivaa hoitomallia. Kantilaisen näkemyksen mukaan edes koko yhteiskunnan hyvinvointi ei oikeuta yhdenkään olennon törkeään vahingoittamiseen tai nöyryyttämiseen.¹⁵⁵ Vivisektiota vastustavissa kannanotoissa nousee selvästi esiin näkemys siitä, että eläinten kivuntuntemus ymmärrettiin. Esimerkiksi kansanedustaja Santeri Nuorteva osoitti eduskunnalle vivisektiota vastaan kannanoton, missä hän puhui eläintenoikeuksista tavalla, joka vaikuttaa olleen aikaansa edellä. Kannanoton alussa Nuorteva puhuu esimerkiksi orjien kohtelusta verraten sitä eläinten kohteluun. Kuitenkin kannanotossa on myös tiettyä varovaisuutta, mikä kertoo siitä, että eläinsuojelijat eivät yleisesti olleet kieltämässä eläinten hyväksikäyttöä.

*”Taistelussa voittaaksemme yhtäläiset oikeudet kaikille, jotka ihmisnimeä kantavat, oikeudet, jotka tekevät kaikille mahdolliseksi nauttia, niin paljon kuin hänen luontonsa sallii, hyvää menneiden sukupolvien työn perinnöstä, alkäämme unhottako, että maanpäällä on paitsi ihmistä muitakin tunteellisia olentoja.”*¹⁵⁶

Lisäksi Nuorteva vetosi Suomen lakiin, jonka mukaan se, joka oli osoittanut omaa tai toisen eläintä kohtaan ilmeistä julmuutta, on rikkonut Suomen lakia. Nuorteva halusi oikeusviranomaisten kiinnittävän huomiota *”tutkimustarkoituksellisissa tai opetuksellisissa päämäärissä tehtyihin tuskallisiin tai vahingollisiin kokeisiin, jotka ovat saaneet jatkua vuodesta toiseen ilman minkäänlaista kannetta.”* Nuorteva totesi, että on itsestään selvää, että kokeet ovat eläimille vahingollisia. Lisäksi hän huomautti, että *”se, joka ylipäättään usko, että eläin voi tuntea kipua, ei*

¹⁵⁴ Aaltola 2013, 78–79.

¹⁵⁵ Aaltola 2013, 104–105.

¹⁵⁶ Nuorteva, 2–4, 1907.

voi olla pöyristymättä ajatellessaan niitä tuskia, joita eläimet ovat saaneet kärsiä ”totuuden nimissä” tai ihmisen vuoksi. Hän kuitenkin mainitsi, että jos kokeista saatava hyöty on edes jollain tavoin osoitettavissa, ja ne tehdään siten, että eläin on täysin tainnoksissa, olisi vivisektio edes jossain määrin puolusteltavissa.¹⁵⁷

Kirjekonsepteista nousee esiin myös koiriin liittyviä eläinsuojelutoimenpiteitä sekä käsityksiä. Vivisektion lisäksi koirien typistysleikkaukset aiheuttivat vastustusta eläinsuojeluihmisissä. Häntien typistys kiellettiin Suomessa vasta vuonna 1996. Suomen kennelliitto kielsi maa- ja metsätalousministeriön pakottamana vuodesta 2001 alkaen typistyksissä käyneiden koirien osallistumisen näyttelyihin. Kielto ei koskenut maailmanvoittaja-näyttelyä.¹⁵⁸ Korvilla ja hännillä on merkitystä koiran viestinnän kannalta, minkä vuoksi eläinsuojelijat puuttuivat typistykseen.

Eläinten anestesia oli vielä ensimmäisen maailmansodan jälkeenkin uusi ala eläinlääketieteessä, eikä eläinten kipua pidetty aina poistamisen arvoisena. Ensimmäiset nukutusaineet olivat hengitettävä eetteri tai kloroformi ja suun tai peräsuolen kautta vaikuttava kloralihydriaatti. Paikallispuudutteena käytettiin 1880-luvulta lähtien kokaiinia, jonka tilalle tuli 1905 turvallisempi prokaiini. Näiden uusien menetelmien tulo tuolloin syrjäiseen ja köyhään Suomeen kesti kauan. Suomalaiseläinlääkärit eivät nukuttaneet hevosia myöskään siksi, koska herääminen vei aikaa.¹⁵⁹ Vuonna 1926 Eläinlääkäriyhdistyksen vuosikokouksessa valmisteltiin lakiehdotusta, jonka mukaan orin saisi ruunata vain nukutettuna, mutta määräys saatiin vasta vuoden 1971 lakiin. Viimeiset ammattitaidottomat hevosen kastroinnit tehtiin 1950–1960-luvuilla, jolloin myös traktori alkoi hoitaa hevosen virkaa.¹⁶⁰

Maaliskuussa 1915 läänineläinlääkäri Ludvig Fabritiuksen kirjoittama kokousasiakirja kertoo, että myös kalojen kohteluun kiinnitettiin huomiota. Elävien kalojen myyntiä pidettiin ongelmallisena.¹⁶¹ Vaikka kalojen kyvystä tuntea kipua ei varmasti vielä 1900-luvun alussa yleisesti ollut puhetta, eläinsuojeluyhdistyksen jäsenet olivat huomanneet, että kauppahallissa myytiin kaloja, jotka vielä haukkoivat henkeään. Asiaan haluttiin muutos ja kalastajille piti tiedottaa, että kalat oli lopetettava ennen myyntiä. Haluttiin kieltää elävien kalojen myyminen. Tähän oli syynä elintarvikehygienia, mikä ehkä haluttiin esittää ensisijaisena perusteluna aikana, jolloin ihmisten terveys oli etusijalla.¹⁶²

¹⁵⁷ Nuorteva, 2–4, 1907.

¹⁵⁸ Helminen, 2017, 174–175.

¹⁵⁹ Helminen, 83–84, 2017.

¹⁶⁰ Helminen 2017, 83–84.

¹⁶¹ Ludvig Fabritius 2.maaliskuuta 1915, Cb:1 Vuosi -ja yleiskokousten pöytäkirjat, Tesy, KA.

¹⁶² Fabritius 2.maaliskuuta 1915, Cb:1 Vuosi -ja yleiskokousten pöytäkirjat, Tesy, KA.

4. Eläinkäsityksiä arkiston kätköistä

Tässä luvussa pohdin, miten eri eläimiä kohdeltiin, suojeltiin ja minkälaisia käsityksiä ja arvotuksia heihin liitettiin. Pohdin hevosen osaa ihmisen uskollisena kumppanina ja juhtana, sekä eläinsuojelun näkökulmasta. Arkistosta löytyi asiakirjoja, jotka kuvasivat myös pentutehtailua ja pihakoirien kohtaloa. Tämän luvun viimeisessä kappaleessa pohdin kissan asemaa eläinsuojelulliselta kannalta ja miten se erosi koirien ja kyyhkysten suojelusta.

4.1 Hevonen – ihmisen uskollinen kumppani sodassa ja ajokkina

Hevoset olivat näkyvä osa Turun ja muiden suomalaiskaupunkien katukuvaa 1800–1900-lukujen taitteessa, joten niiden kaltoin kohtelu kiinnitti ihmisten huomion. Poliisi sakotti ajureita toistuvasti holtittomasta ajamisesta ja hevosten jatkuvasta piiskaamisesta. Hevonen oli ajureille ensisijaisesti kulkuneuvo, ei elävä ja tunteva olento. Suomen historian merkkivuoden 1917 katujen äänimaiseman voi lähes kuulla, kun lukee maaliskuussa 21. kirjoitettua otetta Turun eläinsuojeluyhdistyksen väliaikaisen kokouksen pöytäkirjasta.

”Yhdistys päätti kääntyä pyynnöllä eläinsuojeluyhdistyksen puoleen, että mainittu yhdistys tekisi viranomaisille anomuksen, että kaupungin nupukivillä lasketut katuosat sannoitettaisiin kesäisin pitemmän pouta-ajan vallitessa, koska hevoset katujen liukkaudesta kaatuivat ja erään pika-ajurin hevonen on kadulla liukastumisen takia kuollutkin. Otetta tästä pöytäkirjasta arv. Eläinsuojeluyhdistykselle perille viemään valittiin pika-ajuri A. Waltonen.”¹⁶³

Kirje kertoo viranomaisten kanssa tehdystä yhteistyöstä ja edustaa myös taloudellisia kustannuksia vaativaa anomusta. Lisäksi se kertoo, mitä käytännön toimenpiteitä tehtiin havaitun eläinsuojeluongelman korjaamiseksi. Kulttuurianalyysin avulla voidaan huomata, että pika-ajurien tapa kohdella hevosia, sekä eläinsuojelijoiden näkemys asiasta loivat vastinparit siitä, miten nähtiin katukuvassa *kaaos ja järjestys*. Mikä on kaaosta, mikä normaalia?¹⁶⁴ Kun hevosajurille normaalia eläintenkohtelua on ollut hevosen piiskaaminen, eläinsuojelijalle tämä näyttäytyi eläinrääkkäyksenä.

Kaupunkilaishevosten lisäksi Turun eläinsuojeluyhdistys seurasi hevosten kohtelua myös ympäröivällä maaseudulla. Sotavuonna 8.4.1941 yhdistys kirjoitti kirjeen Varsinais-Suomen maanviljelyseuran karjatalouskonsulentille, tarkastuskarjakoille ja maatalousneuvojille. Kirjeessä

¹⁶³ Kihlman, Kaarlo 21.3.1917. Ea, Saapuneet kirjeet, Tesy, KA.

¹⁶⁴ Ehn & Löfgren, 1997, 27.

neuvotaan, miten eläinten hyvinvointia voisi parantaa aikana, jolloin oli puutetta rehuista sekä moottoripolttoaineesta - aikana, jolloin työhevosten suorituskyky joutui erityisesti touonteon aikana *pakosta kovalle koetukselle*. Kirjeessä myös pidetään ilmeisenä, että eläimen kunto aleni puutteen seurauksena siihen pisteeseen, että eläin saatettiin joutua poistamaan, *samalla, kun eläimen heikko tila, ehkä monen kuukauden aikana, on tuottanut sille tuskia ja kärsimyksiä*. Kirje valoi kuitenkin toivoa ja neuvoi kiinnittämään huomiota rehujen suunnitelmalliseen käyttöön sekä eläinten kunnolliseen hoitoon.

Vanha sanonta: ”puhtaus on puoli ruokaa” on alati uusi sekä paikkansa pitävä ja erikoisesti on se sitä nykyhetkellä. Sen tähden ja ottaen huomioon, että meillä rehutilanteesta johtuen on jäljellä sisäruokintakauden vaikein aika, olisi erikoinen huomio kiinnitettävä niihin keinoihin, joilla eläinten viihtyisyyttä voidaan lisätä.”

Kotieläinten viihtyvyyden lisäämiseksi olevia keinoja olivat kirjeen mukaan tilojen riittävä tuuletus, säännöllinen ja huolellinen eläinten puhdistus, loisten karkottaminen, sorkkien ja kavioiden hoito ja kengitys, sekä eläinten jaloittelun järjestäminen. Erityisen tärkeänä pidettiin eläinten rauhallista ja ystävällistä kohtelua, jolla nähtiin ratkaiseva merkitys niiden viihtyvyydessä. Keinot eivät vaatineet kirjeen mukaan muuta kuin hyvää tahtoa. Hevosten kohdalla tärkeintä oli kiinnittää lisäksi huomiota valjaitten ja länkien kuntoon, sillä jos ne olivat hevoselle sopimattomat, seurauksena saatettiin *”jo muutaman tunnin piittaamattomalla ajolla ajaa hevosen olkapäät rikki, mikä ajon jatkuessa tavallisimmin vain pahenee ja useimmiten siinä määrin, että sellaisen hevosen jatkuvaa työhön käyttöä on pidettävä eläinräökkäyksenä.”*¹⁶⁵

Kirje kertoo siitä, että eläinten luonnolliset käyttäytymispiirteet ymmärrettiin ja myös niiden viihtymistä ajateltiin. Toisaalta kirjeessä puhutaan siitä, miten hevoselle aiheutui olosuhteiden pakosta haittaa. Se kertoo sota-ajan olosuhteista, jolloin rehua oli vähän. Siksi rehun saatavuus haluttiin turvata ennen kaikkea rintamalla työskenteleville hevosille. Kirjettä voi tarkastella myös maanviljelijöihin kohdistuneena valistuskirjeenä. Itse kirje ei paljon auta esimerkiksi rehun puutteeseen tai muihin ongelmiin, mitä maanviljelijät kohtasivat aikana, jolloin kaikesta oli pulaa. Olihan eläintilojen puhtaana pidolla merkitystä muulloinkin kuin vain pula-aikana.

Talvisotaa varten otettiin palvelukseen 72 000 hevosta ja jatkosotaan 62 000 hevosta. Niiden hoidon turvaamiseksi perustettiin viisi kenttähevossairaala lähelle rintamia sekä neljä kotihevossairaala pitkän toipumisajan vaativille hevosille. Talvisodan syttyessä rintamalle kutsuttiin Suomen 258 eläinlääkäristä 194 hevosia auttamaan. Talvisodan aikana eläinlääkärit hoitivat 35 000 hevosta ja

¹⁶⁵ Pentti Saarnivaara, 8.4.1941 kirje Varsinais-Suomen maanviljelyseuralle, Ea Saapuneet kirjeet, Tesy, KA.

hevosia kuoli 7204. Jatkosodan aikana hevostappiot olivat 14573 kuollutta hevosta. Tyypillinen leikkaukseen joutunut hevospotilas oli saanut granaatinsirpaleita tai valjaitten aiheuttamia lyöttymiä ja selkäävanteita. Eläinlääkintä Lotat työskentelivät eläinlääkäreiden tärkeänä apuna. Hevosia kuoli sotaoloissa tuliaseiden lisäksi puutteellisen rehun, ja totaalisen uupumuksen seurauksena. Pelkästään syyskuun 1941 aikana kuoli tai lopetettiin 900 loppuun ajettua hevosta.¹⁶⁶

Asiakirjat kertovat eläinsuojeluyhdistyksen yhteisistä arvoista, ja yhteistyöstä kirkon kanssa. Sundqvistin ja Hansenin mukaan asiakirjat syntyvät erilaisten tehtävien hoitamisesta palvelukseen seuraavia tarpeita: luotettavuus, todistusvoima, yhteinen muisti, tallentaakseen sen, mitä on tehty, palvelukseen lakia ja hallintoa, sekä tarjotakseen pohjan sosiaaliselle muistille. Asiakirjoja voidaan käyttää sen tukena, mitä on yhdessä sanottu, sovittu, tehty ja pidetty merkityksellisenä.¹⁶⁷ Kokouspöytäkirjoja on tehty juuri tätä tarkoitusta varten. Lisäksi ne palvelevat sosiaalista muistia, nostaten esiin hevosen ihmisen kumppanina ja itsenäisenä, kärsivänä ja tuntevana olentona.

Syyskuun 1920 vuosikokouspöytäkirjassa puhutaan aiheesta Noppen muisto.¹⁶⁸ Koska asian yhteydessä mainitaan erilaisia summia vuodelta 1918 asti, vaikuttaa siltä, että Noppen muistoa on haluttu kunnioittaa yhdistyksen hyväksi järjestetyillä keräyksillä. Sisällissotavuonna summa on ollut 1074, seuraavana 2586, mutta muitakin summia laskelmissa on. Pienpainatteiden joukossa ollut pienoisuusvuosikertomus tai historiikki kertoo, että Noppe oli loppuun ajettu hevonen. Noppen muistoksi suunniteltiin kirjaa, missä olisi valokuvia niistä hevosista, jotka yhdistys oli ottanut huostaansa. Hevosten kohtalo haluttiin tuoda enemmän esille ja julkiseen keskusteluun.¹⁶⁹ Noppen muisto olisi ehkä kokonaan unohtunut, ellei siitä olisi jäänyt jälkiä arkistoon. Tässä kohtaa nousee esiin arkistojen merkitys, kun rakennetaan kollektiivista ja sosiaalista muistia. Cook väittää, että arkistonhoitajien vallassa on päättää, keiden historia muistetaan, ja keiden historia jää näkymättömiin, kun he seulovat asiakirja-aineistoja. Tällä tavoin muodostuvat myös näkemykset historiallisesta totuudesta ja siitä, mikä on tietämisen arvoista.¹⁷⁰

Flinn, Suurtamm ja Wallace toteavat, että arkistot sekä tuottavat että uudistavat sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja epäoikeudenmukaisuutta päätöksissä siitä, miten muodostetaan menneisyys ja miten niitä käytetään.¹⁷¹ Koska arkistoa järjestänyt arkistonhoitaja ei ole heittänyt asiakirjoja pois, niin Noppen muisto on selvästi ollut tietämisen arvoinen asia. Noppe nostaa myös symbolisella

¹⁶⁶ Helminen 2017, 92–93.

¹⁶⁷ Sundqvist & Hansen 2016, 126.

¹⁶⁸ Axel R. Spoof, 10.3.1920. Cb vuosikokouspöytäkirjat, Tesy, KA.

¹⁶⁹ Turun eläinsuojeluyhdistys: Pienoishistoriikki 13, Uuden Auran kirjapaino 1921, KA.

¹⁷⁰ Blouin & Rosenberg 2011, 165.

¹⁷¹ Duff, Flinn, Suurtamm, Wallace 2013, 319.

tavalla esiin historiasta kaikki kaltoin kohdellut työhevoset, ja hänen tarinansa kuvaa, millä tavoin hevosille on haluttu oikeutta. Se että Noppella oli nimi, kertoo myös siitä, että eläimiä ajateltiin myös yksilötasolla. Noppe ei saanut elinaikanaan kokea sitä arvostusta, mikä olisi hevoselle -ihmisen uskolliselle kumppanille kuulunut. Huomion arvoista on kuitenkin, että hevonen oli ensimmäinen ihmisen kumppanina palvellut eläin, jonka kipu haluttiin poistaa.

4.2. Miehen parhaasta ystävästä unohdetuksi pihavahdiksi

Filosofian maisteri herra K. Spiring

Täten otamme vapauden kirjoittaa teille seuraavassa kysymyksessä, eli voisiko yhdistyksenne tutkia mahdollisimman erästä eläinrääkkäystapausta Turussa. Poliisin valtuudet omistava Helsingin eläinsuojelutarkastaja oli tavannut kaupunkikierröksensä aikana naispalvelijattaren, jolla oli neljän kuukauden ikäinen tanskandoggi, joka kärsi suuresti riisitaudista ja oli erittäin kurja ja laiha. Kun tarkastaja sai nähdä koiran palvelijattaren suostumuksella, hän mainitsi, että koira oli vieläkin laihempi, kuin noin viikko sitten, kun se oli saapunut Turusta Helsinkiin, mutta oli sitten parantunut saatuaan ruokaa. Pentu oli ostettu Turusta Carenius-nimiseltä henkilöltä, joka myi tämän rotuisia koiria. Olisimme erittäin kiitollisia, jos saisitte tiedon siitä, mikä on tilanne siellä nykyään ja tapahtuuko siellä eläimiin kohdistuvaa julmuutta ja ryhtyisitte tarvittaviin toimiin asiassa. Erinomaisella kunnioituksella: Birger af Forselles.”¹⁷²

Taina Syrjämaan mukaan 1900-luvun kaupungistuminen ja nykyaikaistuminen toi monia muutoksia ihmisten ja eläinten välisiin suhteisiin. Kaupungistumisen myötä moni aiemmin maatalousyhteiskuntaan liittynyt ihmisten ja maatalouseläinten yhteiselo sekä erämaan välittömään läheisyyteen liittyvä käytäntö jäi tarpeettomaksi ja osin mahdottomaksi. Samaan aikaan eläinten hyötykäyttö teollistui. Vetoeläinten käyttö vauhditti liikenteen kasvua ja moderni tiede harjoitti vivisektiota. Toisaalla osa eläimistä nousi etuoikeutettuun asemaan, kun lemmikkien merkitys kasvoi. Kun ihmiset – erityisesti varakkaat uskoivat hallitsevansa luontoa, he pystyivät suhtautumaan hellästi eläimiin. Monesti tämä tapahtui kansainvälisellä tasolla.¹⁷³

---

¹⁷² Birger af Forselles, Helsingin eläintenystävät-yhdistykselle osoitettu kirje 7.2.1935, Ea, Saapuneet kirjeet 1902–1962, Tesy, KA.

¹⁷³ Syrjämaa 2017, 63–64.

Herrasmiesten ja rotukoirien välinen kumppanuus suomalaisissa koiranäyttelyissä nosti esiin uuden, modernin eläimen ja ihmisen välisen suhteen.¹⁷⁴ Koiranäyttelyharrastus sai alkunsa maatalousmessuilla, missä ensimmäisiä koiria pidettiin esillä. Tätä myös kritisoitiin, sillä koirilla ei nähty olevan merkitystä leivän tuomisessa pöytään. Koiranäyttelyistä tuli kuitenkin vähitellen yksi sivistyksen merkki.¹⁷⁵ Koiranäyttelyharrastuksen kääntöpuoli näkyy Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistosta, koska yhdistys pyrki puuttumaan näyttelyharrastajien kauneusihanteisiin, jotka näyttäytyivät yhdistyksen jäsenille eläinrääkkäyksenä.

Turun eläinsuojeluyhdistys kirjoitti Suomen kennelklubille Helsinkiin ja totesi, että heillä oli oikeus vedota kennelklubiin asiassa, joka kuului eläinten hyvinvointiyhdistyksen toimintaan. Kyseinen asia oli kettuterrierien ja dobermannipinserien häntien ja korvien typistäminen, mikä oli eläinsuojelijoiden silmissä inhottava tapa ja eläinrääkkäystä, mikä saattoi jäädä koiranomistajilta huomaamatta. Yhdistys toteaa, että koirat palvelivat ihmisiä seurakoirina, mutta *”typistäminen ei palvele millään tavoin koirien tarpeita tai luonnon järjestystä, vaan ainoastaan ihmisten mieltymyksiä.”* Eniten kirjeessä kuitenkin kiinnittyy huomio viimeiseen lauseeseen, jossa todetaan: *”Jokainen eläinlääkäri voi hyvin kertoa, että koira on herkkätunteinen eläin, joka on aina rauhoitettava typistämisleikkauksia varten.”*¹⁷⁶ Yhdistys ei siis kieltänyt typistysleikkauksia, mutta toivoi koiranomistajien huomioivan sen, että koira oli herkkätunteinen eläin. Koiran arvostus nousi 1970-luvulle tultaessa niin paljon, että sen kipuihin alettiin suhtautua samalla vakavuudella, kuin hevosen kipuihin.¹⁷⁷

Rotukoirien kysyntä nosti esiin toisenlaisen ongelman, kun taloudellista etua tavoitelleet kasvattajat harjoittivat pentutehtailua, mikä näkyy tämän kappaleen alkuun sijoittamassa lainauksessa. Taloudellisen edun tavoittelijoita ei kiinnostanut koirien hyvinvointi, vaan se, miten pentuja tuotettiin mahdollisimman paljon mahdollisimman edullisesti. Siten kaikki koirat eivät olleet tasaveroisia, eivätkä saaneet elää hyvää elämää herrasmiehen kumppanina. Arkistosta löytyy myös monia esimerkkejä siitä, että sekarotuisen koiran osa oli toisenlainen, kuin ”miehen parhaaksi ystäväksi” kohotetun rotukoiran. Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistossa olevat eläinsuojeluvalvoja Herman Lagerströmin raportit kertovat koira- ja kissakuvasta ja arvosta. Se miten eläintä arvotettiin, heijastui myös hänen kohteluunsa ja oikeuksiinsa. Lagerström on kiinnittänyt huomiota pihakoirien kohteluun toistuvasti. Raporttien mukaan sekarotuiset koirat joutuivat usein pihavahtien asemaan. Raportit ovat

¹⁷⁴ Syrjämaa 2017, 63–64.

¹⁷⁵ Syrjämaa 2017, 64.

¹⁷⁶ Turun eläinsuojeluyhdistys, Kirje kennelklubille 17.11.1925. kirjetoisteet Da:1 1871–1954, Tesy, KA.

¹⁷⁷ Helminen 2017, 83–84.

asiakirjoja, joihin eläinsuojeluvalvoja kirjasi ylös, mitä oli havaittu, mitä toimenpiteitä oli tehty asian ratkaisemiseksi ja lopuksi yhteenvedon omista ajatuksistaan.

*”Kävin U.U. Elon luona Parkintie 7 katsomassa hänen koiraansa, jota ilmoituksen mukaan pidettiin aina ulkona ilman suojaa. Omistaja sai sakkoa, sekä maksaa monen vuoden ajan maksamatta jääneet koiraverot. Omistaja lopetti koiran.”*¹⁷⁸

Ilmeisesti omistajan mielestä koiran henki ei ollut veron arvoinen. Koiran elämässä ei toteutunut oikeutta, ei hoivaa, ei lämmintä suojaa, eikä lopulta oikeutta elää. Se oli omistajalleen vain omaisuutta, pelkkä koira. Raportissa 12.1.1949 kerrotaan, että taidemaalari Gunnar Kalervo Heikkilä piti rakennuksen alla olevassa vajassa kahden kuukauden ikäisiä ajokoiran pentuja, mitkä kiljuivat kylmyydestä, eikä vajassa ei ollut edes *akkunoita*. Lagerström vei asianosaisen Nummenmäen poliisikonttoriin, josta hän sai kuulla, että asiasta oli jo aikaisemmin tehty valitus ja määrätty 500 markkaa sakkoa. Tällä kertaa Heikkilä sai vain nuhteita.¹⁷⁹ Sakko ei ollut aivan pieni määrä sen ajan rahassa, merkitsi omistajalle tulojen menetystä ja saattoi estää omistajaa enää hankkimasta uutta koiraa.

Koiraveron säädettiin ensimmäisen kerran 1878 jolloin se oli maaseudulla kaksi markkaa vuodessa, ja kaupungissa kuusi markkaa vuodessa. Topelius tunsu myötätuntoa köyhiä kohtaan ja anoi koiraveron pienentämistä 10 pennin vuosimaksuun maalaispitäjissä. Koira olisi Topeliuksen mukaan varoittanut lähistöllä liikkuvista susista. Topelius käytti susipelkoa koiran arvon nostamiseen, sillä koiraveron vuoksi koiria ei pidetty maaseudulla enää joka talossa.¹⁸⁰ Veron suuruutta säädettiin uudelleen kymmenen kertaa vuoteen 2002 asti. Vuonna 2017 koiraverosta päätettiin luopua, mutta tilalle toivottiin tunnistemerkintävelvoitetta. Kennelliiton mukaan koiraveron tarkoitus oli alkujaan estää vesikauhun leviämistä.¹⁸¹ Vuonna 1952, jolloin kissaveron nostettiin esiin, koiraveron suuruus maalaiskunnissa oli 500–1500 markkaa vuosittain ja kaupungeissa 1000–3000 markkaa.¹⁸²

Lagerström kirjoittaa myös irtokoirista. Joskus eläinsuojeluilmoitus osoittautui myös turhaksi tai valvoja ehti paikalle, kun tilanne oli jo ohi, eikä voitu enää näyttää toteen, että eläinsuojelurikos oli tapahtunut. Näin kävi esimerkiksi lokakuun 26. vuonna 1949 Lagerströmille tehtiin ilmoitus, jonka

¹⁷⁸ Herman Harald Lagerström, 21.3.1950. Eläinsuojeluvalvojan raportit 1949–1953, Eb. Tesy, KA.

¹⁷⁹ Lagerström, 12.1.1949. Eläinsuojeluvalvojan raportit 1949–1953, Eb. Tesy, KA.

¹⁸⁰ Svenolof, Karlsson: Kun susi hävitettiin maasta, Katternö 1.1919.

¹⁸¹ Vähäsarja 2017.

¹⁸² Wikipedia, Koiraveron historia.

mukaan Johannes Korkeakalliokosken omistamassa koiratarhassa kiusattiin koiria. Lagerström kävi paikalla ja tapasi vain ”hyvinvoipia koira ruokakuppiensa äärellä.”¹⁸³

4.3. Hullut kissanaiset ja heidän vaaralliset kissansa

Kissan suosio lemmikkinä on kasvanut yhtä suureksi kuin koiran Kissojen arvostus eläinsuojelun näkökulmasta on silti edelleen heikko, mistä kertovat jokavuotiset kesäkissa ja villikissapopulaatioihin liittyvät keskustelut. Myös tutkimustietoa ihmisen ja kissan välisestä vuorovaikutuksesta, kissan henkisistä kyvyistä ja sairauksista on koiriin nähden vähän. Tässä kappaleessa pohdin kissan asemaa eläinsuojelun kannalta, sekä sitä, miten kissoihin ja naisiin on kohdistettu tiettyjä asenteita.

Keinäsen ja Nymanin mukaan menneiden aikojen säätyläiskotien kissoista on jäänyt hyvin vähän merkkejä kartanoiden ja pappiloiden elämästä kertoviin lähteisiin.¹⁸⁴ Kun suunnataan katse piironkien kätköistä seinille, säätyläistalojen seiniltä voi löytyä siveltimin maalattuja kertomuksia lemmikkikissoista. Ruotsista Suomeen muuttanut laatukuvamaalarina tunnettu Johan Erik Lindh (1793–1865) maalasi vuonna 1840 suomalaista säätyläistyttöä esittävän muotokuvan ”Tyttö ja kissa.” Myös suomalaisen Elin Danielson-Gambogin (1861–1919) maalaus ”Tyttö ja kissat kesäisellä niityllä” kertoo kissojen roolista säätyläisten elämässä. Samoin lääninarkkitehti Henrik Wiikin huvilassa Itäisen Kaivopuiston tontilla 4. asusti kissa, jonka perheen tytär Maria Wiik (1853–1928) ikuisti tauluunsa ”Makaava kissa, Mosse 1870.”¹⁸⁵ Huomion arvoista on tässä se, että kissaa on kuvattu erityisesti naisten lemmikkinä.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen lehtileikkeet kertovat toisenlaista tarinaa kissojen elämästä ja katse siirtyy katujen ja kujien varsille. Kun kissan status alkoi muuttua työeläimestä lemmikiksi, tämä merkitsi kissalle arvon alennusta eläinsuojelulliselta kannalta. Jotkin asiakirjat kertovat siitä, että kissan suojeleminen oli erilaista kuin vaikkapa linnuilla ja koirilla. Turun eläinsuojeluyhdistys esitti kissaveron käyttöönottoa, jotta kulkukissaongelma saataisiin ratkaistua.¹⁸⁶ Todennäköisesti Huvudstadbladetissa julkaistu lehtileike otsikoi: ”Eläinsuojeluyhdistykset toivovat kissaveroa.” Tämä oli siis eläinsuojeluyhdistysten yhteinen tavoite, johon yhdistykset pyrkivät yhteistyössä. Helsingin eläinsuojeluyhdistys ja Suomen eläinsuojeluyhdistys yhdessä olivat käsitelleet kysymystä kissaveron

¹⁸³ Herman Harald Lagerström, 26.10.1949. Eläinsuojeluvalvojan raportit 1949–1953, Eb. Tesy, KA.

¹⁸⁴ Keinänen & Nyman, 2012, 126–127.

¹⁸⁵ Keinänen & Nyman, 2012, 126–127.

¹⁸⁶ Lappalainen 2003, 132.

toteuttamisesta. Yhdistysten kanta oli, että verovelvollisuus oli kissan omistajien ainoa mahdollisuus estää ”se eläinten kärsimys, johon kissoja hamstraavat tädit syyllistyvät.”¹⁸⁷

Eräällä naisella oli hallussaan yli 50 kissaa, ja yhdistys otti huostaan 18 kissaa romaninaiselta, joka oli pitänyt kaikkiaan 19 kissaa vain yhdessä huoneessa. Erästä talosta Taka-Pasilasta löydettiin 9 kissaa. Useimmissa tapauksissa kissat ovat olleet nälkäisiä ja hoitamattomia. Artikkelissa todetaan, että ”on kissankasvattajia, jotka eivät ikinä päästä rakkaitaan ulos talosta. Kaikki eivät pärjää niin hyvin vankeudessa. Kissoja karkaa, ne saavat pentuja ja villiintyvät – villiintyneitä kissoja on Helsingin seudulla noin tuhat.” Rouva Marcus Eläinsuojeluyhdistyksestä totesi, että jotkin tapaukset tulivat esiin rakennustarkastusten yhteydessä, kun huomattiin hajuhaittoja. ”Kun näihin kissaluoliin mennään sisälle, käy usein niin, että nälkiintyneet kissat säntäilevät sinne tänne. Noin 100 kissaa lopetetaan humanilla tavalla vuosittain eläinsuojeluyhdistyksen toimesta.”¹⁸⁸

Kissojen lopettaminen kuvaa sitä, että eläinsuojelunäkemyksen mukaan eläimen elämällä on vähemmän arvoa, kuin ihmiselämällä, minkä vuoksi eläinten käyttäminen resurssina on moraalisesti hyväksyttävää, kunhan niitä kohdellaan inhimillisesti, eikä niille aiheuteta ”tarpeetonta kärsimystä.” Gary L. Francionen mukaan käsitykset eläinten ”tarpeellisesta” kärsimyksestä ja ”inhimillisestä” tai ”julmasta” kohtelusta liittyvät poikkeuksetta niiden taloudellisesti tehokkaan hyväksikäytön edistämiseen. Tämän vuoksi eläinsuojelulainsäädäntö tarjoaa eläimille Francionen mukaan riittämättömän suojan.¹⁸⁹ Eläinsuojeluyhdistyksen asiakirjat kertovat, että myöskään Turun eläinsuojeluyhdistyksessä eläinten taloudellista hyväksikäyttöä ei pyritty kieltämään. Eläinten käyttäminen oli hyväksyttävää, koska eläimen elämä oli moraalisesti vähemmän merkittävä, kuin ihmisen.¹⁹⁰ Eläinsuojeluvallan raporttien mukaan kissoja lopetettiin ampumalla.

”Helsinkiläiskissa on huono rotan metsästäjä” otsikoidussa kirjoituksessa eläinsuojelupoliisi Salkovuo Suomen eläinsuojeluyhdistyksestä kritisoi kissanomistajia siitä, että he pitivät kissoja ainoastaan rottien takia. Salkovuo väitti, että useimmat kissat pääkaupunkiseudulla ovat huonoja rotanmetsästäjiä. *On käynyt niinkin, että kissa ja rotta on syönyt sulassa sovussa samasta kupista*, Salkovuo kirjoittaa ja lisää *Siksi meillä on edessämme se, että tarvitsemme kissaveron, jotta kissojen kasvattajien kokoelmien aiheuttamasta liemestä päästäisiin*. Salkovuon mukaan kissanomistajat

¹⁸⁷ Djurskyddsföreningar önskar skatt på katt, 13.10.1952, Huvudstadbladet. Tilit, sisällön muk. järj. asiak. painotuotteet, Ha:4, Tesy, KA.

¹⁸⁸ Djurskyddsföreningar önskar skatt på katt, 13.10.1952, Huvudstadbladet. Tilit, sisällön muk. järj. asiak. painotuotteet, Ha:4, Tesy, KA.

¹⁸⁹ Aaltola/ Francione 2013, 113.

¹⁹⁰ Aaltola 2013, 113.

olivat usein kunnalta tukia saavia vanhuksia, joita hän luonnehti täysin kykenemättömiksi huolehtimaan omien eläintensä jälkikasvusta ja hoidosta.

”Olisi oikein, että kunta saisi tuloja myös kissoista, koska koiria koskien on korkea vero ja koirat ovat sentään hyödyllisiä eläimiä monin tavoin. Niin ei ole kissojen laita, selvästi ne ovat kuin lemmikkisikoja egoistisille omistajilleen kaupungissa.” Salkovuon tilittää.

Salkovuon mielestä 2000 markkaa oli sopiva summa Helsingissä, maaseudulla pienempi, mutta voidaan pohtia, paljonko tämä olisi merkinnyt esimerkiksi suhteutettuna työmiehen päiväpalkkaan. Summa ei siten ottanut huomioon ihmisten varallisuuseroja, vaan määrittyi ainoastaan asuinalueen mukaan.

*”Näin ei voi jatkua, koska saamme jatkuvasti ilmoituksia, joiden mukaan yhdessä ainoassa korttelissa voi olla kaksikymmentäkin villikissaa. Ja eläimet ovat suoraan vaarallisia ihmisten turvallisuuden kannalta. Talonmiehet voisivat auttaa siinä, että nämä kissojen maat puhdistetaan kunnolla tekemällä ilmoituksia meille kaikista villikissoista, joita reissaa heidän alueillaan.”*¹⁹¹

Salkovuon käyttämistä sanavalinnoista paistaa vastenmielisyyss kissoja kohtaan ja se ulottui myös kissojen omistajiin. Tuolloin myös eläinlääkintähuolto kiinnittyi ympäristöterveydenhuoltoon. Salkovuon ajatuksissa eläimellä ei ollut itseisarvoa, vaan sen piti olla hyödyllinen ihmiselle. Silloin se sai pitää henkiriepunsa. Mikäli vanhukset eivät maksaneet veroa lemmikeistään, hekään eivät tuottaneet yhteiskunnalle hyötyä, vaan nauttivat ainoastaan saamistaan tuista. Huomionarvoista on se, että virallisessa asemassa ollut henkilö, jolla oli myös jonkin verran valtaa, arvotti eläimiä tällä tavoin. Hänen mielestään pelkkä lemmikin rooli ei ollut hyödyllinen, ja hyödyttömät eläimet tuli puhdistaa pois. Hän rinnasti kissat rottiin, eli haittaeläimiin. Tämä luokitus määritti sitä, millä tavoin kissoja kohdeltiin, eli niiden elämää ei pidetty itsessään suojelun arvoisena. Ihmisten kohdalla elintapoja haluttiin siivota yhteiskuntakelpoisempaan suuntaan. Lemmikkien merkitys ihmisen psyykkisen hyvinvoinnin kannalta alkoi olla yleisemmin hyväksytty asia vasta 1970-luvulta lähtien, mutta oli eroja, minkälaista lemmikin omistajuutta pidettiin kaikkein ihanteellisempänä.

Psyykkinen hyvinvointi on myös arkistotutkimuksessa huomioitu sosiaalisen oikeudenmukaisuuden osa-alue. Salkovuon ajatusmaailma selittyy osittain sillä, että eläinsuojeluaatteen tie Suomeen oli samantyyppinen kuin hygienialiikkeellä ja myös eläinsuojelun kannattajat olivat lähtöisin paljolti

---

¹⁹¹ Djurskyddsföreningar önskar skatt på katt, 13.10.1952, Huvudstadbladet, sisällön muk. järj. asiak. painotuotteet, Ha:4, Tesy, KA.

samoista piireistä. Eläinsuojelun taustalla vaikuttivat teollistuminen ja kaupungistuminen. Aluksi liike keskittyi kaupunkiolojen parantamiseen.¹⁹² Lemmikin rooli ei tuolloin ollut vielä vakiintunut kaupunkikulttuuriin ja pelkästään kissoja seuraläiminä pitäviä naisia pidettiin outoina. Käsite ”hullu kissanainen” tai eksenttrinen kissanainen alkoi muodostua, jolloin sekä kissat, että heidän omistajansa nähtiin ongelmina, ei niinkään avun – tai suojelun tarvitsijoina.

Will McKeithen Washingtonin yliopistosta on tarkastellut queer-teorian valossa ”hullu kissanainen”-keskustelua, missä heteronormatiivisuuden säännöt sanelevat, minkälainen rakkaus on ihmiselle normaalia ja lajityypillistä, miten tulee asua ja luoda koti jälkiteollisessa maailmassa. Kun rakkaudesta lemmikkieläimiin tulee elämän keskipiste, tätä ei pidetä normaalina, minkä vuoksi *hullu kissa nainen* on jotain, joka elää normaalin reuna-alueilla ja määrittyy oudoksi. McKeithen pohtii, minkälaisia olivat ”hullut kissanaiset, jotka rakastivat kissoja enemmän kuin ihmisiä, ennen kaikkea enemmän kuin miehiä ja erottautuivat näin heteronormatiivisesta yhteiskunnasta. Miten koti määrittyi queer-ekologisesti, miten luonto, sukupuoli, ihmisuus, elämyys, kotoisuus ja läheisyys törmäsivät toisiinsa.¹⁹³ McKeithen toteaa, että urbaanin sanakirjan mukaan ”hullu kissanainen” määritellään esikaupunkialueella asuvaksi leskeksi, joka asuu yksin kymmenen lemmikkikissan kanssa pienessä talossa. Muissa määritelmässä häntä kuvataan yksinäisenä eläinsuojelijana, joka asuu ilman miestä tai poikaystävää ja joka rakastaa kissoja enemmän kuin ihmisiä tai häntä kuvataan addiktoituneeksi, hulluksi naiseksi, joka täyttää tyhjää ja haisevaa taloaan niin monella kissalla, kuin hän pystyy keräämään.¹⁹⁴

McKeithen tutkii niitä valtarakenteita, jotka säätelevät kodin heteronormatiivisuutta, miten tuettiin ja tuotettiin ydinperhemallia ja kodin rinnakkaiselämää sekä vuorovaikutussuhteita ”*tärkeiden toislajisten*” kanssa postmodernin kautta.¹⁹⁵ Myös Nussbaum huomauttaa, että perhe on poliittinen instituutio, ei osa ”yksityistä aluetta”, eikä immuuni oikeudenmukaisuuden kysymyksille. Samalla myös psyykkisesti sairaita ei kohdattu tasaveroisinä yhteiskunnan jäseninä.¹⁹⁶ Psyykkinen sairaus määrittyi negatiivisesti yhteiskunnan marginaaliin, kuten yksinäinen kissanainen. Vastakohtana tähän oli ydinperhe, mies, nainen ja lapset, sekä ehkä koira.

Laajimmassa merkityksessään sosiaalinen oikeudenmukaisuus liittyy siihen, miten valta ja vauraus jakautuvat yhteiskunnassa.¹⁹⁷ Taistelut sosiaalisen oikeuden puolesta ovat pitkään merkinneet elämän

¹⁹² Lahtinen 2005, 47.

¹⁹³ McKeithen 2017, 122.

¹⁹⁴ McKeithen 2017, 123.

¹⁹⁵ McKeithen 2017, 125.

¹⁹⁶ Nussbaum 2006, 1.

¹⁹⁷ Flinn, Suurtamm, Wallace 2013, 321.

ja kuoleman kysymystä tuhansille ihmisille. Saucier ja Wallace hahmottavat sosiaalista oikeutta kahdesta näkökulmasta. Niin kutsutun kyynisen näkemyksen mukaan myös sosiaalinen oikeus rakentuu voimassa olevien valtarakenteiden sallimissa rajoissa, kun taas ”eettisen näkemyksen” mukaan sosiaalinen oikeus on tavoiteltava asia, jota voidaan muuttaa eri kontekstia eli kohderyhmää ajatellen.¹⁹⁸ Kun Salkovuon näkemyksiä tarkastellaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta, niin keskeistä on huomioda, että hän oli valta-asemassa. Salkovuon mielestä olisi ollut *oikein*, jos kissavero olisi ulotettu myös kissoihin, joita hän piti hyödyttöminä toisin kuin koiria, jotka olivat Salkovuon sanoin *sentään hyödyllisiä monin tavoin*. Tässä kohtaa näkyy siis, kuinka sosiaalinen oikeus määrittyy valtaa pitävien voimarakenteiden kautta, mutta asia ei näytä oikeudenmukaiselta, kun sitä katsotaan niiden ihmisten ja eläinten näkökulmasta, joihin toimenpiteet kohdistettaisiin.

Ekofeministisen analyysin mukaan on löydetty yhteyksiä naisten, ympäristön ja eläinten alistamisen välillä. Sen mukaan valta liittyy dominikaation logiikkaan, joka pohjautuu kahtiajakoon ja hierarkiaan. Kahtiajakoinen todellisuus jaetaan vastapareihin, kuten mies – nainen, kulttuuri-luonto, ihminen-eläin, järki-tunne. Hierarkian mukaan vastaparin osapuolista toinen tulee aina ensisijaisena toiseen nähden. Dominikaation logiikan mukaan vastaparien ensimmäiset osapuolet rinnastuvat toisiinsa, samoin toiset. Näin ollen mies, kulttuuri, ihminen ja järki liitetään yhteen, samoin nainen, luonto, eläin ja tunne. Ekofeminismin mukaan pitää ottaa huomioon kaikki alistamisen muodot, koska ne liittyvät logiikaltaan toisiinsa. Tärkeintä on siis valtasuhteiden kriittinen arviointi kokonaisuutena, yhteyksiä paljastaen.¹⁹⁹ Koska ekofeminismin mukaan esimerkiksi naisten heikompaa yhteiskunnallista asemaa ei voida kritisoida kiinnittämättä huomiota eläinten asemaan, niin on myös huomion arvoista, miten eri eläimet liitetään naisiin, toiset taas miehiin. Naisiin ja kissoihin on liitetty usein samoja piirteitä, kuten notkeus, salaperäisyys, kauneus ja toisaalta salakavaluus ja noituus. Sen sijaan mies ja koira nähdään ilmentävän rehtiyttä, uskollisuutta ja toveruutta – tiettyä ihannetta.

Koska vanhempia naisia kuvattiin sanoilla eksentrisen ja egoistinen, niin siitä voi päätellä, että kissoihin ja heidän omistajiinsa liitettiin paljon ennakkoluuloja. Ei pidetty normaalina sitä, jos jollakin ihmisellä oli useampia kissoja ja kissojen määrään talouksissa pyrittiin jopa puuttumaan. Esimerkiksi lakitoimistoon lähetetyssä kirjeessä kissojen omistajiin liitetyt sanamuodot ovat varsin kuvaavia: ”*Tietyt eksentriset vanhemmat rouvat keräävät kissoja, mikä on ongelma niin hygienian, kuin eläinsuojelunkin näkökulmasta.*”²⁰⁰ Turun eläinsuojeluyhdistys on siis lähettänyt Salkovuon

¹⁹⁸ Saucier & Wallace 2020, 4.

¹⁹⁹ Aaltola 2013, 180.

²⁰⁰ ”*Vissa excentriska äldre damers kattflockar äro både ur djurkydds – och hygienisk synpunkt oförsvärliga.*” Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto, G-H, tilit, sisällön muk. järj. asiak. Lehtileikkeitä ja asetuksia, Djurskyddsföreningar önskar skatt på katt, 13.10.1952, Huvudstadsbladet.

lausunnon eteenpäin lakitoimistoon ja tällä tavoin yrittänyt saada kissaveroa vireille. Muut eläinsuojelijat näyttävät jakaneen erityisesti vanhempiin naisiin ja kissoihin liitetyn näkemyksen. Lappalainen on huomionut, että toukokuussa 1954 Turun eläinsuojeluyhdistyksen puheenjohtaja A.G.Timgren kirjoitti kokouspöytäkirjaan lausuman: ”*Eräiden omituisten iäkkäiden naisten kissalaumat ovat eläinsuojelun ja hygienian näkökulmasta vastuuttomia.*”²⁰¹

Kolmas kirjeessä mainittu perustelu on myös kiinnostava siitä syystä, että siinä asetetaan suositus talokohtaiselle kissamäärälle.

*Seurakissojen kontrolloimattomalle pitämiselle, jolloin kissoja on haalittu niin paljon, että niistä tehdään valituksia, pitää tulla loppu. Kissojen toivottu yhteismäärä samassa taloudessa olisi noin kolme kissaa. Kodittomia kissoja hoidetaan huonosti ja kun niitä ei millään tavalla seurata, ne lisääntyvät ja niiden jälkeläiset lisääntyvät. Kissaveron ajateltiin auttavan seurannassa ja villikissamäärien vähentämisessä.*²⁰²

Kissaveroa perusteltiin myös sillä, etteivät villikissayhdykskunnat lisääntyisi, kesäkissaongelmalla ja sillä, että kissojen ajateltiin olevan haitaksi linnuille ja jänisten poikasille.²⁰³

Se millä tavoin kissoja keränneistä vanhoista naisista puhuttiin, muistuttaa historiallisesta painolastista, jota kissa ja naiset yhdessä kantavat. Inkvisitiopropaganda löi palkeita noitavainon liekkeihin 1400-luvulla, jolloin kissan, naisen ja magian välille luotiin paholaismainen kolmiyhteys. Kiintoisaa on, että noita- ja trulliperinne kyti Suomessa vielä 1950-luvullakin, jolloin viimeiset trullit yhytettiin itse teosta navetoissa.²⁰⁴ Myös McKeithen on havainnut samankaltaisuuksia. Hän toteaa, että kun aiemmin naisia, jotka asuivat eläinten kanssa, syytettiin eläimiin sekaantumisesta ja noituudesta, niin rinnalle on tullut outouden leima, joka liitetään naisiin, joilla on paljon lemmikkieläimiä.²⁰⁵ McKeithen on analysoinut esimerkiksi ”hullu kissanainen”- muovifiguuria, jota amazon.com verkkokauppa on markkinoinut. Leluun kuuluu vaaleanpunaiseen kylpytakkiin puettu vaaleahiuksinen nainen, jonka silmät seisovat päässä ja pakkauksessa on lisäksi noin 6 kissafiguuria. Paketissa mainostetaan, että jokaiseen esikaupunkiin kuuluu *villisilmäinen hullu kissanainen, joka asuu villikissojen kanssa pienessä talossa*. Näin villeys, eläimellisyys ja epänormaali, ydinperheestä ja aviomiehestä osaton parisuhteissaan epäonnistunut kissanainen monistettiin keräilykokoelmiin

²⁰¹ Lappalainen 2003, 132.

²⁰² ”*Vissa excentriska äldre damers kattflockar äro både ur djurkydds – och hygienisk synpunkt oförsvärliga.*” Tesy, Ha:4, tilit, sisällön muk. järj. asiak. Tesy, KA.

²⁰³ Kohdassa viisi lisäksi huomautetaan, että villikissaongelma muistuttaa suomalaisia sotien jälkeisestä kasarmikoirien ongelmasta, jolloin hylätyt koiralaumat aiheuttivat ongelmia.

²⁰⁴ Keinänen & Nyman, 2012, 42.

²⁰⁵ McKeithen 2017, 128.

mikä myös opetti lapsille, mitä pidettiin normaalina.²⁰⁶ Kiinnostavaa on, miten tällainen arvomaailma on siirtynyt maasta toiseen, ja miksi juuri kissat ja naiset joutuivat tällaisen kontrollin piiriin. Historiallisista ”hulluista kissanaisista” on jäänyt Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistoon vain toisen käden lähteitä. Ne eivät kerro paljoakaan siitä, minkälaista näiden naisten elämä oli, kun eläinsuojeluvalvojat puuttuivat heidän elämäntapaansa. Kontrollitoimet kertovat myös siitä, että kissalta odotettiin rottien hävittämistä, eikä muuta arvoa nähty.

Valitettavasti virheelliset käsitykset kissoihin liittyen elävät edelleen hyvin syvässä, sillä toukokuun 2020 alussa Seinäjoen alueen ympäristöterveydenhuollon johtava hygieenikko Seppo Kangas antoi määräyksen hävittää Ahontien ja Pohjankyröntien alueilla vapaana liikkuvat kissat.²⁰⁷ Määräyksen Kangas perusteli väittäen, että kissat olivat jo 17 vuoden ajan aiheuttaneet vaaraa ja terveydellistä haittaa alueen ihmisille.²⁰⁸ Kankaan näkemykset ovat siis aivan samaa linjaa, kuin hygienialiikkeellä oli jo yli sata vuotta sitten. Lisäksi ne saattavat liittyä korona-aikana lisääntyneeseen yleiseen bakteeri- ja viruspelkoon. Näkemyksille kissan vaarallisuudesta ei ole kuitenkaan tieteellistä näyttöä. Sen vuoksi onkin tärkeää pohtia, millä tavoin vanhat asiakirjat voisivat toimia nyt sosiaalisen oikeuden työkaluina.

David A. Wallace huomauttaa, että epäoikeudenmukaisuudet on helppoa tunnistaa, mutta kovempi taistelu on siinä, kun pohditaan, miten oikeudenmukaisuutta voidaan edistää. Voivatko arkistonhoitajat järjestää menneisyyttä siten, että voitaisiin oppia aiemmista epäoikeudenmukaisuuksista ja luoda vaihtoehtoisia, parempia tulevaisuuden malleja? Arkistot voivat osoittaa sosiaalisten normien muutoksia ajan saatossa, poliittisissa järjestelmissä, sekä lainsäädännössä. Ne voivat toimia resursseina, joiden avulla haastetaan nämä järjestelmät. Se merkitsee sitä, että ihmisten on pohdittava syvemmin ihmisluontoa ja sosiaalisia suhteita, ja miten resurssit, tila, valta, oikeudet, saavutettavuus ja mahdollisuudet jakautuvat.²⁰⁹ Turun eläinsuojeluyhdistyksen kissaveroa käsittelevät asiakirjat osoittavat, mitkä normit ovat vaikuttaneet kissojen ja heidän omistajiensa elämään ja oikeuksiin. Vaikeampi kysymys on pohtia, miltä näyttäisi oikeudenmukaisempi tulevaisuus kissoille ja naisille. Asiakirjat kertovat myös kurjuustarinaa villikissapopulaatioista, missä osalla kissoista ei lopulta ole omistajaa.

²⁰⁶ McKeithen 2017, 127.

²⁰⁷ Linda Laine, Pikkukuntaan annettiin määräys hävittää kaikki vapaana kulkevat kissat – läänineläinlääkäri: Ei niin voi toimia, Iltalehti 26.5.2020.

²⁰⁸ Matti Tuominen Viranomaisen määräsi vapaana liikkuvat kissat tapettavaksi Isossa Kyrössä ja sai aikaan kohun – näin päätöksen tehnyt eläinlääkäri kommentoi asiaa ja neuvoa, mitä jokainen kissanomistaja voi tehdä ehkäistäkseen villikissaongelmaa, Maaseudun tulevaisuus 30.5.2020.

²⁰⁹ Wallace 2020, 39.

Tässä tapauksessa Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkiston asiakirjaa voi käyttää sosiaalisen oikeuden työkaluna lähinnä tunnistamalla, myöntämällä ja aukikirjoittamalla, minkälaista vääryyttä on tapahtunut. Voidaan lisäksi pohtia, minkä rakenteiden ehdoilla eläinsuojelijat toimivat ja mitä tarkoitusta he palvelivat. Ensisijainen tarkoitus villikissaongelman ratkaisemisessa oli ympäristöhygieniä. Robert Kuehnin ja Hooksin mukaan ympäristötietoinen oikeudenmukaisuus perustuu systeemeille, joiden mukaan määritellään todellisuuttamme – nimellisesti ”imperialistisen valkoisen patriarkatin mukaan”, mistä arkistojen sosiaalinen oikeudenmukaisuus ei ole erillinen yksin arkistoja koskeva asia. Asiakirjat, arkistot, arkistonhoitajat ja arkistonhoito ovat systemaattisesti yhteydessä laajaan kirjoon historiallisia ja nykyaikaisia sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja epäoikeudenmukaisuuden tekijöitä ja tapauksia²¹⁰ Wallacen ja Saucierin mukaan arkistohoidossa sosiaalinen oikeudenmukaisuus velvoittaa arkistonhoitajat tekemään ihmisille laajemmin mahdolliseksi osallistua arkistojen kokoamiseen, niihin pääsyyn ja mobilisointiin (käyttöönottoon). Se velvoittaa myös huomaamaan poissulkemiset ja poissaolot, jotka johtuvat heikosti havaittavasta, usein ideologisesta puolueellisuudesta, joka ilmentää epäoikeudenmukaisuutta. Arkistonhoitajien on pohdittava, miten nämä arkistojen hiljaisuudet voidaan korjata ja pyrittävä myötävaikuttamaan prosesseihin, jotka selventävät, palauttavat ja korjaavat historiaa. Lisäksi on torjuttava nykyajassa ilmenevää epäoikeudenmukaisuutta.²¹¹ Villikissojen kohtaloa määritti näin ympäristöhygieniä ja ideologia, missä hygieniaa ja ympäristön hoitoa ajateltiin ihmisten näkökulmasta. Kissan edut suljettiin tämän ajattelun ulkopuolelle. Myös arkistoissa sosiaalista oikeudenmukaisuutta pohditaan ensisijaisesti ihmisoikeuksien näkökulmasta, mutta ei ole syytä, miksi arkistoajattelua ei voisi ulottaa myös eläimiin samalla tavalla, kuin pyritään huomioimaan muun muassa naisten ja lasten oikeudet, psykologisen hyvinvoinnin kysymykset ja rasismien aiheuttamat ongelmat.²¹²

Myös eläinsuojeluvalvojan raportit kertovat myös villikissan osasta. Eläinsuojeluvalvoja Lagerström kirjoittaa vuonna 1950: ”*Rouva Gustafsson ilmoitti, että Läntinen katu 19 talossa oli villikissa, joka oli nälissään ja viluissaan. Konstaapeli kävi paikalla ja ampui sen.*”²¹³ Voisi ajatella, että kissan oikeudet jäivät näissä tapauksissa toteutumatta. Kissa jäi vaille ruokaa ja hoivaa, ja lisäksi sillä ei ollut oikeutta elää. Kissan kokemus välittyy merkinnöistä yksinäisenä kärsimyskokemuksena. Kissa oli kokenut vilua ja nälkää, minkä se ilmaisi ruumiinkielellään ja ehkä naukumalla.

²¹⁰ Wallace & Saucier 2020, 6.

²¹¹ Wallace & Saucier 2020, 6.

²¹² Wallace & Saucier 2020, 6.

²¹³ Lagerström, eläinsuojeluvalvojan tarkastusraportti 13.3.1950, Eläinsuojeluvalvojan raportit 1949–1953, Eb, Tesy, KA.

Lappalaisen mukaan ”kissapolitiikkaa” mietittiin Turun eläinsuojeluyhdistyksessä 1930-luvulta alkaen, jolloin asiaa pohdittiin suoraviivaisesti villikissojen eliminointina. Kissoja on vuosikymmeniä tapettu eläinsuojelun nimissä karkeasti arvioiden kissa päivässä.²¹⁴ Voidaan pohtia, voidaanko tappamista pitää eläinsuojeluna. Usein erilaiset eläinten hyväksikäyttömenetelmät naamioidaan suojeluksi. Esimerkiksi trofeemetsästystä kannattavat väittävät sen olevan eläinsuojelua, koska leijonia kasvatetaan valtavia määriä, jotta ihmiset saisivat ampua ne. Luonnonsuojelija Ian Michler on huomauttanut, että lajin suojelua ei auta, jos leijonayksilön päästä tulee seinäkoriste.²¹⁵

Eläinsuojeluteorian kehittäjät utilitaristit Jeremy Bentham ja John Stuart Mill väittivät, että eläimet elävät nykyhetkessä, eivätkä ymmärrä, mitä menettävät, kun niiltä viedään henki. Bentham katsoi eläinten tappamisen oikeutetuksi, kunhan niiden intressi olla kärsimättä otettiin vakavasti. Bentham onkin huomauttanut, että eläintä ei voida jättää oikeudettomana kiduttajan käsiin, koska kysymys ei kuulu ”Voivatko ne järkeillä” tai ”voivatko ne puhua”, vaan ”voivatko ne kärsiä.”²¹⁶ Vielä nykyäänkin voi eläinlääkäri väittää, että eläin ei tiedosta kuolevansa, vaikka eläimen käyttäytyminen antaisi viitteitä päinvastaisesta. Bentham ja Mill väittivät, että eläinten kipu voitiin minimoida, jolloin ihmisten etu näyttäytyi suurempana. Koska heidän mielestään ihmisellä oli korkeammat mentaaliset kyvyt, ihmisten intresseillä oli enemmän painoarvoa.²¹⁷ Nussbaum toteaa, että eläimillä on kyky arvokkaaseen elämään. Arvokkaaseen elämään sisältyy Nussbaumin mielestä ainakin riittävä ravinto, mahdollisuus liikkua, vapaus tuskasta, hyväksikäytöstä ja uhriutumisesta, vapaus lajityypilliseen elämään.²¹⁸ Nussbaumin mukaan myös joillekin tuntoisille olennoille tappaminen voi aiheuttaa lisävahinkoa, koska ne kykenevät ennakoimaan kuolemansa ja niillä on intressi jatkaa elämäänsä.²¹⁹

Keskeistä kissan suojelua arvioitaessa onkin se, miten kissa on luokiteltu ja millä tavalla eläimen kuolema on merkityksellistetty ihmisten maailmassa. Cora Diamond toteaa, että eläinryhmät erotetaan toisistaan omaksi ryhmäkseen, mikä merkitsee erilaista kohtelua niille. Tuholaisille tämä merkitsee myrkyttämistä, vaaralliselle eläimelle tappamista itsepuolustuksena. Diamondin mukaan tämä merkitsee sitä, että joissakin tilanteissa (kuten vaaran uhatessa) joiltakin eläimiltä voidaan ottaa pois jotain, mikä muutoin olisi osa niiden tunnistamista eläimeksi – samoin kuin esimerkiksi vihollisen tai orjan käsitteeseen liittyy se, että kyseiseltä ihmiseltä otetaan pois jotain, mikä olisi

---

²¹⁴ Lappalainen 2003, 132.

²¹⁵ Ian Michler, *If it Stays, it pays, Africa Geographic*, syyskuu 2010.

²¹⁶ Aaltola 2013, 115–116.

²¹⁷ Aaltola 2013, 116.

²¹⁸ Nussbaum 2006, 326.

²¹⁹ Aaltola 2012, 102–103.

olennainen tekijä hänen tunnistamiseksi ihmiseksi. Niinpä orjia ei esimerkiksi nimetä samoin kuin muita ihmisiä ja heidän yhteiskunnallisesti merkittävä syntyperänsä voidaan kieltää. Samalla tavoin lainsuojattomaksi julistettu ihminen voidaan tappaa, kuin eläin.²²⁰ Olennaista ei siis ole se, kykenikö kissa tiedostamaan kuolemansa, vaan se, että toisin kuin esimerkiksi koira kissa arvotettiin vaaralliseksi haittaeläimeksi, jonka vuoksi sen sai tappaa ”humaanilla tavalla.”

Myös eläinsuojeluvalvojan raportit kertovat, ettei suojelussa kissan henkiinjääminen ollut keskeisintä. Eräässä tapauksessa pikkupoikien kiusan kohteena oli vanhemman rouvan kissa. Talvella 1952 kirjoitettu raportti kertoo ”pojanviikarien” heittäneen kivellä erään rouvan kissan jalan poikki sillä seurauksella, että kissaparka lopetetaan. Eläinsuojeluvalvoja kertoo ”järjestäneensä asian niin, että kolmesta poliisipiiristä tultiin lopettamaan kissa.”²²¹ Pojat sen sijaan selvisivät teosta rangaistuksesta, mistä voisi tehdä sen päätelmän, ettei kissan henkeä pidetty missään arvossa. Sen sijaan pikkupoikien tekoihin ei liittynyt ennakkoluuloja, eikä ihmettelyä. Vaikka heidän tekojaan ei hyväksytty, niitä pidettiin normaaleina poikaviikareille. Tapaus kuvaa myös sitä, miten lapset oppivat jo varhain, että tietynlaisten eläinten tappaminen oli hyväksyttävää. He oppivat lihan ja eläinten tappamisen suhteen jo aikaisessa vaiheessa, näkevät, kuinka tuholaisia, hämähäkkejä tai käärmeitä hävitetään vain, koska ne ovat inhottavia, he myös kuulevat vaarallisten tai ylimääräisten kissan- ja koiranpentujen hävittämisestä.²²²

Kissat jäivät myös pulujen alapuolelle siinä hierarkiassa, joka määrittä eri eläinryhmien kohtelun. Tästä kertoo helmikuussa 1952 kirjoitettu raportti. Väinö Koskela-niminen mies joutui Raastuvan oikeuden päätöksellä maksamaan sakkoa 4000 markkaa ja lisäksi todistajapalkkiot ammuttuaan pulun kaupunkialueella. Tapauksella oli kaksi todistajaa, jotka näkivät, että ulosottoapulainen ampui talon räystäällä istuneen pulun. Tapauksesta ei selviä, miksi mies oli tappanut linnun, mutta hän oli puolustautunut sanomalla, ettei ollut tiennyt, että lintujen ampuminen kaupunkialueella oli kielletty.²²³ Sakon suuruus vaikuttaa suurelta, kun kissan tapauksessa sakkoja ei määrätty. Se saattoi liittyä kuitenkin enemmän ampuma-aseen käyttöön ja mahdolliseen vaaran aiheuttamiseen, kuin kyyhkysen arvoon.

Koirien, kissojen ja pulujen suojelussa on havaittavissa eroja. Kissojen ”suojaus” näyttää olleen

²²⁰ Aaltola 2013, 147–148.

²²¹ Lagerström, eläinsuojeluvalvojan tarkastusraportti 20.2.1952, Eb:1, Eläinsuojeluvalvojan raportit (1949–1953), Tesy, KA.

²²² Aaltola 2013, 146–147.

²²³ Herman Harald Lagerström, Eläinsuojeluvalvojan raportti 15.2.1952, Eb 1949–1953, Tesy, KA.

pääasiassa tappamista. Kyyhkysiä ja kissoja on yritetty hävittää kaduilla haittaeläiminä, mutta kissojen kohdalla toimet määritettiin eläinsuojeluksi. Mitä siis suojeltiin? Erityisesti lintuja. Toisaalta Turun eläinsuojeluyhdistys kampanjoi kyyhkysten hävittämistä vastaan toisen turkulaisen yhdistyksen kanssa ja eläinsuojeluvalvoja määräsi kyyhkysten tappamisesta kaupunkialueella myös tuntuvat sakot siihen verrattuna, että kissojen kaltoinkohtelusta seurauksena oli yleensä vain kissaan kohdistuva toimi, tappaminen. Suojelutoimet heijastavat pitkälti hierarkkista hyötyajattelua, jolloin eri eläimet saivat erilaista suojelua siihen nähden, mitä ne edustivat ihmisten maailmassa. Kissa jäi tässä hierarkiassa väliinputoajan asemaan. Se ei saavuttanut täyttä suojelua lemmikkinä tai rottien hävittäjänä, koska se nähtiin myös haittaeläimenä lintujen ja hygienianäkemyksen kannalta. Siksi myöskään kissan suojelua edustaneet argumentit eivät nostaneet kissan arvoa, koska niissäkin kaikuivat kovimmin lintujen suojelun tärkeys. Koiriin verrattuna ei ollut vielä noussut esiin kissojen ja ihmisten välinen kumppanuus ja sen merkitys. Kissojen merkitys seuraeläimenä eli kanssaolentona ei ollut yleisesti hyväksytty.

5. Eläinsuojeluyhdistys yhteiskunnallisena vaikuttajana

Tässä luvussa tarkastelen, miten eläinsuojeluyhdistys toimi yhteiskunnallisena vaikuttajana. Yhdistyksen toiminta painottui kahteen kohderyhmään, ensinnäkin varhaiskasvatuksen kautta lapsiin ja nuoriin, joille suunnattiin kirjallisuutta, kuten opettavaisia satuja ja askareita, joita voitiin opettaa koulussa. Toiseksi toiminta ja vaikuttaminen kohdistui aikuisväestöön valistuksen, ojentamisen, nuhteiden ja valvonnan kautta. Aikuisia ja nuorempiakin palkittiin myös kunniakirjoin tai stipendein hyvästä eläinten kohtelusta.

5.1. Opettavaiset eläinsadut

Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistoon on myös arkistoitu satuja, jotka kertovat eläinasenteista, sekä yhdistyksen valistustyöstä, joka kohdistui perheen pienimpiin. Axel Söderströmin sadusta nimeltä *Den Första snö*, ensilumi.²²⁴ Satu on Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistossa pienpainatteiden joukossa ja se on julkaistu kirjassa *Högbybarnen och deras vänner*. Kirjan sisäsivulla on maininta, että sen ovat palkinneet Ruotsin eläinsuojeluyhdistysten keskusjärjestö ja

²²⁴ Söderström 1933, Sadun *Första snö* käännös on lopussa liitteenä. Söderström on myös tutkinut hevosharrastusta ja ihmisen ja hevosen suhdetta kirjassaan *Hästkarlar och transport i gamla Karleby stad och Karleby kommun 1872–1932*.

Ruotsin kansakoulujen opettajayhdistys. Saduista lapset oppivat, mitä pidettiin oikeanlaisena eläinten kohteluna, ja miten erilaisten eläinten käyttäytymistä ja luonnollisia tarpeita voitiin ymmärtää.

Sadussa lapset Karin ja Erik kirjaavat ulos ihailemaan, kuinka ensilumi verhoaa maan kauniiseen lumivaippaan, missä he leikkivät lumileikkejä. Kun äiti kehottaa leikistä väsyneet lapset syömään, ikkunalle lentää muutamia nälkäisen näköisiä lintuja. Perheen äiti haalii linnuille kokoon syötäväksi kelpaavia elintarvikkeita, leivänmurusia ja silavaa. Lapset oppivat ruokkimaan ja tunnistamaan erilaisia lintuja, joiden höyhenpukua verrataan sadussa ihmisten vaatetukseen. Juuri kun perheen isä on kertonut, miten ankara Suomen talvi oli vielä siihen aikaan linnuille, astuu kuvaan perheen kissa, jonka käytöksen varsinkin pikkutyttö Karin tuomitsee häijynä, koska kissa asettuu vaanimaan lintuja.²²⁵

Erik säntää kiireen vilkkaa pihalle estääkseen kissan aikeet, mutta kun hän ehättää paikalle, kissa keskittyy pesemään itseään ”näyttäen siltä, kuin ei edes olisi ajatellutkaan hyökätä lintujen kimppuun.” Erik torui kissaa ensin tuhmaksi, ja harkitsi pyytävänsä äitiä antamaan kissalle selkäsaunan. Poika tulee kuitenkin toisiin ajatuksiin, kun kissa alkaa kehrätä ja puskee pehmeällä päällään pojan kasvoja. Karin, joka ei ole saanut kissalta samaa ystävällisyyden elettä, toruu kissaa kipakasti *pahansuovaksi*. Lasten äiti kuitenkin puuttuu tilanteeseen ja selittää kissan käytöstä: ”*No älähän nyt, ei kissa ole pahansuopa. Öisin hän tappaa rottia, mitä ei ehkä voida sanoa kiltiksi myöskään, mutta rotat ovat haittaeläimiä ja jos meillä ei olisi kissaa, niistä olisi meille paljon kiusaa.*” Karin ihmettelee kuitenkin, miksi kissa ei anna lintujen olla. Siihen äiti toteaa: ”*Ei kissa ymmärrä, mitä eroa linnuilla ja rotilla on. Mutta nyt hän saa maitoa ja sitten hän voi olla sisällä ja levätä, kunnes tulee yö, jolloin hän voi jahdata rottia, mutta ei lintuja.*” Satu päättyy siihen, kun kissa juo maidon, kiertyy kerälle ”*turkismyssyksi*” ja lapset jatkavat lintujen tarkkailemista.²²⁶

Satu antaa paljon tietoa 1800–1900-luvun taitteen eläinkäsityksistä. Sadun keskiössä ovat pikkulinnut, jotka pienen kokonsa ja kauniin ulkonäkönsä vuoksi vetosivat ihmisiin. Topeliuksen mielestä pienet linnut muistuttivat ihmistä hyvydestä ja rakkaudesta kaikkia olentoja kohtaan.²²⁷ Sen sijaan kissaan liitetään voimakkaan negatiivisia luonnekuvauksia, kuten häijy, ovela ja pahansuopa, mikä paljastaa, ettei kissan luonnollista metsästyskäyttäytymistä ymmärretty. Sadun kissakuva heijastaa Topeliuksen kissakäsitystä.

²²⁵ Axel Söderström, *Högbybarnen och Deras vänner*, s.3. (Liite 1.), Pienpainatteet, Tesy, KA.

²²⁶ Axel Söderström, *Högbybarnen och Deras vänner*, s.3. (Liite 1.), Pienpainatteet, Tesy, KA.

²²⁷ Keinänen & Nyman 2012, 132.

Kissa ei saanut Topeliukselta kiitosta, ja hän suhtautui kissoihin yhtä karsaasti kuin susiin. Topeliuksen Ala-alkeiskoulun luonnonkirjassa kissa esittäytyi peittelemättömän pahaksi petoeläimeksi, joka tappaa kaikki pienempänsä silkasta tappamisen halusta ja käyttää ihmisen hyvyttä hyväkseen salakavalasti. Lisäksi hän kuvaa kissaa sanoilla viekas ja julma, joka pettää parhaan ystävänsä ja puree ruokkivaa kättä.²²⁸ Topelius ei ymmärtänyt kissan käyttäytymistä, ja koska hän piti erityisesti pikkulinnuista, kissa näytti hänen silmissään pahalta. Lisäksi kuvaus kertoo ihmisen ylivallasta suhteessa muihin eläimiin. Kristillisten arvojen mukaan ihminen on Jumalan kuva, joten hän rinnastui hyvyteen, kissa pahuuteen. Topelius korosti erityisesti ihmisen vastuuta muusta luomakunnasta. Myös sadussa Jumala esiintyy haltijamaisena taiteilijana, joka loihtii toinen toistaan taidokkaampia lumihitaleita lumiesiliinastaan.²²⁹

Sadussa on myös havaittavissa kielikuvia, jotka liittyvät ihmisten pukeutumiseen ja samalla ihmisten omiin käyttäytymismalleihin. Karin kuvailee esimerkiksi talitiaisien höyhenpeitettä vertaamalla ihmisen pukeutumiseen: ”*Keltainen liivi, harmaa päällystakki ja musta myssy!*” Myös kissaa verrataan pieneen turkismyssyyn, kun hän käpertyy kerälle. Kielikuva vaikuttaa herttaiselta, mutta sisältää kuitenkin viestin siitä, että ihmisten turkisten käyttö on sallittua, kun taas kissan metsästystä pidettiin häijynä. Häijyys ja oveluus taas ovat ihmisen käyttäytymisen piirteitä. Kun ihmiset istuutuivat pöytään syömään eläinkunnan tuotteita, mikä välittyy siitä, kun äiti leikkaa lihasta myös linnuille ruokaa, niin kissan taipumus metsästää ja välttämätön lihan tarve tuomitaan pahansuopuutena. Isä tulee navetasta, millä viitataan lehmien olemassaoloon, mutta kohtaaminen tapahtuu vain maidon ja lihan välityksellä.

Lempeä äitihahmo ei juuri puutu lapsiensa tekemisiin. Äiti selittää, miksi kissa on hyödyksi perheelle, ja ettei kissa ymmärrä rottien ja lintujen eroa. Kissa saa ruoaksi maitoa, jotta se tekisi työnsä ja pyydystäisi rottia, jotka on arvolle haaitaeläimiksi. Ihminen ei kyseenalaistanut oman lihan käyttönsä oikeutusta, mutta eläinten luonnollinen käyttäytyminen, kuten kissan saalistustarve, valjastettiin ihmisen hyödyksi. Koska kissan saalistustarve hyödytti ihmistä, eikä kissa kilpaillut samoista saaliseläimistä ihmisen kanssa, kissa oli maatilalla hyödyllinen työeläin, joka huolehti haaitaeläinten, rottien hävittämisestä. Kissojen ravinnontarvetta ei ymmärretty yhtä hyvin kuin nykyään, koska perhe antoi kissalle päiväsaikaan ainoastaan lehmänmaitoa. Nykyään on todettu, että useimmilla kissoilla on laktoosi-intoleranssi. Kissoja pidettiin yöeläiminä, jotka hävittivät rottia öisin. Kissat elivät maatalousyhteisöissä puolivillin eläimen elämää. Niitä ei pidetty seuraläiminä, mutta kissan osoittama seurallisuus ja hellyys tarinan poikaa kohtaan, sai pojan miettimään, oliko sopivaa

²²⁸ Keinänen & Nyman, 2012, 48.

²²⁹ Axel Söderström, *Högbybarnen och Deras vänner*, s.3. (Liite 1.), Pienpainatteen, Tesy, KA.

rankaista kissaa. Kissan käytös kuvataan laskelmoituna, aivan kuin kissa olisi puskemalla pyrkinyt vaikuttamaan poikaan kuten myös kohdassa, missä kissa esitti kuin ei olisi lintujen metsästystä ajatellutkaan.

Perheen äiti ymmärsi kissan käytöstä. Sen sijaan pikkutyttö Karin ei tuntenut kissaa kohtaan empatiaa, koska kissa ei ollut puskenut häntä pehmeällä turkillaan. Muuten Karin esitetään hyvin tunteikkaana. Lukija voi melkein tuntea, kuinka kyyneleet kihoavat hänen silmiinsä ja minkälaista epätoivoa lapsi koki, kun isä sanoi, että linnut voivat kuolla, jos eivät saa ruokaa. Isä esitetäänkin hieman jäyhänä ja jurona maatilán isäntänä, joka kyllä tietää paljon lintujen elintavoista, mutta ei osallistu niiden hoitoon, ja emäntä kotihengettärenä, joka samalla opettaa lapsille, miten eläimiä hoidetaan ja ymmärretään.

Kiinnostava huomio on, että Sylvia-lehdessä Mirrin kehitystä kuvataan ymmärtäen kissan luonnollinen käytös, kun taas Opettaja-yhdistyksen terveys ja raittiuslehden Mirriä kuvataan itserakkaana ja oikukkaana. Onkin hyvä muistaa, että aikakauden eläinkuvastoa muokkasivat myös muiden yhdistysten ja sanomalehtien julkaisut. Niistä heijastuva eläinkuva ei ollut lainkaan yhtä hyvin eläimen käytöstä tai kohtelua selittävä tarina, vaan tarinoissa kuvattiin usein ihmisten maailmaa eläinten kautta. Saduilla opetettiin, minkälaista käyttäytymistä lapsilta toivottiin, ja minkälaista pidettiin ei-toivottuna. Kun Ensilumi-tarinaa vertaa muihin tarinoihin, siinä voi havaita ehkä myös kannanottoa siihen, millä tavoin yleisesti oli tapana suhtautua kissaan saalistajana ja selittää asia ihmisille perheen äitihahmon kautta, joka tässä tarinassa toimi opettajan ja kotihengettären roolissa.

Tarinassa *Hilman Kukkamaljakko* kuvataan Hilma-tytön leikkejä kissanpentu Mirrin kanssa. Hilma saa äidiltään 7-vuotissyntymäpäivälahjaksi kukkamaljakon, jonka hän asettaa takan reunalle äidin maljakon ja Elli-siskon koristenuken viereen. Perheen kissa saa myös kauniita pentuja Hilman syntymäpäivänä ja sadussa kuvataan, kuinka suurella äidinrakkaudella emo hoiti avuttomia pentujaan. Mutta eräänä päivänä koittaa Hilma tapaa murheellisen näyn, kun kissanpennuista on vain yksi jäljellä.

”Apeaksi kävi Hilman mieli ja kyynelsilmin hän Leenaa torui. Mutta tämä tuumi, että maailmassa tapahtuu paljon muutakin ikävyyttä, eikä sille mitään voi. Jos kaikki kissanpoikaset jätettäisiin eloon, niin niitä kertyisi niin paljon, että joka toisella askeleella pitäisi polkasta kissanpojalle ja ne joisivat kaiken maidon, niin ettei pienille lapsille jäisi ollenkaan. Ja sitä paitsi ne hävittäisivät linnunpesistä kaikki munat.”

Tarina kertoo, että sen kirjoittamisen aikaan ei kissoja vielä leikkautettu, vaan kissanpennut tapettiin jollain tavalla (usein hukuttamalla), mitä satu ei kritisoi. Se kertoo, että eläinsuojelijat hyväksyivät

tietyt tavat, jotka nykynäkökulmasta näyttävät ilmeisen julmilta. Kissan äidillinen käyttäytyminen huomioitiin, mutta pentujen tappaminen oikeutettiin sillä, että ihmislapset saisivat maidon. Siihen aikaan ei ollut vielä kehittyntä eläinlääkärikirurgiaa, minkä vuoksi kissojen lisääntymistä oli vaikea vähentää.

Sadun seuraavassa luvussa kerrotaan, että Hilma opettaa ymmärtämättömyyttään jäljelle jääneelle Mirri-pennulle pahoja tapoja, kuten kävelemään lastenhuoneen pöydällä ja pujottelemaan ketterästi tavaroiden lomitse. Hilma tarjoaa Mirrille maitoa lasten huoneen pöydältä ja näin on onnettomuuden siemenet kylvetty. Koska Mirri on saanut maitoa samantyyppisestä astiasta, kuin Hilman maljakko on, hän hyppää eräänä päivänä maljakon luo. Pahaksi onneksi maljakko kuitenkin putoaa ja särkyä. Hilma suuttuu Mirrille ja lyö kissaa, mikä on *”julmaa ja väärinkin – olihan Hilma opettanut Mirrin hyppimään pöydille ja tuolille, eikä Mirri tiennyt pitää eroa leluille ja maljakoille tai lasten ja äidin huoneella- selitti äiti Hilmale.”* Sadun lopussa kerrotaan, että Hilma opetti myöhemmin Mirrin *viisaaksi ja ymmärtäväiseksi kissaksi, joka hoiti velvollisuutensa hiirikissana ja Hilma itsestään tuli kiltti ja näppärä tyttö, joka oli ystävällinen niin ihmisille kuin eläimillekin.*²³⁰ Satua voi tarkastella myös siitä näkökulmasta, että kissan oppimiskyky ymmärrettiin.

Siinä missä Ensilumi ja Hilman kukkamaljakko -tarinoissa kissan käyttäytymistä vielä jollain tavoin ymmärrettiin, niin toisenlaisia tarinoita löytyi myös. Opettajayhdistyksen tarinassa ”Mirri” kerrotaan harmaasta pitkäturkkisesta kissasta, joka syntyy köyhiin oloihin Tervasvaara-nimiseen mökkipahaseen. Tapolan hovin lapset ihastuvat kauniiseen kissaan, jonka harmaata turkkia somistaa pieni valkea pilkku. Kissa ylpistyy hovioloihin päästessään ja koska seudun muut kissat valitsevat hänet aina kokoustensa puheenjohtajaksi. Mirri myös laiskistuu, eikä täytä hiirikissan tehtäviään, eikä pelkästään lemmikkinä ollut hyödyllinen.

Myöhemmin hovi myydään, ja Mirri hylätään. Tervasvaaran veljekset löytävät kissaparan ja ottavat sen takaisin hoiviinsa tarjoten hellyyttä ja rakkautta, vaikka herkkuja ei olekaan. Näin Mirri oppii nöyräksi.²³¹ Sadussa toistuu odotus siitä, että kissan on ymmärrettävä tehtävänsä hiirikissana. Lisäksi sadussa kissaan liitetään negatiivisia ominaisuuksia, ylpeys ja laiskuus. Satu ei ota kantaa kissan hylkäämiseen, vaan sen teemana on nöyryys. Se herättää ajatuksen siitä, että onkohan joku opettajayhdistyksen puheenjohtaja ollut sadussa kritiikin kohteena. Lisäksi sadussa näkyy köyhien ja

²³⁰ Sylvia Eläinsuojelulehti Lapsille ja nuorille 4.4.1898, 38–40.

²³¹ Koitto, Opettajayhdistyksen terveys ja raittius, 1.1.1900, 2–4.

rikkaiden välinen kuilu. Kun muut kissat muistuttavat Mirriä hänen lapsuuskodistaan, Mirri tulee huonolle tuulelle ”*ihan kuin se olisi hirveä häpeä, jos on köyhästä kodista.*”

Sadun opetuksena on, että koska Mirri ei täytä tehtävänsä hiirikissana, ja ylpistyy, hän joutuu takaisin köyhyyteen. Se muistuttaa siitä, että jokaisella oli paikkansa, ei niinkään opeta, mitä on olla köyhä tai että eläimiä ei saa hylätä. Eläinsuojeluaatteen näkökulmasta satu kertoo kuitenkin sen, että köyhässä kodissa kissa sai rakkautta ja hellyyttä, vaikka rikas perhe hylkäsi kissan kuin ylellisyysesineen, josta uutuuden viehätys oli haihtunut. Se miten eläimiä kohdeltiin, ei ollut siis pelkästään luokka- tai varallisuuskysymys. Varallisuus ei taannut hyvää kohtelua eläimille, eikä köyhyys merkinnyt sitä, että eläimiä laiminlyötiin. Ihmiset, jotka eivät pidä kissoista, kuvaavat kissoja juuri salakavaliksi olennoiksi. Paha kissa on saduissa hyvin tuttu hahmo, vaikka toki erilaisiakin kissakuvia on, kuten jo vuonna 1555 Giovanni Francesco Straparolan kirjoittamassa Saapasjalkakissassa. Olisi kiinnostavaa syventyä aiheeseen enemmän, ja pohtia miksi kissa pysyy vainottuna, mutta tässä gradussa joudun jättämään aiheen.

Eläinsuojelija ja säätyläisneiti Ullner on kirjoittanut yhdessä eläinlääkäri Allan Höijerin kanssa kirjan *Lasten eläinsuojeluoppi*, mikä esittää asiat eläinten näkökulmasta ja paheksui sitä, miten ihmiset kohtelivat eri eläimiä. Kirjan loppuosassa on Höijerin kirjoittama lyhyt katsaus kotieläinten yleisimmistä taudeista ja ohjeita niiden hoitoa varten. Kumpikin kirjoittaja toivoo, että kirjaa käytettäisiin kouluissa eläinsuojelusoppikirjana ja kehottavat opettajia myös antamaan kirjoittajille tietoa, millä tavoin kirja toimii kasvatusopilliselta kannalta.²³²

Ullner kritisoi sitä, miten kissa oli alistettu rottaloukun asemaan. Toisaalta hän oli myös sitä mieltä, että kissa oli luonnollisin keino hävittää rottia maataloilta, mutta kissoja piti hoitaa paremmin. ”*Usein kissoja hoidetaan hyvin huonosti tahi ne kokonaan lyödään laimin. Vaaditaan, että niiden tulee puhdistaa koti ja ulkorakennukset hiiristä ja rotista, mutta usein ne jätetään kokonaan ilman ravintoa. Silloin tapahtuu, että kissa menee metsiin ja vainioille pyydystämään pikku lintusia. Lintujen ystävät ovat sen vuoksi aloittaneet yleisen vainoamissodan kissoja vastaan, jotka nykyään kuuluvat meidän onnettomimpiin eläimiimme. Kun ne ovat kodittomia ja niitä kaikkialla ahdistetaan, tulevat ne todennäköisesti ainakin kaupungeissamme yhä harvinaisemmiksi. Ja kuitenkin voisi kissan, jos sitä oikein hoidettaisiin, varmaankin kasvattaa sellaiseksi, ettei se ahdistaisi pikku lintuja.*”²³³

Ullner puhui kissasta ja sen käyttäytymisestä kauniisti ja selvästi yrittäen nostaa kissan arvostusta. Kissan luonnollinen käyttäytyminen ja tarve liharavintoon, ymmärrettiin huonosti ja kissaan liitettiin

²³² Ullner & Höijer 1916, 24.

²³³ Ullner 1916, 22–23.

paljon ennakkoluuloja. Siinä missä ihminen arvotti pikkulinnut viattomiksi ja suojeltaviksi, kissasta tuli ihmisten silmissä salakavala tappaja. Myös Ullner noudatti aikansa luokittelua eläinten suhteen. Hän kuitenkin huomioi luokittelun ja muistutti: *”niin sanottuja” vahinkoeläimiäkin kohtaan meillä on velvollisuutemme.*” Ullner kritisoi rottien tappamismenetelmiä: *”Rottien hävittämiseksi käytetään useita hyljättäviä tapoja, kuten hitaasti tappavia myrkkyjä, sopimattomia loukkuja, jotka tekevät hiiristä ja rotista raajarikkoja, mutta eivät tapa. Kissat ovat parhaat keinot rottien hävittämiseksi ja saattavat paljaalla läsnäolollaan pitää ne poissa.”*

5.2. Valistusta ja opetusta lapsille ja nuorille

*”Ihmisen kehityshistoria on yhtämittaista taistelua luontoa vastaan, taistelua elämän ja toiminta-alan puolesta, riippumattomuudesta ja herruudesta. Aluksi ihminen oli eittämättä alakynnessä, mutta tahtonsa ja ajatuskykynsä voimalla hän kesti epätasaisen taistelun ja siirtyi pian puolustuksesta hyökkäykseen. Nyt on ihminen kiittämätön voittaja ja semmoisena hän käyttäytyy kuin voittaja ainakin, muutellen kaikki tarpeittensa mukaan ja säälimättä hävittäen kaiken, joka ei mukaudu hänen oikkuihinsa. Itsekyläisyydessään ihminen unohtaa, että hänkin on vain luonnon rengas eikä hän mitenkään tulisi toimeen ilman tätä luontoa.”*²³⁴

Näin kaikuvat haudan takaa Turun eläinsuojeluyhdistyksessä vuosina 1921-1945 puheenjohtajana toimineen Karl Alfred Nybergin enteelliset sanat.²³⁵ Niissä heijastuu myös evoluutio-oppi, minkä eläinsuojelijat halusivat saattaa eteenpäin jäsenilleen. Tämä kirje puhutteli erityisesti nuorempaa polvea. Nyberg kritisoi ihmisen materiaalista asennetta luontoa kohtaan ja toivoo, että kasvatus suuntaisi nuoria kunnioittamaan luontoa ja kohtelevaan eläimiä lempeästi. Nyberg toteaa, että yhdistys oli tehnyt töitä siinä vaiheessa yli 60 vuotta eläinsuojelun edistämiseksi, koska se uskoi eläinsuojelun ja eläinten säälivän ja lempeän kohtelun kehittävän erityisesti ihmisten siveellisyyttä ja vaikuttavan jalostavasti ihmismieliin. Nyberg lisää, että koska raakuus ja tunnottomuus pyrkivät kaikkialla valtaan, oli kaikin voimin tehtävä töitä kasvavan polven jalostamiseksi, ja kehotti nuoria liittymään eläinsuojeluyhdistykseen.²³⁶

Hän on laatinut kirjeen, jonka allekirjoittamalla uudet jäsenet saivat liittyä yhdistykseen. Hallitukseen kuului Nybergin lisäksi varapuheenjohtajana toiminut Arthur Vilén, rahastonhoitaja J.G.Hultman ja sihteerinä K.G. Spiring. Kirje on säilyttänyt ajankohtaisuutensa ja kertoo ihmisen ristiriitaisesta

²³⁴ Nyberg, yhdistyksen jäsensopimus 1930, Ha, perustamisasiakirjat, säännöt ym, Tesy, KA.

²³⁵ Nyberg vaikutti yhdistyksessä jo ainakin vuodesta 1902 lähtien. Lappalainen 2003, 161.

²³⁶ Nyberg 1930, Ha, perustamisasiakirjat, säännöt ym, Tesy, KA.

suhteesta luontoon. Se kertoo myös ajanhengestä ja siitä mikä oli yleinen eläinkäsitys ja luontokäsitys 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Ihminen oli maapallon herra, eikä oikeastaan osa luontoa. Luonto oli ihmiselle materiaalia. Eläinsuojelijat olivat kriitikkoja, jotka nostivat esiin luonnonsuojelun merkityksen huomauttamalla, että ihminen tarvitsi luontoa, eikä voisi loppuun kuluttaa sitä ilman, että siitä oli ihmiselle haittaa. Kirjeessä tulevat esiin vastinparit hyve, moraali, ja toisaalta tunnottomuus ja raakuus.

Nuorisoa pyrittiin kasvattamaan hyvään eläinten kohteluun ehkä siksi, koska usein juuri pikkupojat jäivät kiinni kissojen tai lintujen kiusaamisesta. Pikkulinnut olivat ensimmäisiä eläimiä, joiden suojeluun haluttiin kiinnittää huomiota Topeliuksen hengessä. Ne olivat samalla myös eläimiä, joita nuoret usein kiusasivat, kuten eläinsuojeluvalvojan raporteista ilmeni. Maaliskuun 10. päivänä vuonna 1953 eläinsuojeluvalvoja Herman Harald Lagerström on saanut ilmoituksen, että pikkupojat ahdistelivat pikkulintuja Veistämöntorilla. Pojat olivat 12–14-vuotiaita, ja he ampuivat lintuja *tritsa*-pyssyillä, jotka Lagerström takavarikoi. Lisäksi hän ilmoitti asiasta poikien opettajalle ja sanomalehdistölle, joka kirjoitti asiasta.²³⁷ Kun asia tuli tällä tavoin julkiseen tietoon, sen toivottiin toimivan opetuksena siitä, mikä oli toivottavaa käyttäytymistä ja mikä ei.

Kissan asema 1800–1900-lukujen Suomessa oli turvaton ja arvoton. Eräässä eläinsuojeluvalvojan raportissa nousee esiin lintujen ohella pikkupoikien harrastama kissojen kiusaaminen. Pikkupojat eivät olleet Ensilumi-tarinan kuvaamia ihanteellisia ja tottelevaisia lapsia, eikä heillä ollut empatiaa sen enempää lintuja kuin kissaakaan kohtaan. Huhtikuussa 13.4.1953 johtaja O. Löfman ilmoitti poliisilaitokselle, että rouva Tyyne Laineella oli hallussaan sairas kissa, jota paikkakunnan pojat kivittivät. Löfman kävi tarkistamassa, mutta kissa oli jo tapettu.²³⁸ Mitään seurauksia ei ilmeisesti tästä kissan kaltoinkohtelusta tullut, koska raportissa ei mainita siitä. Jälleen 29.5.1953 eräs posteljooni ilmoitti eläinsuojeluvalvojalle, että osoitteessa Läntinen katu 20 pikkupojat ampuivat ilmakivääreillä kissoja ja lintuja silmiin ja heittivät niitä pihalle. Pikkupojat M. Lehtinen ja S. Sinervo passitettiin poliisiasemalle vanhempineen saamaan ”*vakava varoitus eläinten kohtelusta*.”²³⁹ Eläinten kohtalo ei raportista selviä. Vaikka pikkupojat olivat ampuneet eläimiä ilmakivääreillä silmiin, eläinsuojeluvalvoja katsoi tapaukset lieviksi, mutta halusi asian kuitenkin laajempaan tietoon. Pikkupoikien osuus eläinräkkäystapauksiin nousee eläinsuojeluvalvoja Lagerströmin raporteista toistuvasti esiin. Vuoden 1950 raportin yhteenvedossa Lagerström kirjoittaa:

²³⁷ Lagerström, Herman Harald: Eläinsuojeluvalvojan raportti 10.3.1953, Eb 1949–1953, Tesy, KA.

²³⁸ Lagerström, Herman Harald: Eläinsuojeluvalvojan raportti 13.4.1953, Eb 1949–1953, Tesy, KA.

²³⁹ Lagerström: Eläinsuojeluvalvojan tarkastusraportti 29.5.1953, Eb:1, Tesy, KA.

*”Lapset voivat myös olla ajattelemattomia, esim. Rantakadulla tapasin kyyhkysen, jolla oli 52 cm pitkä puunuoli 6 cm ruumiissa sisällä ja kuula päässä, mutta oli elossa. Lintu lopetettiin.”*²⁴⁰

Entä mistä pojat saivat pienaseita, kuten ritsoja tai ilmakiväärejä? Ehkä aikalaisten hallussa oli niitä useinkin, ja pojille saatettiin antaa niitä leluiksi, jotta heidät saataisiin pois jaloista. Ilmakivääri tai ritso ei ollut kuitenkaan aivan harmiton lelu ja asiaa voisi pohtia myös lastenkasvatuskysymyksenä.

Lintujen kaltoinkohtelusta seuraukset vaikuttavat olleen isommat, kuin kissojen rääkkäämisestä, sillä 16. syyskuuta 1953 ”nuori mies” Jorma Ranta asetettiin syytteeseen, koska hän ampui pikkulintuja.²⁴¹ Pikkulintujen ja kissojen kiusaaminen oli raporttien mukaan yleinen huvi joutilaalle nuorisolle, jota vanhemmat eivät viitsineet tai jaksaneet komentaa. Toisinaan sekä isä, että poika saivat ”asiaan kuuluvaa opetusta” poliisilaitokselta, kuten Lagerström kuvaa 22.4.1952 tapahtuneen. Kyseisenä päivänä Lagerström oli saanut ilmoituksen, että Ruohonpäässä asuneen autoilija A. Rantalan pikkupoika oli ampunut pikkulintuja ”ritsalla.”²⁴² Ilmeisesti isä ei ollut puuttunut poikansa tekemisiin, mistä syystä myös hän sai poliisilta opetusta eläinten kohtelusta. On mahdollista, että isä oli myös itse viettänyt aikaansa pikkupoikana lintuja ja muita pieneläimiä kiusaamalla.

Yhdistys on pitänyt lintujen suojelemista keskeisenä Topeliuksen hengessä ja pyytänyt, että Turun rakennuskonttori laatisi mallipiirustukset ja kustannusarvion linnunruokinta-asettimien valmistamista varten. Lintujen ruokkimisella toivottiin olevan jalostava vaikutus varttuviin nuoriin. Turun eläinsuojeluyhdistys pyytää kirjeessään tukea kustannuksiin ja

”ehdottaa, että Turun kaupunki esim. puutarhurinsa kautta ottaisi huostaansa, hoidettavakseen ja suojeltavakseen näitä kojeita, jotka toivottavasti osaltaan vain tulevat kaunistamaan ja hyödyttämään kaupungin puistoja ja lisäämään niiden eloisuutta.” Lisäksi hallitus lausui toivomuksenaan, *että linnunruokinta-asettimet myös edistäisivät nuorison mielen jalostumista terveelliseen suuntaan herättämällä siinä rakkautta luontoon ja sen rauhoittamiseen.”*²⁴³

Raportit kuvaavat myös laajemmin suomalaista yhteiskuntaa. Äänimaisema ja liikenne on ollut hyvin erilaista, kuin nyt. Kovin paljon keinoja ei ole ollut puuttua eläinten huonoon kohteluun, ja moni

²⁴⁰ Lagerström: Eläinsuojeluvalvojan tarkastusraportti 31.12.1950, Eb:1, Tesy, KA.

²⁴¹ Lagerström: Eläinsuojeluvalvojan tarkastusraportti 16.9.1953, Eb:1, Tesy, KA.

²⁴² Lagerström: Eläinsuojeluvalvojan tarkastusraportti 22.4.1952. Eb:1, Tesy, KA.

²⁴³ Turun eläinsuojeluyhdistyksen hallitus Turku 20.4.1929. Da; 1, Kirjetoisteet, Tesy, KA.

tapaus on päättynyt surullisesti eläinten ja niistä välittävien ihmisten kannalta. Eläinsuojeluvalvoja Lagerström summaa kuluneen vuoden eläintenkohtelussa havaitsemiaan muutoksia:

”Kulunut vuosi on ollut erittäin ilahuttava siinä suhteessa, ettei ole ilmaantunut mitään törkeämpiä eläinrääkkäyksiä ja tapaukset ovat jo melkein kokonaan loppuneet. Olen jatkuvasti suorittanut tarkastuksia kaupunkiin johtavilla teillä, laivarannassa, teurastamoissa, jne. ja kaikkialla on ollut edistymistä eläinten kohtelussa havaittavissa. Mutta valitettavasti nuorempi polvi on viime vuonna esiintynyt surullisella tavalla eläinten pahoinpitelijöinä, mutta uskon, että tässäkin suhteessa ollaan parempaan menossa loppuvuoden rauhallisuuteen katsoessamme.”²⁴⁴

Lagerström lopettaa raporttinsa runolliseen tapaan ikään kuin haaveillen paremmista ajoista, joihin hän halusi uskoa samoin kuin ihmisen hyvyteen.

Yhdistys piti yhteyttä myös ammattikouluihin ja yritti vaikuttaa siihen, että eläinsuojeluaate alkaisi itää myös nuorten maanviljelijäin mielissä. Olivathan maanviljelijät usein myös eläinten kanssa vuorovaikutuksessa. Tässä voi olla havaittavissa myös kulttuurisen kamppailun piirteitä, koska eläinsuojeluyhdistys pyrki vaikuttamaan talonpoikiin. Suistamon pienviljelijäkoululle on esimerkiksi lähetetty kirje, missä eläinsuojeluyhdistys kertoo toimintaperiaatteistaan. Kirjeen mukaan yhdistyksen tarkoituksena on *vaikuttaa* eläinten sääliväiseen ja lempeään kohteluun sekä yleisössä *enemmän juurtuneiden eläinrääkkäystapojen* vastustamiseksi, joita olivat *eläinten pakottaminen ponnistuksiin, joihin heidän voimansa eivät riitä, tai jotka eivät ole heille* luonnonmukaisia. Näitä olivat vetojuhdilla sellaisten ajovälineiden käyttämistä, jotka aiheuttivat haavoja ja kipua. Eläimiä ei saanut myöskään pitää nälässä tai ilman vettä. Ruoskaa ei saanut käyttää ilkeästi, huolimattomuuden tai kevytmielisyyden vuoksi. Myös eläimen kuoleman pitkittäminen sekä tuskallisen kuoleman aiheuttaminen oli eläinrääkkäystä, minkä yhdistys halusi kitkeä pois kansan keskuudesta. Jotta nämä periaatteet tulisivat tunnetuiksi, yhdistys ehdotti eri kouluille ainekirjoituskilpailua eläinsuojelusta.

”Jos jokin aine teidän mielestänne on erikoisen hyvä, olemme kiitollisia, jos saamme sen joko alkuperäisenä tai jäljennöksenä, voidaksemme ottaa harkittavaksi, voisiko mainittu oppilas saada kunniakirjamme eläinsuojeluksesta. Parhaat aineet haluttiin palkita kunniakirjalla ja 30 markan palkkiolla.”²⁴⁵

²⁴⁴ Lagerström: Eläinsuojeluvalvojan tarkastusraportti 4.12.1953, Eb:1, Tesy, KA.

²⁴⁵ A.G. Timgren, yhdistyksen sihteeri: Turussa postileiman päivänä 1948, Suistamon pienviljelijäkoulu, Da:1, Kirjekonseptit, jäljennökset 1871–1954, Tesy, KA.

Huomionarvoista on, että kirjeessä käytetään eläimistä persoonapronominia ”heidän”, mikä kertoo siitä, että eläinsuojeluyhdistyksessä ajateltiin myös eläimiä yksilöinä. Se kertoo, että eläinsuojeluyhdistyksen toimijat pitivät eläimiä arvossa, ja niiden hyvä kohtelu oli toivottavaa ja arvossa pidettyä. Tämä ajatus haluttiin istuttaa varttuviin nuoriin ja heitä kannustettiin pohtimaan eläinsuojelun merkitystä.

Turun eläinsuojeluyhdistys on osoittanut kirjeen myös Turun Suomalaisen lyseon rehtorille. Järjestin tämän koulun arkiston ollessani Turun kaupungin arkistossa työharjoittelussa, eikä arkistossa ollut eläinsuojeluaiheisia aineita. Kirje on siitä kiinnostava, että siitä ilmenee, että idea järjestää eläinsuojeluhenkisiä kirjoituskilpailuja oppilaille on omaksuttu Lontoon eläinsuojeluyhdistykseltä. Se kertoo yhdistysten toimineen kansainvälisessä yhteistyössä. Aineiden otsikoksi on määrätty *Ihmisten velvollisuuksista eläinten herrana tai Eläinrääkkäyksen eri lajeista ja keinoista sen estämiseksi*.²⁴⁶

Aihevalinnoista näkee, että Eläintensuojelijat ymmärsivät vuorovaikutuksen eläinten ja ihmisten välillä kaksisuuntaisena. Ajatus ihmisen herruudesta sisälsi myös ajatuksen vastuusta. Ihminen ei voinut vain käyttää hyväkseen eläimiä, vaan hänellä oli myös velvollisuuksia eläimiä kohtaan. Hän oli eläimille jotain velkaa. Nussbaum pohtii, että ajatus ihmisen rationaalisuudesta tuottaa poliittisten periaatteiden mukaan eri arvoisuutta ihmisten ja toisten eläinten välille. Siksi ihmisillä ei nähdä olevan velvoitteita eläimiä kohtaan. Ihmiset näkevät Nussbaumin mukaan usein vain velvoitteet, jotka ovat johdettuja ihmisten eduista, mikä on enemmän hyväntekeväisyyttä kuin oikeudenmukaisuutta. Tällaisia näkemyksiä pitää kyseenalaistaa ja laajentaa älykkyyden käsitettä, sekä hylätä ajatus siitä, että ihminen ainoana älyllisenä olentona olisi oikeutettu kohtelevaan muita eläimiä epätasa-arvoisesti.²⁴⁷ Tässä kohtaa siis ajatus ihmisestä eläinten herrana tuotti eriarvoisuutta ihmisten ja eläinten välille.

Tämä oikeusjärjestyksen taustalla oleva eettinen vaikutus voi rakentua erilaisista maailmankatsomuksellisista, uskonnollisista tai muista sisäisistä vakuuttuneisuuksista oikean ja väärän erottelussa. Euroopassa ja Suomessa tätä on ohjannut kristillinen tulkinta oikeasta ja väärästä. Länsimaisen lainsäädännön taustalla olevat kriteerit ihmisyyksilön arvosta, lähimmäisyyden periaatteesta sekä luomakunnan ja elämän suojelemisen periaatteista eivät kuitenkaan ole olleet pelkästään kristinuskon arvoja vaan yhteisiä monille uskonnoille ja katsomuksille.²⁴⁸

²⁴⁶Turun eläinsuojeluyhdistyksen Suomalaisen lyseon rehtorille osoittama kirje 21.10.1880. Da: 1. Kirjekonseptit, jäljennökset 1871–1954, Tesy, KA.

²⁴⁷Nussbaum 2006, 327.

²⁴⁸Sorsa 2018, 66.

Turun eläinsuojeluyhdistys ehdotti myös erilaisia eläimiin liittyviä käsitöitä teetettäväksi kouluissa. Tiedote lähetettiin monelle paikkakunnalle: Muurla, Forssa, Ikaalinen, Kokemäki, Pori, Rauma, Honkajoki, Yläne, Karjalohja, Vampula, Säkylä, Siikainen, Ulvila. Joistain kirjeistä voi kuitenkin päätellä, ettei eläinsuojeluaatetta pidetty niin arvokkaana, että kovin suurella yleisöllä olisi ollut kiinnostusta tukea sitä rahallisesti. Nöyrään sävyyn kirjoitettu kirje Herra käsityönopeettajalle Suomalaiseen yhteiskouluun kertoo:

”Kuten teille lieene tunnettua, eivät meidän eläinsuojeluyhdistyksemme ikävä kyllä ole voineet saavuttaa siksi suurta kannatusta, yleisön puolelta, että tämä olisi aikaan saanut parannusta näiden taloudellisessa asemassa. Näiden yhdistystemme on sen vuoksi täytynyt kärsiä alituista puutetta niin pian kun tulee kysymykseen kustannuksia kysyvä toimenpide.”²⁴⁹

Kyseisellä kirjeellä toivotaan, että käsityönopeettaja valmistuttaisi linnunpönttöjä, joita voitaisiin asettaa kaupungin puistoihin. Kirjeen laatija piti pönttöjä hyvänä käsityöesineenä, ja uskoi, että pönttöjen rakentaminen oli hyvä keino edistää nuorisossa rakkautta eläimiä ja luontoa kohtaan. Käsityönopeettaja suostui pyyntöön, kuten tulee ilmi myöhemmästä hänelle osoitetusta kirjeestä.

Yhdistyksen arkistosta löytyy myös muita pienpainatteita, kuten lapsille suunnattuja pieniä kirjasia. Jotkin niistä kertovat myös yhdistyksen yhteistyöstä muiden Pohjoismaisten eläinsuojeluyhdistysten kanssa. Axel Söderström kirjoitti satusarjaa nimeltä *”Högbarnen och deras vänner.”* Tarina on palkittu ja julkaistu kirjoituskilpailussa, jonka on järjestänyt Ruotsin eläinsuojeluyhdistysten keskusjärjestö ja Ruotsalaisten kansakoulun opettajien johtokunta.²⁵⁰ Nuorisoa pyrittiin kasvattamaan hyvään eläinten kohteluun ehkä siksi, koska usein juuri pikkupojat jäivät kiinni kissojen tai lintujen kiusaamisesta. Toisaalta myös koulut ovat olleet avainasemassa opetustyössä ja nuorissa on nähty ehkä myös mahdollisuus muutokseen.

5.3. Aikuisväestö kohderyhmänä

Eläinsuojeluaatteen edistämiseksi yhdistys perusti yhteistyössä Helsingin eläinsuojeluyhdistyksen kanssa eläinten päivän, mistä kertoo pieni lehtileike yhdistyksen arkistosta. Lehtikirjoituksilla on puhuteltu erityisesti aikuisia ja haluttu herättää heissä kiinnostusta ja arvostusta asiaan.

²⁴⁹ Tesyn kirje käsityönopeettajalle Suomalaiseen yhteiskouluun 12.4.1926. Da; 1, Kirjetoisteet, Tesy, KA.

²⁵⁰ Ha:3. Painotuotteet, Tesy, KA

*”Tänään eläintenystävät juhlistavat Turussa eläintenpäivää, missä yhteydessä myös jaetaan eläinystävällisiä julkaisuja yleisölle. Aivan kuten osoitamme täydellisen kiintymyksen pyrkimyksistämme levittää eläinten parempaa kohtelua, katsomme aiheelliseksi julkaista yleisönosastokirjoituksen eläinten päivän nimittämisestä, jotta ajatus saisi kannatusta. Meillä on jo keuhkotautisten päivä, lasten päivä ja ruotsalaisten päivä, jotka ovat herättäneet ihmisten huomiota ja uhrautuvaisuutta, sekä suuria, yleisinhimillistäviä ja jaloja pyrkimyksiä. Ainoastaan näitä päiviä lisäämällä, saattaa pian myös käydä niin, että niiden lähtökohtainen hyöty vaipuukin unholaan.”*²⁵¹

Yhdistys ei ainoastaan jakanut nuhteita ja sakkoja, vaan myös palkitsi hyvästä eläintenkohtelusta. Arkistosta löytyy esimerkiksi kokouksen esityslista, joka kertoo, miten yhdistys muisti niitä, jotka kohtelivat hyvin eläimiä. Kokouksessa 3. marraskuuta 1908 on ollut läsnä seuraavat arvovaltaiset herrat: Thuring, Bergroth, Holmberg, Blomberg, Vestman ja Nyberg. Kokouksessa on myönnetty diplomi hyvästä eläinhoidosta useille maatalouden parissa työskenteleville ihmisille. Useat heistä ovat torppareita vaimoineen, piikoja, itsellisiä rouvia, talonpoikia ja porvareita. Myös merikapteeni löytyy nimelistasta. Kaikkiaan 29 henkilöä palkitaan diplomilla, joten aivan hukkaan ei eläinsuojeluyhdistyksen työ ole mennyt ja kotieläimiä omistavat ihmiset ovat halunneet panostaa eläintensä hyvinvointiin.²⁵² Toisaalta siis eläimiä hoitaneet ja omistaneet ihmiset saattoivat myös saada palkintoja eläinten hyvästä kohtelusta, mikä kertoi siitä, minkälaista eläinten kohtelua pidettiin toivottuna ja esimerkillisenä.

Turun eläinsuojeluyhdistys edisti eläinten arvostusta palkitsemalla hyvästä eläintenkohtelusta. Diplomit muuttuivat kunniakirjoiksi 1930-luvulla. Esimerkiksi Antti Ryhtä on saanut palkinnon kotieläinten ”hellästä ja hyvästä kohtelusta. Kunniakirjaa luovuttaessaan kohdisti kunnallislautakunnan puheenjohtaja muutamia kiittäviä sanoja Antti Ryhdälle hänen esimerkillisestä huolenpidostaan kotieläimistä, jotka usein liiaksi unohdetaan.”²⁵³ Kunniakirjat olivat asiakirjoja, joilla oli suuri symbolinen merkitys. Ne olivat konkreettinen palkinto ja tunnustus, jolla osoitettiin arvostusta sekä lisäksi todistettiin, että kunniakirjan saaja oli saavuttanut tämän omalla esimerkillisellä toiminnallaan, jota toivottiin muidenkin noudattavan. Kunniakirjoilla haluttiin edistää yhdistyksen yhteistä päämäärää eli eläinsuojeluaatetta.

Kunniakirjat luovutettiin juhlallisoin sanoin ja menoin esimerkiksi kunnallislautakunnan kokouksissa. Luovutuksesta lähetettiin myös virallisin leimoin todennettu ja vahvistettu kirje Turun

²⁵¹ Lehtileike hallituksen kokouspöytäkirjoissa, Ca:1, Turun eläinsuojeluyhdistys ry:n arkisto, Turun kansallisarkisto.

²⁵² Karl Alfred Nyberg, Vuosikokous 3.11.1908, Tesy, KA.

²⁵³ Antto Laiho, Yrjö Niemi, K.O. Väre, Heikki Tuomola 14.1.1935. Ea, Saapuneet kirjeet, Tesy, KA.

eläinsuojeluyhdistykselle. Tammelan kunnan toimisto lähetti yhdistykselle pöytäkirjan otteen ja pienen kirjelmän, jossa luki lähettäjän ja vastaanottajan nimi sekä juhlat sanat: ”*Oheisella pöytäkirjan otteella ilmoitan kunnioittaen tiedoksenne, että Tammelan kunnallislautakunta on juhlallisesti luovuttanut, Antti Ryhdälle lähettämämme kunniakirjan asianomaiselle. – Toimen puolesta: Yrjö Niemi.*”²⁵⁴ Kunniakirjat olivat keskeinen muistamisen keino, jolla haluttiin kunnioittaa ja osoittaa arvostusta ihmisille, jotka kohtelivat eläimiä hyvin. Asiakirjoilla voi Hansenin ja Sundqvistin mukaan olla merkitystä todisteina, ja apuvälineinä ihmisen toiminnalle, koska ne usein vahvistavat sen, mitä on yhteisesti sovittu ja tehty. Lisäksi niillä voi olla symbolista ja välineellistä arvoa.²⁵⁵ Niiden avulla osoitettiin, minkälainen eläintenkohtelu oli toivottavaa.

Turun eläinsuojeluyhdistys puuttui teurastustapoihin, mutta ei kieltänyt teurastamista suoraan. Yhdistys halusi vähentää eläinten stressiä, mutta hyväksyi kuitenkin ajatuksen siitä, että kotieläinten ensisijainen tehtävä oli lihan tuotanto. Siksi tavoitteena oli sekä eläinystävällinen että taloudellinen toimintatapa.²⁵⁶ Koska 1900-luvun alussa Suomessa oli useita ihmiseenkin tarttuvia eläintauteja²⁵⁷ oli sillä merkitystä, miten eläimiä kohdeltiin. Eläinkunnasta olevien tuotteiden laatu ja terveellisyys riippuivat siitä, miten eläviä eläimiä hoidettiin ja lääkittiin sekä lihan ja maidontarkastuksen huolellisuudesta.²⁵⁸ Siksi eläinsuojeluyhdistys jakoi neuvoja ja huomautuksia kotieläinten teurastuksesta. Esitteessä neuvottiin: *Rasittuneesta elukasta ei veri juokse tarkoin, jolloin liha pian turmeltuu!*²⁵⁹

Eläimen näkökulma nousee paremmin esiin ohjeesta 2. ”*Älä koskaan salli elukan nähdä toisen elukan teurastamista, vaan taluta se teurastushuoneeseen vasta sitten kun silmät ovat ensiksi peitetyt.*”²⁶⁰ Kehotus silmien peittämisestä kertoo siitä, että eläinsuojeluyhdistyksen jäsenet saattoivat ajatella, että eläin voi aavistaa ja ymmärtää oman kuolemansa ainakin, jos eläin näki lajitoverinsa kuoleman. Syynä silmien peittämiseen oli siis se, että eläimelle tilanne olisi vähemmän pelottava, jos se ei tiennyt, mitä tapahtuisi. Myös ohjeessa kolme otetaan tilanne huomioon eläintä ajatellen: ”*Vie elukka rauhallisesti ja säälivästi teurastuspaikalle, äläkä koskaan kohtele sitä kovasti ja tunnottomasti.*” Loppupuoli ohjeesta vielä varmistaa, että ohjetta noudatetaan vetoamalla ihmisen etuun: ”*Ankarasta kohtelusta elukka kiusaantuu ja hermostuu, ja tämä taas viivästyttää teurastusta sekä turmelee lihaa,*

²⁵⁴ Yrjö Niemi, Turun eläinsuojeluyhdistykselle osoitettu kirje Tammelassa 19.1.1935, Ea, Saapuneet kirjeet, Tesy, KA.

²⁵⁵ Sundqvist & Hansen 2017, 126.

²⁵⁶ Helminen 2017, 175.

²⁵⁷ Helminen 2017, 54.

²⁵⁸ Helminen 2017, 200.

²⁵⁹ Da:1, Kirjetoistheet, 1871–1954, Tesy, KA.

²⁶⁰ Da:1, Kirjetoistheet 1871–1954, Tesy, KA.

*kun veri ruumiista ei tarkoin juokse pois.*²⁶¹ Eläinsuojelijat ovat pitäneet eläinten asemaa sääliteltävänä, ja halunneet puhua lempeästä ja säälivästä suhtautumisesta eläimiä kohtaan.

Ohjeessa 6 tulee esiin se, millä tavoin teurastaminen tehtiin väärin, ja minkä vuoksi oikeaoppinen tainnutus oli tärkeää. Eläin neuvottiin tainnuttamaan ennen verenvuodatusta, mihin oli käytettävissä vain yksi varma keino, nimittäin ampumakoneella tehty oikeaoppinen otsaluun lävistäminen, joka aiheutti sen, että isoissa aivoissa katkesi tunto ja liikunta-aisti. Monella aikalaisella oli se virheellinen käsitys, että tainnutus tapahtui parhaiten, jos eläintä lyötiin tai ammuttiin niskaan, niskajänteen yläpuolelle, jolloin eläin kaatui maahan ja jää liikkumattomaksi, mutta oli kuitenkin tajuissaan. Tämä tainnutustapa oli yhdistyksen mukaan kauheaa eläinrääkkäystä ja on se teurastusasetuksessa 14 päivästä elokuusta vuonna 1902 150 markan sakon uhalla kielletty.²⁶²

Lopuksi esitteessä vielä kootaan yhteen oikein suoritettujen teurastusten edut: Jos vastuunalaista teurastajanammattia tässä selitetyllä tavalla harjoitetaan, niin säästyy eläimeltä tarpeettomat kärsimykset teurastuksessa ja saadaan *”kaunista ja säilytyskelpoista lihaa”*, jolloin hyötyivät sekä *eläin, teurastaja että yhteiskunta.*²⁶³ Ohjeista voi havaita, että 1900-luvun alussa yhteiskunnassa vallitsi hyötyajattelu, johon vedottiin, jotta myös eläin säästyisi mahdollisimman vähällä kärsimyksellä. Muuta hyötyä ei eläimen näkökulmasta tule esiin ainakaan karjaeläinten elämänkaaren loppuosasta. Eläimen ja ihmisen kuolema nähtiin eri tavalla. Eläimen kuolema itsessään ei ollut eläinsuojelijalle ongelmallinen, mutta kuolemaa ei saanut pitkittää, eikä se saanut olla tuskallinen.

Turussa järjestetyt hevosmyyntipäivät puhuttivat Turun eläinsuojeluyhdistystä ja muita aikalaisia. Eläinsuojeluyhdistyksen puheenjohtajana on toiminut vuonna 1924 Karl Alfred Nyberg. Hänen kirjoittamansa kirje tarjoaa ajan kuvaa hevosmyyntipäiviltä. Kirjeestä nousee esiin, miten eläinsuojelukysymykset ovat näkyneet kaupunkikuvassa. Nybergin kirje kertoo myös siitä, että hevosten elinolot kiinnostivat ihmisiä, eikä yleisesti pidetty hyväksyttävänä, jos hevosia pidettiin huonosti. Nyberg kuvaa hevosia *”kaikkein kurjimpina hevosluuskina”*, eli hevoset olivat jo ulkoisestikin hyvin kurjan näköisiä. Kyseisiä luuskia ei kuitenkaan haluttu jättää piiloon, vaan Nyberg halusi saada asianosaiset vastuuseen, mikä ei ollut mahdollista, jos hevosmyyntipäivät olisi lopetettu. Se olisi ollut kuin roskien lakaiseminen maton alle. Hevosmyyntipäivät julkisena tapahtumana tarjosivat mahdollisuuden puuttua eläinten asemaan.

²⁶¹ Da:1, Kirjetoisteet 1871–1954, Tesy, KA.

²⁶² Da:1, Kirjetoisteet 1871–1954, Tesy, KA.

²⁶³ Da:1, Kirjetoisteet 1871–1954, Tesy, KA.

Hevosten huono kohtelu herätti keskustelua, ja aiheen ympäriltä käyty kirjeenvaihto haluttiin tallentaa Eläinsuojeluyhdistyksen asiakirjoihin. Esimerkiksi kauppias P. Tyllinoja, joka toimi puheenjohtajana yhdistyksessä Eläinten ystävät Turussa, vaati kirjeellään hevosmyyntipäivien poistamista. Puheenjohtajan mukaan yhdistys on tullut siihen tulokseen, että kyseiset hevosmyyntipäivät ovat tärkeitä, koska yhdistyksen eläinsuojeluveteraanien eversti T. Torsten ja neiti Agnes von Konowin mukaan eläinsuojeluyhdistys pystyi valvomaan niitä hyvin, jolloin huijarit saatiin kiinni. Yhdistys on tullut siihen tulokseen, että tapahtuma on saanut valituksia siksi, koska sinne osallistui säännöllisesti myös hevoshuijareita, jotka ”väärillä luulotteluilla koettavat myydä huonoimmat markkinoille tuodut hevosluuskat herkkäuskoisille ostajille, ja muutenkin käyttäytyvät niin, että antavat näille tilaisuuksille tympäisevän leiman.”²⁶⁴

Tämän vuoksi Nyberg on tehnyt johtokunnassa ehdotuksen, että kaikki näille hevosmyyntipäiville osallistuvat asiakkaat merkittäisiin paikalla pidettävään luetteloon, mikä auttaisi huijarien kiinnisaamista. Tällä tavoin myyntipäivät vapautuisivat Nybergin mielestä ”puheena olevista olioista, tulisivat parempaan maineeseen ja houkuttelisivat hyvin hoidettujen hevosten myyjät ja ostajat puoleensa, näitä kun nykyisin ani harvassa näkee mainituilla hevosmyyntipäivillä, mikä tosiasia osaltaan lieene suuresti vaikuttanut antamalla niille eläinrääkkäysleiman.” Nyberg ehdotti myös, että hevosmyyntipäivillä olisi paikalla eläinsuojeluvalvoja tutkimassa olosuhteita, jottei yhdistyksen tarvitsisi luottaa ”asiaa koskeviin nimettömiin kirjelmiin.”²⁶⁵

Turussa toimi 1920 kaksi eläinsuojeluyhdistystä. Nyberg ehdotti yhteistyötä yhdistysten välille kirjoittamalla Tyllinojalle, että tämä voisi yhdistyksestään Eläintenystävät Turussa valita myös paikalle kaksi toimijaa valvomaan tapahtuman sujumista. Turun eläinsuojeluyhdistyksen puolesta valvojiksi oli valittu herrat Agronomi M.L. Nieminen ja S.Koskinen. Lisäksi Turun eläinsuojeluyhdistys on lähettänyt kirjelmiä lähimpien maalaiskuntien kruununnimismiehille, jotta maalaispoliisit ”pitäisivät vaaria järjestyksestä maantieliikenteessä usein mainittujen hevosmyyntipäivien aikana. Lopussa Nyberg vielä viittaa kauppiaan jo aiemmin ehdottamaan yhteistyöhön yhdistysten välillä.²⁶⁶ Ilmeisesti kyse on kauppiasten yhdistyksen ja Turun eläinsuojeluyhdistyksen välisestä yhteistyöstä. Turun eläinsuojeluyhdistys toimi siis yhteistyössä monien erialojen ammattilaisten kanssa, ja edusti myös laillista tahoa tekemällä yhteistyötä nimismiesten ja poliisien kanssa.

²⁶⁴ Nyberg 19.5.1924. Da;1, Kirjetoisteet, Tesy, KA.

²⁶⁵ Nyberg 19.5.1924. Da; 1 Kirjetoisteet. Tesy, KA.

²⁶⁶ Nyberg 19.5.1924. Da; 1, Tesy, KA.

Yhdistykset päättivät yhteistyössä valita 4-henkisen komitean valvomaan hevosmyyntipäiviä. Turun eläinsuojeluyhdistyksestä valittiin agronomi M.L. Nieminen ja S.Koskinen. Komitean tarkoitus oli ”tehdä käyntejä tākäläisillä, myöskin ensiksi pidettävillä, hevosmyyntipäivillä, voidakseen sitten vastaisuudessa kertoa kokemuksistaan ja ehdottaa ne toimenpiteet, jotka voivat olla toivottavia, jotta tulevaisuudessa voitaisiin välttää kaikki ne ilmaukset, mitkä sinänsä joko suuremmassa tai vähemmässä määrin ovat eläinrääkkäystä sekä *mahdollisesti parantaa eläinsuojeluystäviä loukkaavia tai vastenmielisiä asioita.*”²⁶⁷

Kirjeessä on merkittävää, että puhutaan eläinsuojeluystäviä loukkaavista asioista, jolloin eläinsuojelijat toimivat muiden eläinten rinnalla loukkaantuen heidän puolestaan. Tällä tavoin he myös loivat yhteisöllisyyttä ja yhteistä identiteettiä, vaikka se ei ollut yhdistyksellä kovin tietoista. Samalla nousee esiin eläinsuojeluaatteen yhteiskunnallinen merkitys, sillä eläinten kohtelulla oli merkitystä ihmisille, ja raakaa eläintenkohtelua pidettiin vastenmielisenä, ihmiselle vahingollisena. Terry Cook toteaa, että arkistojen myötä tutkijat ja arkistonhoitajat voivat etsiä jälkiä ihmiselämästä ja siitä, mitä merkitsee olla ihminen.²⁶⁸ Eläinsuojelijat rakensivat myös ihmisyyttä eläinsuojeluaatteen ja eläimiin liittyvän vastuun kautta. Heidän jättämänsä asiakirjat kertovat paitsi eläinkäsityksistä niin myös ihmiskuvasta ja siitä, millä tavoin ihanneihmisen tuli toimia.

Pikkulintujen hyvinvointia ja eläinsuojeluaatetta edistämään on laadittu myös lehtikirjoitus, jolla on haluttu tavoittaa laajempi yleisö ja istuttaa aate kasvavaan nuorisoon koulujen ja vanhempien kautta. Kirjoitus lähetettiin julkaistavaksi Uudelle Auralle, Turun Sanomille, Turunmaalle 16.11.1930. Kirjeessä vedotaan turkulaisiin kehottaen heitä yhteisvoimin aloittamaan lintujen talviruokinnan:

Käsissä on se aika, jolloin pohjolan pikkulintujen on kestettävä kovimmat koettelemuksensa. Talviset pakkaset ja kylmien kuukausien hyinen vaippa ovat ynseään kätköönsä kietoneet kaikki ne ruokavarat, joista pikkulintumme talvenkin suvisina päivinä saattavat henkensä pitimiksi löytää ravintonsa.”

Turun eläinsuojeluyhdistys kertoo pystyttäneensä kunnan myöntämällä varoilla linnunruokintatelineitä kaupungin puistoihin. Kirjeessä neuvotaan, minkälainen ruoka kelpaa linnuille ruoaksi, ja miten ruokaa voisi telineisiin viedä. Erityisesti kirjoituksella halutaan istuttaa eläinsuojeluaatetta kasvavaan nuorisoon, sillä se kehottaa vanhempia ja kasvattajia opettamaan

²⁶⁷ Nyberg 5.3.1921, Da:1, Kirjetoisteet 1871–1954, Tesy, KA.

²⁶⁸ Cook 2013, 97.

lapsilleen, kuinka lintuja ruokitaan. Ruokintaharrastuksen ajateltiin herättävän myötätuntoa nuorissa ja samalla vähentävän lintujen kärsimyksiä talvipakkasilla.

Lapset oppisivat sitä tehdessään huolehtimaan muidenkin tarpeista, tarkkaamaan pikkulintujen elintapoja ja elämää lähemmältä. He oppisivat rakastamaan hyväntekeväisyyden synnyttämää iloa, sitä tyydytystä, jonka laupeuden harjoittaminen aina tuo mukanaan. Tällaisen myötätuntoisuuden hyveen herättäminen ei ole meidän aikanamme vähäksi arvattava! Ja toiseksi: pikkulinnuilta varmaankin säästyisi monta huolta ja tarpeettomia kärsimyksiä.

Tämä tällainen askaroiminen, joka näin tarjoutuu kasvavalle nuorisollemme, varmaankin tuottaisi monelle parempaa ja pysyväisempää huvitusta ja tyydytystä, kuin mitä tuottaa se ajanvietto, joka nykyisin sille tarjotaan kehityskautena, jolloin mieli on herkimmillään.

Toivomme, että tämä Turusta käsin lähtöisin aloite olisi herättävä vastakaikua maakunnassamme muuallakin.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen hallitus.²⁶⁹

Kirje kertoo mielenkiintoisella tavalla eläinsuojeluaatteen levittämisestä, kulttuurikamppailusta sekä vuorovaikutuksesta eläinten ja ihmisten välillä. Yhdistyksen jäsenet ovat selvästi ajatelleet, että talvisen luonnon, mitä linnut edustivat ja nuorten välillä olisi vuorovaikutusta, joka edistäisi nuorissa myötätuntoisuuden hyvettä. Eläinsuojeluaatteen kantavaa voimaa, myötätuntoa, haluttiin tällä tavoin istuttaa varttuvaan polveen. Kirje kertoo myös siitä, mitä tiedettiin lintujen käyttäytymisestä ja ravinnontarpeesta.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen kirjetoihteista löytyy useita esimerkkejä aatteen edistämisestä. Turun messut tarjosivat hyvän tilaisuuden eläinsuojeluaatteen herättelemiseen. Turun eläinsuojeluyhdistys kyseli kirjeitse esimerkiksi Kajaanin Puuyrityksen kiinnostusta järjestää messuille näyttelyä yrityksen kauppaamien eläinsuojelutavarain esittelyä varten. ”Koska Messuyleisön keskuudessa arvatenkin löytyy useita eläinsuojelukysymysten harrastajia, tällainen näyttely epäilemättä voisi saada herättävän, innostavan merkityksen.”²⁷⁰

²⁶⁹ Tesyn hallitus 16.11.1930, Da:1, Kirjetoisteet 1871–1954, Tesy, KA.

²⁷⁰ Tesyn hallituksen kirje Kajaanin Puuyritykselle Turku 20.15. 1929. Da:1 Kirjetoisteet, Tesy, KA.

6. Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Tässä tutkimuksessa yritin etsiä vastauksia kysymyksiin, miten Turun eläinsuojeluyhdistys pyrki vaikuttamaan eläinsuojeluaatteen omaksumiseen vetoamalla lapsiin ja nuoriin sekä toisaalta aikuisväestöön ja tällä tavoin tuomaan sosiaalista oikeutta eläimille. Tässä yhteydessä tarkastelin niitä käsityksiä, joita Turun eläinsuojeluyhdistyksessä vaikuttaneilla toimijoilla on ollut siitä, mikä on oikein, ja mitä se on tarkoittanut eläinten kannalta. Pohdin, minkälaista eläinten kohtelua pidettiin toivottuna, eli minkälaista eläinten ja ihmisten yhteiseloä toivottiin. minkälaisia eläinten oikeuksia tavoiteltiin. Toiseksi pohdin eläinkäsityksiä, eli miten eläimet oli jaoteltu hyödyn näkökulmasta, ja miten eläinkäsitykset vaikuttivat siihen, minkälaista suojelua eläimille pyrittiin toteuttamaan. Pitkin matkaa pyrin kuljettamaan ajatusta siitä, että yhdistysarkistot vaikuttavat sosiaaliseen oikeuteen ja pohdin, miten Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkistoa voisi käyttää tuomaan sosiaalista oikeutta eläimille.

Arkistot ja asiakirjat ovat rikas lähde, jonka avulla voidaan tunnistaa menneisyydessä tapahtuneita vääryyksiä ja tukea vääryyksien korjaamista nykyisyydessä tulevaisuutta ajatellen. Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto kertoo väärinkäytöksistä, joita eläimet kokivat ihmisten maailmassa. Arkisto kertoo siitä, minkälaista oli eläinten ja ihmisten välinen vuorovaikutus huonoimmillaan. Koska asiakirjat keskittyvät erityisesti eläinten kaltoinkohteluun, niistä välittyy hyvin karu kuva eläinten ja ihmisten välisestä suhteesta. Siksi ei yksin tämän arkiston pohjalta ole mielekäästä tehdä tutkimusta, missä eläinten omaa toimijuutta voisi nostaa esiin. Vuorovaikutus eläinten ja ihmisten välillä merkitsi pääosin sitä, minkälaisia toimia eläimiin kohdistettiin, miten heitä kohdeltiin ja mitä eläimet tuottivat ihmisille, kuten kulutustuotteita, työvoimaa, taloudellista turvaa. Eläinten yksilöllisyyttä ja toimijuutta ei vielä ajateltu. Turun eläinsuojeluyhdistys halusi, että eläimiä kohtaan osoitettaisiin ennen muuta sääliä, jotta he välttyisivät kärsimykseltä. Eläinten oloja haluttiin myös saada hieman paremmiksi, tallien siivoamiseen kannustettiin ja koirille piti olla koppi pihalla. Jos ei olisi tarjolla muuta arkistoa, jonka avulla voisi tarkastella eläinten ja ihmisten yhteiseloä, voisi eläinten ja ihmisten yhteiselämästä saada kuitenkin hyvin yksipuolisen kuvan. Esimerkiksi lemmikkiyhdistysten arkistot voisivat täydentää kuvaa. Arkisto kertoo miten ihmiset ovat jakaneet eläimet hierarkkiseen arvojärjestelmään, joka on heijastunut myös omistajiin. Kun tämä hierarkia on huomattu, niin sitä voidaan tarkastella kriittisesti ja miettiä, mitä voisi tehdä toisin nyky-yhteiskunnassa.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto kertoi paljon aikansa eläinasenteista, ihmisen ja eläimen vuorovaikutuksesta, eläinsuojeluaatteesta ja eläimen oikeuksista, jotka kietoutuivat usein yhteen

eläimestä saatavan hyödyn kanssa. Aineistosta voi tehdä sen huomion, että eläinsuojelijat eivät halunneet kokonaan kieltää eläinten hyötykäyttöä, esimerkiksi eläinten teurastamista lihan takia. Eläinsuojelijat varoivat asettamasta yleisesti liiallisina pidettyjä vaatimuksia, koska he pelkäsivät, että silloin heitä ei kuunneltaisi lainkaan. Näin he myös puhuivat pitkälti eläinten hyötykäyttöä ylläpitävän yhteiskunnan rakenteiden ehdoilla. Ensimmäiset eläinsuojelijat olivat oman aikansa ihmisiä, joiden toimintaan ovat vaikuttaneet ajan yleinen mielipide, eläinkäsitykset ja uskonto. Eläinsuojeluyhdistys pyrki muuttamaan eläinten kohtelua säälivämmäksi ja hellemmäksi puuttumalla lainsäädäntöön ja varhaiskasvatukseen sekä tapauksiin, missä ilmeni eläinten kaltoinkohtelua.

Arkistosta myös nousi uusia kysymyksiä, joita tarvitsisi tutkia lisää. Arkisto tarjoaa aineistoa, kun halutaan tutkia, minkälaisia eroja löytyy esimerkiksi kissojen ja koirien suojelussa ja miten näitä eläimiä on arvotettu eri tavoin. Aihe vaatisi kuitenkin enemmän vertailuaineistoa myös muista eläinsuojeluyhdistyksistä, lehtikirjoituksista ja verkkokeskusteluista. Lisäksi voisi tutkia, miten lemmikin omistajat ovat havainnoineet omien lemmikkiensä suhtautumista toisaalta kuolemaan ja toisaalta menetykseen. Aihe olisi siksi tärkeä, koska edelleen elää syvässä se näkemys, että eläin ei tiedosta kuoleman merkitystä. Siksi eläimiä myös tapetaan suruttomasti suojelun nimissä tai kun kulutusyhteiskuntaan ja kertakäyttökulttuuriin totunut ihminen päättää viedä lopetettavaksi hetken mielihoiteesta hankitun lemmikin. Myös eläinten merkitystä ihmisten hyvinvoinnin kannalta ja toisaalta päinvastoin voisi tutkia. Voisi tutkia enemmän, minkälainen eläinsuhde on lemmikin ja ihmisen suhde, onko se vallankäyttöä vai vastavuoroisuuteen perustuvaa symbioosia.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen ensimmäisinä vuosikymmeninä eläimet olivat olemassa pääasiassa ihmisten tarpeita varten. Ne toivat ihmisille elannon ja muuta aineellista hyvää. Niiden arvo määrittyi sen mukaan, miten hyvin ne palvelivat ihmistä. Kun 1900-luvun alusta alkaen lemmikkieläimen rooli alkoi yleistyä, joutuivat yhteiskunnan normit ja järjestys puntariin ja tietyt ihmis- ja eläinryhmät sekä heidän elämäntyyliinsä suurennuslasin alle. Lemmikin roolia ei pidetty vielä kovin suuressa arvossa. Yksinäinen naiseus, eläimyys ja villi luonto rehotti yhteiskunnan marginaalissa haastaen ydinperhemallin, jolloin talonmiehet pistettiin siivoustyöhön ilmiön kitkemiseksi. Rotan, kissan ja naisen yhteiselon rinnalla arkistosta löytyi merkkejä ihmisen ja hevosen kumppanuudesta, hyvinvoivia koiria ruokakuppiensa äärellä, rakkautta pikkulintuihin ja ihannekuvia siitä, minkälaista ihmisen ja eläimen välistä kumppanuutta toivottiin. Oli asialleen uskoutuneita, sinnikkaita, hyvyteen uskovia eläinsuojelijoita, eläinten käyttäytymistä ymmärtävä säätyläisnainen, joka yritti myös kissan arvoa nostaa ja osoitti rotallekin sääliä, kurittomia lapsia, sekä esimerkillisiä, eläinten suojelusta kirjoittavia nuoria, sekä hellästi eläimiä kohtelevia karjanhoitajia.

Turun eläinsuojeluyhdistys piti eläinsuojeluaatetta esillä monin keinoin ja ihmisiä, varsinkin lapsia ja nuoria kannustettiin eläinten lempeään ja säälivään kohteluun, minkä ajateltiin myös tuovan pelastuksen ihmissielulle. Siksi aatteen kohde olikin ihminen, toissijaisena vasta eläin. Eläinten ei haluttu kärsivän, koska se raaisti ihmistä ja vaaransi hänen sielunsa. Toisaalta eläinten kärsimys tunnistettiin ja se herätti sääliä. Aineistosta erottui selkeästi, että yhdistys halusi istuttaa eläinsuojeluaatteen erityisesti varttuviin lapsiin ja nuoriin, ja toisaalta se, millä tavoin yhdistys puuttui havaitsemiinsa epäkohtiin yhteiskunnassa käytännön tasolla. Yhdistys oli havainnut, että joutilas nuoriso kiusasi huvikseen esimerkiksi pikkulintuja ja kissoja, minkä vuoksi yhdistys suuntasi nuoriin erilaisia eläinsuojeluaatteen opetuskampanjoita. Aikuisväestön osalta eläinten hyväksikäyttö perustui rakenteellisemmin eläimistä saatavaan aineelliseen ja taloudelliseen etuun, mikä näkyi erilaisina eläinten väärinkäyttö ja -rääkkäystapauksina. Yhdistys kohdisti aikuisiin erilaisia valistustoimia ja lisäksi yhdistys kannusti hyvään eläintenkohteluun palkinnoin ja kunnianosoituksin.

Eläinten suojelu ei merkinnyt yhdistyksen ensimmäisinä vuosikymmeninä vielä välttämättä sitä, että olisi osattu katsoa maailmaa eläinten silmin. Eläinsuojelijat yrittivät varovasti kitkeä pahimpia väärinkäytöksiä, mutta hyväksyivät tuholaisiksi ja haittaeläimiksi käsitteellistettyjen eläinten tappamisen, kunhan se tapahtui ”inhimillisesti.” Eläinsuojeluviroissa toimi hyvin erilaisia ihmisiä, joiden eläinkäsitykset vaihtelivat. Eläinrakkaus ei välttämättä ollut eläinsuojeluviranomaisia liikkeellä pitävä voima, vaan heillä oli toisenlaisia tavoitteita, kuten ihmisen jalostaminen hyveellisemmäksi, sekä ihmiselle turvallisempi ja hygieenisempi kaupunki. Niitä eläimiä, jotka palvelivat ihmistä parhaiten, pidettiin hyvinä ja suojeltavina, koska ihminen nähtiin luomakunnan keskuksena.

Eläinten oikeuksien puuttuminen on rakenteellinen ongelma, joka kirjataan lakiin aina hieman erilaisin sanoin, mutta edelleen ihmisen oikeudet menevät muiden eläinten edelle. Eläinten ihmisistä riippumattomat oikeudet eivät olleet vielä 1871–1960-luvuilla esillä eläinten suojelijoiden puheissa. He kuitenkin kokivat, että ihmisen ja muiden eläinten välinen suhde on kaksisuuntainen, ja ihmisillä oli velvollisuuksia eläimiä kohtaan. Lisäksi he pitivät eläinten huonoa kohtelua eläinten ystäviä loukkaavana, jolloin he asettuivat muiden eläinten rinnalle.

Eläinsuojelutyö oli luonteeltaan valistustyötä. Rangaistuksina huonosta eläinten kohtelusta annettiin usein vain ”asiaan kuuluvaa opetusta” tai ”vakava varoitus.” Suurimpia rangaistuksia olivat korkeat sakot, ja asian vieminen raastuvan oikeuteen. Ehkä nuorille saattoi olla myös kova paikka, kun heidän tekemistään typeryyksistä kirjoitettiin lehteen ja kerrottiin koulussa. Se oli häpeärangaistus, joka saattoi aiheuttaa nuorille hieman päänvaivaa. Mutta aineistosta ei selviä, kirjoitettiinko lehteen niiden

poikien nimiä, jotka syyllistyivät eläinräkkäykseen. Ja koska kissojen ja lintujen kiusaaminen oli usein poikien harrastuksena, he ehkä myös rehvastelivat teoillaan.

Pohdittaessa sitä, olisiko Turun eläinsuojeluyhdistyksen toiminnassa ollut nähtävissä merkkejä eräänlaisesta kulttuurisesta kamppailusta porvarillisten luokkien ja talonpoikien välillä, niin asetelma ei nouse kovin selkeästi esiin, mutta on täysin mahdollinen. Eläinsuojeluaatteen taustalla vaikuttivat kristilliset arvot, joita pyrittiin kylvämään kansan keskuuteen. Eläinsuojelijat olivat usein kaupunkilaisia, ja he pitivät myös velvollisuutenaan ojentaa ja ohjeistaa maalaisväkeä. Myös eri väestöryhmiin kohdistettiin erilaisia toimia, nuorille suunnattiin opetusta ja valistusta, aikuisille näiden lisäksi erilaisia kurinpitotoimia.

Luokkakako ei kuitenkaan näy kovin merkittävästi aineistossa. Eläinten puolustajia on noussut Suomessa kaikista yhteiskuntaluokista, vaikka varakkaat säätyläiset olivatkin näkyvimpiä aatteen kannattajia. Yhdistykseen kuului myös maanviljelijöitä, joten eläinsuojeluaate ei ollut selkeästi yhteiskuntaluokkaan liittyvä asia. Varallisuuden jakautuminen yhteiskunnassa on tärkeä sosiaalisen oikeuden kysymys, ja siitä syystä jotkin toimet, joita kohdistettiin eläimiä omistaviin ihmisiin, olivat myös vähävaraisiin kohdistunutta vallankäyttöä. Aihetta voisi pohtia syvemmin, mutta se jäisi toiseen tutkimukseen. Tutkimusta tarvittaisiin myös lisää Turun eläinsuojeluyhdistyksen uudemmista vaiheista, Eerikäisen arkistosta ja ajasta Anja Eerikäisen jälkeen. Myös vapaaehtoisten tekemää työtä voisi tutkia ja mitä kaikkea on rönsynnyt Turun eläinsuojeluyhdistyksestä. Moni nykyinen jäsen kuuluu esimerkiksi Trofeeton EU-ryhmään, jonka työtä voisi tarkastella myös monella tavalla.

Nykykeskustelu eläinten oikeuksista ei ole kovin erilaista, kuin se on ollut siitä asti, kuin Turun eläinsuojeluyhdistys tallensi ja muodosti tutkimaani aineistoa. Vielä nykyäänkin elävät sitkeässä yhdistyksen alkuperäiset ajatukset lintujen suojelemisen tärkeydestä, ja jako hyöty ja haittaeläimiin näkyy edelleen. Esimerkiksi eräs Turun eläinsuojeluyhdistyksen entinen hallituksen jäsen puhuu kissoista sosiaalisessa mediassa samalla tavalla kuin Salkovuo. Näkemykset hyvästä eläinten kohtelusta eivät ole mustavalkoisia. Niinpä ihmisillä on vielä paljon työtä oppiakseen ottamaan huomioon myös muiden eläinten intressit. Ne kietoutuvat osittain yhteen ihmisoikeuksien kanssa. Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkiston asiakirjat kertovat, että eläinten oikeuksien toteutumisen piti tapahtua vallitsevan yhteiskunnan rakenteiden ehdoilla. Niinpä silloin kun haluttiin perustella, miksi eläintä piti kohdella paremmin, sitä perusteltiin ihmisten edulla. Eläinten oikeudet eivät saaneet olla ihmisiltä pois.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen asiakirjat voivat toimia tutkimustyössä sosiaalisen oikeuden työkaluina. Kiinnostava lisätutkimusaihe olisi esimerkiksi, millä tavalla arkistoissa voitaisiin tuoda mahdollisimman monipuolisesti esiin eläinten asemaa, tuoda esiin eläinten toimijuutta, purkaa eläin-ihminen jaottelua ja parantaa eläinten sosiaalista oikeutta myös erilaisten eläinten näkökulmasta. Voisi myös tutkia syvemmin, miten eläinsuojelu on ymmärretty ja mitä tarkoituksiperiä sen taustalla on. Eläinsuojelua tarvitaan yhtä kauan kuin ihmisillä on oikeus omistaa eläimiä ja käyttää heitä resurssina. Voisiko ihminen luoda uudenlaisen eläinsuhteen, mikä ei pohjautuisi yksipuoliseen hyötyyn? Minkälainen voisi olla hyvä ja oikeudenmukainen ihminen-eläinsuhde?

Eläinsuojelutyö on luonteeltaan käytännönläheistä, eikä kaikesta jää merkkiä arkistoon, sillä vapaaehtoisten ja työharjoittelijoiden tekemä eläinsuojelutyö ei välttämättä jätä jälkiä, eivätkä kaikki edes kuulu Turun eläinsuojeluyhdistykseen. Esimerkiksi ollessani itse eläinhoitolassa työkokeilussa, työhön kuului eläinten hoitoa, ruokintaa, tilojen siivoamista ja pienten pentujen tuttipullosyöttämistä. Lisäksi vastasin puheluihin, ja otin ylös soittopyyntöjä. Eläinsuojeluvalvoja Heidi Leyser oli paljon poissa hoitolasta, koska hänen piti tehdä paljon esimerkiksi tarkastuskäyntejä ja huostanottoja. Hänen työtään voisi luonnehtia sekä ensihoitajan että poliisin työksi. Yhteistyö poliisien kanssa on myös keskeinen osa hänen arkeaan. Siksi myös poliisin arkistoista voisi löytyä tietoja, jotka täydentäisivät kokonaiskuvaa Suomen eläinten asemasta. Pieni aineisto kertoo oikeastaan eläinsuojelutyöstä vain murto-osan, mutta voisi tutkia, mitä jää näkymättömiin. Otin työkokeiluni aikana myös paljon valokuvia. Turun eläinsuojeluyhdistyksen vanhemmassa arkistossa ei ole kuvia lainkaan, mutta Anja Eerikäisen arkistossa on runsaasti Eerikäisen tuottamaa kuva-aineistoa.

Toteutuivatko eläinten oikeudet aikana, jolloin Suomen ensimmäiset eläinsuojelijat raivasivat tietä eläinsuojeluaatteelle? Monessa tapauksessa eivät ja eläinten historia on pitkälti uhrihistoriaa. James Booth toteaa, että oikeus ei voi korjata enää sitä, mikä on rikki, eikä palauttaa maailmaa ennalleen, koska aikaa ei saa koskaan takaisin, eikä mitään voi tehdä taannehtivasti. Mutta kuitenkin kokonaisuuden ja palautumisen toivo on tuuli oikeuden purjeissa. Siksi tarvitaan lisää tutkimusta niistä asioista, joista historia on hiljaa.²⁷¹ Wallace toteaa, että kuolleille, jotka kärsivät epäoikeudenmukaisuutta, emme voi enää tarjota korvausta. Vain kunnioittamalla heitä ja heidän kamppailujaan ja etsimällä muutosta voimme toivoa, että sillä on vaikutusta nykyajassa eläviin ja vielä syntymättömiin. Epäoikeudenmukaisuuden tunnustaminen ja kärsineiden yhteisöjen ja yksilöiden muistaminen varmistaa, että kuolleet eivät häviä menneisyyteen, vaan heidän muistonsa elää ja sillä on merkitystä yhteisöille ja yksilöille nykyajassa, erityisesti kulttuurisissa yhteyksissä,

---

²⁷¹ Booth, 2006, 112.

joissa lineaarinen käsitys menneisyydestä nykypäivään ei ole kiinteä ja menneet epäoikeudenmukaisuudet voidaan muistaa ja tuntea vielä nykyajassa elävien mielissä.²⁷²

Ihmisten ja eläinten vuorovaikutuksessa on usein kysymys valta-asetelmasta. On siis aika kysyä itseltämme Ian McCallumin tärkeä kysymys:

*Olemmeko valmiita laskeutumaan alas valtaistuimiltamme, olemmeko halukkaita kääntämään sen pyörteen, johon olemme itsemme ajaneet, toisinpäin kohti parannusta. Jokin minussa sanoo, että emme, vaan syöksypyörre on jo liian voimakas. Mutta toisaalta ihminen on aina ollut myös taipuvainen sopeutumaan muutoksiin ja erilaisuuteen. Ja kun ihminen on valmis tunnustamaan, että myös hänen kärsimyksensä on osa parantumista, niin muutos on mahdollinen. Jos ei ole liian myöhäistä, voimmeko uudelleen löytää itsemme luonnosta?*²⁷³

Nussbaum toteaa, että on jo pitkään ollut selvää, että globaalin oikeudenmukaisuuden saavuttaminen vaatii monien sellaisten ihmisryhmien huomioon ottamista, joita ei aikaisemmin ole otettu huomioon tasavertaisina oikeudenmukaisuuden kohteina. Aidosti globaali oikeudenmukaisuus vaatii, että emme etsi maailman laidoilta vain oman lajimme edustajia, vaan kohtaamme myös muut eläimet olentoina, joilla on oikeus kunnolliseen elämään.²⁷⁴

---

²⁷² Wallace 2020, 244.

²⁷³ McCallum, 2008, 2.

²⁷⁴ Aaltola 2013, 111.

Lähdeluettelo

Julkaisemattomat alkuperäislähteet

Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto, Turun kansallisarkisto.

Lähdejulkaisut ja asiakirjakokoelmat

Hallituksen pöytäkirjat 1871–1961, Ca:1, Tesyn arkisto, KA.

Vuosi -ja yleiskokousten pöytäkirjat Cb:1, 1871–1961, Tesyn arkisto, KA.

Kirjetoisteet Da:1 1871–1954, Tesy, KA.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen kirje Henkilöstöjohtaja A.G. Timgrenin lakiasiaintoimistoon, Turun ylipistossa 12.5.1954, Da:1, Kirjetoisteet, Tesy, KA.

Vuosikertomukset 1871–1960, Db, Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto, KA.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen pienoishistoriikki, 1921, 6–7, Tesy, KA

Turun eläinsuojeluyhdistys, Ea:1, Saapuneet kirjeet 1902–1962, Tesy, KA.

Höijer, Allan: Helsingissä postileiman päivänä (ei vuotta), Ea:1, Saapuneet kirjeet 1902–1961, Tesy, KA.

Eläinsuojeluvalvojan raportit 1949–1953, Eb. Tesy, KA.

Yhdistyksen perustamisasiakirjat, säännöt ym, Ha:1, Tesy, KA.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen säännöt, Sosiaalihallituksen hyväksyminä 7.4.1921, Ha:1, Tesy, KA.

Djurskyddsföreningar önskar skatt på katt, 13.10.1952, *Hufvudstadsbladet*, Sisällön mukaan järjestetyt asiakirjat, Ha:4, Painotuotteet, Tesy, KA.

Turun eläinsuojeluyhdistys: Turun eläinsuojeluyhdistyksen pienoishistoriikki, Uusi Auras Tryckeri 1921, Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto, Turun Kansallisarkisto.

Söderström, Axel: *Högbybarnen och Deras vänner*, A-B Engelska Boktryckeri 1933, Ha:4.

Painotuotteet, Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto, Turun Kansallisarkisto.

Söderström, Axel: *Hästkarlar och transpori i Gamla Karleby stad och Karleby kommun 1872–1932*, Gamlakarleby, Turun yliopisto, 1956.

Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto, Vakka, Kansallisarkisto.

Nuorteva, Santeri: Vivisektionia koskeva kansan eduskunnalle jätetty esitysehdotus, Kirjapaino-osakeyhtiö sana, Helsinki 1907.

Sanoma -ja aikakauslehdet

Belmonte, Kimberly & Opatow, Susan: *Archivist on Archives and Social Justice*, Qualitative Psychology © 2016 American Psychological, Vol. 4, No Association 2017.

Cox, Andrew Martin & Sadler, Rosa: *Civil Disobedience in the Archive: documenting women's activism and experience through the Sheffield Feminist Archive*, Archives and Records Volume 39, nro 2, 158-173, Routledge Taylor & Francis Group, Information school, University of sheffield, UK, 03.07.2018.

Flinn, Andrew: *Community Histories, Community Archives: Some Opportunities and Challenges*. *Journal of the Society of Archivists*, Volume 23, 2.9.2007.

Duff, Wendy M, Flinn, Andrew, Suurtamm, Karen Emily, Wallace, David A: *Social Justice Impact of Archives, A preliminary investigation*, *Archival Science*, painos 13, tammi ja joulukuu 2013.

Hansen, Lars-Erik & Sundqvist, Anneli: *Memory at Stake – Swedish private archives in a changing landscape*, *Archives and Manuscripts* vol. 44, nro 3, 2016.

Huhta, Hannele: Maa ilma hierarkioita, Vihreä Tuuma Ajatuspaja Vision verkkolehti 14.12.2015. <https://www.vihreatuuma.fi/maailma-ilman-hierarkioita-2/>

Ian Michler, *If it Stays, it pays, Africa Geographic*, syyskuu 2010.

Karlsson, Svenolof: Kun susi hävitettiin maasta, Katternö 1.1919.

Kuusanmäki, Jussi: Yksityisluontoiset asiakirjat, 275, Eljas Orrman, Elisa Pispala, *Suomen historian asiakirjalähteet*, Kansallisarkisto, WSOY Helsinki 1994.

Niemi, Ari: Ikäloppu eläinsuojelulaki säilyi, Pääkirjoitus Turun s Sanomat 18.3.19.

McKeithen, William: *Queer Ecologies of Home: Heteronormativity, speciesism, and the strange intimacies of Crazy Cat Ladies, Gender, Place and Culture, A Journal of Feminist Geography*, 25.1.2017, Routledge Taylor & Francis Group.

Oestreicher, Cheryl: *Introduction to the Archival Advocacy Sampler, SAA Sampler, Archival Advocacy, Society of American Archivist* 2013.

Orrman, Eljas & Pispala, Elisa: Suomen historian asiakirjalähteet, Kansallisarkisto, WSOY, Helsinki 1994.

Räsänen, Tuomas & Syrjämaa, Taina: *Shared Lives of Humans and Animals: Animal Agency in the Global North*, London Routledge Ltd 217.

Svärd, Proscovia: *The Woes of the Swedish Private Archival Institutions, Records Management Journal* painos 27, nro 3.2017, Emerald Publishing Limited, Informaatitieteiden laitos, Etelä-Afrikan Yliopisto, Etelä-Afrikan ja Söderströmin Yliopisto Ruotsissa 2.1. 2016.

Tikkanen, Jouni: Sylvian joululaulu on voitu ehkä ymmärtää väärin, Suomen Luonto 24.12.2015.

Valta, Jenni: Eläin tulee lähelle, Aurora nro 2.2015, Turun yliopisto

Vähäsarja, Sari: Koiravero katosi kartalta – kyseessä oli jäännös, jota harva maksoi aikaisemminkaan, Yle uutiset 16.11.2017.

Wahlberg, Birgitta: Suomen eläinoikeusjuristit Ry, Eläinten vuoro, Hän ei Se,
<https://www.elaintenvuoro.fi/>

Vehmas, Mika: Kun hevonen tarvitsi semmoisen kurituksen, Suomen historian pro-gradu 2019 Jyväskylän yliopisto.

Aikalaikirjallisuus

Höijer, Allan & Ullner, Constance: Lasten eläinsuojeluoppi, Raittiuskansan kirjapaino OY Helsinki 1916.

Topelius, Zachris: Lukemisia lapsille.

Tutkimuskirjallisuus

Aaltola, Juhani, Valli, Raine: Ikkunoita tutkimusmetodeihin, PS-kustannus, Jyväskylä 2010.

Aaltola, Elisa & Sami, Keto: Eläimet yhteiskunnassa, Into Kustannus Oy Helsinki 2015.

Aaltola, Elisa: Johdatus eläinfilosofiaan, Gaudeamus, Helsinki 2013.

Ahmas, Kristina, Hieta, Hanneleena, Kiiskinen, Karri, Mäki, Maija, Roivainen, Päivi & Sund, Ann-Helen: Liikettä rajapinnoilla: Keskusteluja etnologian osallistavuudesta, Ethnos ry Helsinki, Turun yliopisto, Turku 2019.

Artukka, Topi, Keskinen, Jarkko & Saarenpää, Taina: Kaupungin varjoissa, arkistojen valossa, Otava, Sigillum Turku 2018.

Bamberg, Jarkko, Jokinen, Pekka & Laine, Markus: Tapaustutkimuksen taito, Gaudeamus, Helsinki 2007.

Bastian, Jeannette A: *Community Archives The Shaping of Memory, Bringing Literature to Readers*, Facet Publishing 2009.

Booth, James: *Communities of Memory, On Witness, Identity, and Justice*, Cornell University Press 2006.

Brown, Caroline: *Archives and Recordkeeping: Theory into Practice*, Facet Publishing 2014.

Blouin, Francis Xavier & Rosenberg, William G.: *Archives, Documentation, and Institutions of Social Memory*, University of Michigan Press 2011.

Calof, Linda: *Making Animal Meaning*, Michigan State University Press 2011.

Croft, Darren P, Richard, James, Krause, Jens: *Exploring Animal Net Work, Overview*, Princeton University Press 2008.

Cox, Richard J. & Wallace, David A: *Archives and the public good: accountability and records in modern society*, Greenwood Publishing Group, Westport Connecticut, Lontoo 2002.

Duff, Wendy M, Flinn, Andrew, Saucier, Renée, Wallace, David A: *Archives, Recordkeeping and Social Justice*, Ensimmäinen painos 2020, Routledge 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4RN ja Routledge NY.

Derrida, Jacques: *An animal Therefore I am*, Fordham University Press 2008.

Ehn, Billy & Löfgren, Orvar, *Kulturanalys: Et etnologiskt perspektiv*, Ljungbergs Tryckeri, Lund, LiberFörlag, Klippan 1982.

Eronen, Ulla: Piiskat piiloon, tunkki tulee, Joensuun eläinsuojeluyhdistys 1899–1999, Gummerus 1999.

Hakala, Petra, Hirvilahti, Lauri & Pohjola, Marja: Arkistot kuntoon, Tieteellisten seurain valtuuskunta Vaasa 2010.

Jantunen, Timo: Myötätunto ja viisaus Topeliuksen ajattelussa, Basam Books Oy, Helsinki 2019.

Jumppanen, Hannes: Eläinsuojelulainsäädäntö pääpiirteittäin, Yliopistopainos Helsinki 1986.

Kallio, Erkki: Riistatarhauksesta tarhaturkikseen, Kettutarhaus Suomessa 1900–2004, Turun yliopisto Suomen historia 2007.

Keinänen, Minna & Nyman, Harri: Kissojen Suomi – Katit historian poluilla, SKS Porvoo 2012.

Krebber, André & Roscher, Mieke: *Animal biography – Re-Framing Animal Lives*, Palgrave Macmillan US, 19.10.2018.

Lappalainen, Markku: Eläinten asialla, New Print Oy, Uudenkaupungin paino 2003.

Litzen, Veikko: Arkistinhoidon opas, Valtionarkiston julkaisuja Helsinki 1980.

Lybeck et al, Jari: Asiakirjahallinnon oppikirja, Arkistolaitos 2006.

Nieminen, Hannu: Sata vuotta eläinten puolesta, Helsinki, Kotkankatu 9, Helsingin eläinsuojeluyhdistys 2001.

Nussbaum, Martha C.: *Frontiers of Justice*, Cambridge Press & Harvard University Press 2006.

Nykänen, Mikko: Yksityisarkistojen moninaisuudesta, Tutkijan Blogi Vaasan maakunta-arkisto, <http://nakokulmiaarkistosta.blogspot.com/2011/03/yksityisarkistojen-moninaisuudesta.html>.

Ranki, Kreetta: Eläinten hyvinvointi uuden ajan alun eläinkäsitysten valossa, Turun yliopiston Filosofian laitos joulukuu 2009.

Suhonen, Riitta, Vaartio-Rajalin, Heidi, Lonkila, Kirsi-Marja, Leino-Kilpi, Helena: Käsiteanalyysi – Harjoittelua eettisten ongelmien tarkasteluun, Turun yliopisto 2010.

Yleisteokset, ensyklopediat ja sanakirjat

Duranti, Luciana, Fraks, Patricia C: *Encyclopedia of Archival Science*, Rowman & Littlefield cop. 2015.

Tuomivaara, Salla: *Searching for the Roots of Exclusion, animals in the sosiologies of Westermarck and Durkheim*, Omakustanne 2018, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201804241569>

Liite 1.

Axel Söderström Ensilumi

”Kaunis kesä oli takanapäin. Kukat olivat kuihtuneet ja perhoset kuolleet ja mehiläiset pysyivät pesissään. Puut olivat pudottaneet lehtensä maahan, missä ne olivat muuttuneet jo ruskeiksi ja kurppaisiksi ja tuuli tuiversi niitä edestakaisin kahisutellen.

Mutta hyvä Jumala rakastaa kaikkea kaunista. Kun hän lehteilee suurta kirjaansa siten, ettei enää yhtään kaunista kuvaa näy, niin toinen yhtä kaunis maisema ilmestyykin kirjan arkille. Nyt hän otti esiin lumimasiinansa ja ravisteli tätä niin, että se alkoi muotoilla toinen toistaan taidokkaampia ja ihmeellisempiä lumihiihtaleita niin että pian koko taivas tuprusi lunta tulvillaan. Ne leijailivat hiljalleen maahan, koska niillä ei ollut kiire ja matka oli pitkä. Kun kaksi lumitähteä leijailivat lähelle toisiaan, ne tarttuivat toistensa sakaroihin niin, että lopulta ne muodostivat suurempia hiihtalekudelmia tai koruja ennen kuin laskeutuivat lumihunnuksi maahan. Kerros toisensa jälkeen lumivaippa sai lisää paksuutta ja peitti alleen hiljalleen kukat, pensaats ja puut, kunnes maassa oli suuri luminen viltti.²⁷⁵

Kaksi pientä lasta riensi ulos ja riemuitsi ihastuksissaan ensilumen näkemisestä. He ihastelivat leijailevia hiihtaleita, jotka kimmelsivät kirkasta taivasta vasten. Lapset antoivat hiihtaleiden laskeutua poskilleen ja kasvoilleen, jolloin hiihtaleet sulivat muodostaen kylmiä kyyneleitä. Lapset kutsuivat hiihtaleita, ja koettivat pyydystää niitä juosten ympäriinsä. Ja kun lunta tuli niin paljon, että lapset saattoivat jo koettaa pyöritellä siitä lumipalloja, heillä oli aina vain hauskenpää.

Lasten nimet olivat Erik ja Karin. Erik oli 9-vuotias ja Karin 7. Heidän äitinsä hyöri sillä välin keittiössä laulellen itsekseen, kun hän valmisteli päivällistä. Silloin tällöin hän loi katseen ikkunasta pihalle, missä lapset riemuitsivat, mikä sai hänet hymyilemään itsekseen. Hän iloitsi heidän puolestaan. Juuri oikealla hetkellä lapset tulivatkin sisälle nälissään, väsyksissään leikin tiimellyksestä ja kylmissään käsistään. Isäkin saapui sisälle navettatöiltään. Äiti kattoi pöydän ja kaikki istuivat sen ääreen syömään. Silloin he kuulivat levotonta linnun liverrystä ulkoikkunalta. Lintu nokki hädissään lunta, koska se luuli, että se oli syötävää.

”Voi pientä raasua, hänellä on varmasti nälkä”, äiti totesi säälien.

”Onpa hän kaunis!” Karin huudahti. ”Keltainen liivi, harmaa päällystakki ja musta myssy! Mikä lintu tämä voisi olla?”

”Se on talitiainen!” Erik tiesi. ”Onko meillä mitään ruokaa hänelle, äiti?”

---

²⁷⁵ Turun eläinsuojeluyhdistyksen arkisto: Axel Söderström, Högbybarnen och Deras vänner, s.3.

”Ei meillä nyt ole”, vastasi äiti ja lisäsi: ”siksi hän tulee tuohon ikkunalle.”

Talitiainen pyrähti tiehensä ja lapset kiiruhtivat ikkunaan nähdäkseen, mihin suuntaan se lähti. He eivät nähneet sitä enää, mutta sen sijaan kokonainen varpusparvi hyppeli sinne tänne ja etsi ruokaa lumen seasta. Niiden keskellä hyppelehti kaksi keltasirkkua ja kirkkaan punainen punatulkkku.

”Heillä on tietenkin myös nälkä!” Karin totesi.

”Kyllä varmasti”, virkkoi isä: ”Nyt heille koittavat vaikeat ajat. Me voimme iloita lumesta, me, joilla on lämmin tupa, johon voimme palata lämmittelemään, kun sormiamme alkaa palella, ja hyvää lämmintä ruokaa syödäksemme, mutta varpusilla on vain kattotiiliä, joiden alle mennä asumaan, ja keltasirkuilla, punatulkuilla ja talitiaisilla, jotka asuvat kaukana metsässä, on vielä huonompi suoja. Jos ne vain saavat ruokaa, ne selviytyvät kyllä, mutta ei ole helppoa löytää mitään syötäväksi kelpaavaa lumen alta.”

”Kuolevatko ne muuten, nääntyvätkö ne kuoliaiksi?” Karin kysyi silmät kyynelissä.

”Eivät kuole,” sanoi äiti hymyillen vakuuttavasti ja luotettavasti, ”me saamme hyvin auttaa niitä.” Nyt lapset tulivat iloisiksi ja innokkaiksi. He halusivat kiiruhtaa ulos ruokkimaan lintuja.

”Odottakaahan!” äiti sanoi. ”Ottakaa luuta mukaan ja lakaiskaa lumeen kohta, mihin ne voivat tulla syömään. Tulkaa sitten sisään, niin saatte jotain linnuille.”

Kun lapset menivät lakaisemaan lunta pois ikkunalta nähdäkseen, kun linnut söivät, äiti pilkkoi leivän kanteja ja murusti niitä varpusille. Hän otti myös esiin joitain taliviipaleita, jotta talitiaiset saisivat niiden herkkua. Muruset hän laittoi kulhoon, jonka lapset asettivat ulos maahan. Pian kun lapset olivat asettaneet ruoat tarjolle, linnut jo pyrkivät aterioimaan. Katoilta, puista ja pusikoista ja navetasta ja metsästä, linnut lensivät iloisina syömään pitoihin. Lapsilla oli hauskaa katsella ikkunan läpi, kuinka linnut söivät. Jopa äidin piti välillä tulla katsomaan. – ”Katso, tuolla on kaksi keltasirkkua, jotka haluavat saman leivän palan!”

”No nyt toinen niistä otti leivän, ja lensi tiehensä!”

”Ei mutta katso, miten talitiainen pitää lihanmurua, kun hän nokkii sitä sopivamman kokoiseksi suupalaksi!” Mutta silloin Karinilta pääsi hätäntynyt kirkaisu.

– ”Kissa!” huudahti hän. ”Se lähestyy hiipien tuolta heinikosta! Ei sinä et saa, häijy kissa!”

Erik juoksi ulos paljain päin. Hän unohti sulkea oven perässään, äiti sai sulkea sen. Kun hän säntäsi pihalle, kissa jo valmistautui hyökkäykseen. Linnut eivät huomanneet häntä. (poikakissa) Mutta ne

näkivät pojan ja lensivät nopeasti katolle ja puihin. Erik juoksi kohti kissaa, joka ojentautui ylös ja istuutui asettaen häntänsä maahan näyttäen siltä, kuin ei edes olisi ajatellutkaan hyökätä lintujen kimppuun. ”Tuhma kissa!” Erik torui ja nosti kissan syliin ja toi sen sisälle. Hän ajatteli ensin pyytää, että äiti antaisi kissalle kunnon selkäsaunan, mutta kun kissa alkoi kehrätä ja hieroa pehmeää turkkiaan hänen poskeaan vasten, alkoi hän epäröidä. Hän jäi seisomaan keittiön lattialle ja katsoi äitiään. Kissa hyppäsi lattialle ja naukui. Hän halusi maitoa.

”Hyi sinua, että voitkin olla niin pahansuopa!” Karin huusi. Häntä kissa ei ollut puskenut pehmeällä turkillaan, joten hänen oli helpompi olla ilkeä kissalle. ”No älähän nyt, ei kissa ole pahansuopa”, äiti sanoi. Öisin hän tappaa rottia, mitä ei ehkä voida sanoa kiltiksi myöskään, mutta rotat ovat haittaeläimiä ja jos meillä ei olisi kissaa, niistä olisi meille paljon kiusaa”, äiti selitti.

-”Niin mutta entä linnut?” Karin kysyi.

-”Ei kissa ymmärrä, mitä eroa linnuilla ja rotilla on”, äiti selitti ja jatkoi: ”Mutta nyt hän saa maitoa ja sitten hän voi olla sisällä ja levätä, kunnes tulee yö, jolloin hän voi jahdata rottia, mutta ei lintuja. Ja kissa joi maidon ja nuoleskeli huuliaan, pesi itsensä ja katseli sitten muualle ja vetäytyi kerälle pieneksi turkismyssyksi ja nukkui noin tunnin. Mutta lapset iloitsivat vielä lintujen katselemisesta, jotka pian palasivat takaisin ateriapöytänsä kerätäkseen nopeasti kaikki leivän muruset ennen kuin lumi ehtisi peittää ne.